

EEN KROONGETUIGE VAN CHRISTUS

Levensbeschrijving van

CHRISTOPHER LOVE

Briefwisseling met zijn vrouw en anderen

Preken en citaten

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2003

INHOUD

HOOFDSTUK 1

Afkomst, jeugd en studententijd.

HOOFDSTUK 2

Love predikant en het verdrag van Uxbridge

HOOFDSTUK 3

Laatste preek door Chr. Love, gehouden in zijn eigen gemeente

HOOFDSTUK 4

Het "Love-complot".

HOOFDSTUK 5

Verzoekschriften van Love en Mary Love

HOOFDSTUK 6

Love in de Tower gevangenis

HOOFDSTUK 7

Correspondentie tussen Love en zijn vrouw Mary

HOOFDSTUK 8

De terechtstelling

HOOFDSTUK 9

De begrafenis en nabeschouwing

De titel "*Een kroongetuige van Christus*" heeft betrekking op het grote gericht bij de wederkomst van Christus. De aardse kroongetuigen getuigden tegen Love, waarop het doodsvonnis werd uitgesproken. Love en allen die in Christus rechtvaardig zijn voor God, zullen in het eindgericht aan de kant van Christus, de grote Opperrechter staan, en met Zijn vonnis over alle godlozen instemmen.

HOOFDSTUK 1

Afkomst, jeugd en studententijd

Christopher Love werd geboren in 1618 in Cardiff in Wales. Christopher was de jongste zoon van het gezin. Zijn moeder, uit een achtenswaardige familie afkomstig, was al 50 jaar toen hij werd geboren. Christopher werd naar zijn vader genoemd. Zij waren niet rijk, maar ze behoorden ook niet tot de armste inwoners van de stad.

Zijn ouders bekommerden zich in het geheel niet om de godsdienstige opvoeding van hun kinderen. Zij gaven Christopher genoeg vrijheid om zich bezig te houden met zondige vermaken, zoals dobbelen en kaartspelen.

Reeds als kind was Christopher, voor zijn leeftijd, ongewoon op boeken gesteld. Ondanks zijn losse levenswijze werd zijn studie nooit verwaarloosd. Hij besteedde bijna al zijn tijd aan zijn geliefde studies.

Christopher was al vijftien jaar toen hij voor het eerst een preek hoorde. In die tijd had zich een nieuwe predikant in Cardiff gevestigd. Hij heette William Erbery. Deze man, die uit Wales zelf kwam, had in Oxford gestudeerd. Het was een man die ertoe neigde zich af te scheiden van de Anglicaanse Kerk. Hij was een voorstander van een kerk die onafhankelijk was van de staat. Dat werd niet getolereerd, daarom werd hij in 1634 afgezet. In latere jaren verviel hij tot grote dwalingen.

Naar deze predikant ging Christopher, samen met enkelen van zijn vrienden, voor het eerst luisteren. Ze gingen erheen voor hun plezier, omdat het iets nieuws voor hen was. Later merkte hij op dat hij louter en alleen uit nieuwsgierigheid de kerk binnenging om eens een man op de preekstoel te zien. Toch behaagde het de Heere hem tijdens die dienst stil te zetten. "Tot hiertoe en niet verder!" De Heere gaf hem door die preek zo'n gezicht op zijn zonden en zijn verloren staat dat hij naar huis terugkeerde met, zoals hij het zelf uitdrukte, 'een hel in mijn consciëntie'. Toen hij thuiskwam, wilde hij niets meer weten van zijn vroegere wereldse genoegens en zondig tijdverdrijf. De verandering was zo plotseling, zó opvallend dat zijn vader zeer verwonderd was. 'Wat is er met mijn zoon aan de hand', zo vroeg hij zich af. 'Waarom is die jongen zo stil en gaat hij niet meer uit?' Love Sr. kwam tot de conclusie dat zijn zoon bevangen was met een vlaag van diepe neerslachtigheid. Hij raadde hem daarom aan het gezelschap van zijn vroegere kameraden weer op te zoeken en zich met hen te vermaken. Christopher weigerde. Alleen al de gedachte zich weer over te geven aan het kaartspel, voelde hij als een dolksteek door zijn hart. Christopher verzocht zijn vader, op de dag dat er weer een Bijbellezing zou worden gehouden, om naar de kerk te mogen gaan. Zijn vader weigerde beslist, omdat hij dacht dat dit de oorzaak was van zijn somberheid. Om te voorkomen dat hij toch naar de kerk zou gaan, sloot hij hem op in een kamer in het bovenste deel van het huis tot de kerkdienst voorbij zou zijn. Nu bleek reeds de vasthoudendheid en moed van Christopher, waarvan hij in zijn latere leven zoveel blijk zou geven. Zijn verlangen om het Woord te horen, was zo sterk dat hij ontsnapte door zich naar beneden te laten glijden langs een touw dat hij aan het raam had vastgemaakt. Zo bereikte hij toch de kerk, waar de Heere zijn overtuigingen zo versterkte dat ze leidden tot een waarachtige bekering van zijn ziel tot God.

Christopher keerde naar huis terug, waar een woedende vader hem opwachtte. Hij verkeerde nu in een jammerlijke toestand. Terwijl zijn vader blijk gaf van zijn ongenoegen over zijn gedrag, waren de gedachten aan een almachtig en een beledigd God bijna ondraaglijk voor hem. In deze situatie kon hij ook met geen enkele vriend op aarde over zijn verdriet spreken. Met niemand kon hij zijn lasten delen.

Ten slotte wendde hij zich tot ds. Erbery, aan wie hij zijn zielsworstelingen toevertrouwde. De gesprekken die hij met hem voerde, waren zeer leerzaam en nuttig voor hem. Niettemin beliefdde het de Heere om hem de betoningen van Zijn liefde te onthouden, en gedurende vele jaren Zijn aangezicht voor hem te verbergen.

Ongeveer in deze tijd leerden enkelen van zijn vrienden met wie hij zich vroeger in ijdelheid vermaakt had, God kennen. Nu kwamen ze samen om te vasten en te bidden. De samenkomsten waren altijd laat in de avond, zodat ze hun schoolwerk niet hoefden te verwaarlozen. Zo ergerden ze ook hun ouders niet, omdat dezen dachten dat ze al in bed lagen. Gedurende vele maanden hielden ze deze nachtelijke bijeenkomsten. Zijn vrouw schreef later over deze periode in het leven van Christopher dat 'deze jonge leerling op de school van Christus met dubbele ijver die vijftien verloren jaren probeerde goed te maken.' Zijn vader, die zag dat er geen verandering kwam in zijn gedrag, beschouwde hem intussen als een hopeloos geval en bemoeide zich steeds minder met hem. Christopher, die bekend had gestaan als een jonge 'gokker' die het met kaartspelen en dobbelen van oudere mannen won, werd nu gebrandmerkt als een jonge 'puritein'. Ds. Erbery begreep in welk moeilijke omstandigheden Christopher terecht was gekomen. Hij probeerde daarom te bemiddelen tussen Christopher en zijn vader, maar zonder resultaat. Ten slotte vroeg Erbery of Christopher bij hem in huis mocht komen wonen. Hij zou dan zijn studies bevorderen en goed voor hem zorgen. Christophers vader stemde hierin toe.

Aan de tijd die hij bij ds. Erbery doorbracht, behield hij tot de dag van zijn dood een dankbare herinnering. Zijn vader, die deze regeling slechts als tijdelijk beschouwde, ging naar Londen om een baas te zoeken bij wie hij Christopher in de leer kon doen. Hij vond inderdaad een werkgever en hij betaalde reeds het vastgestelde leergeld. Christopher stond zeer afwijzend tegenover deze regeling en hij verzocht zijn vader ernstig om hem naar de universiteit van Oxford te sturen. Hoewel zijn vader aan zijn verzoek voldeed, was het met grote tegenzin en hij weigerde alle geldelijke steun. Gedurende zijn verblijf aan de universiteit werd hij door zijn moeder, die veel van hem hield, ondersteund. Ook ds. Erbery hielp hem. Christopher is hem daar altijd dankbaar voor gebleven, ook later toen deze predikant tot ernstige dwalingen verviel. Christopher zei daar later van: 'Wat de heer Erbery betreft, al is hij tot gevaarlijke meningen vervallen, hij is mijn geestelijke vader. Mijn hart kleeft aan hem, meer dan aan enige andere man in de wereld. God gebruikte hem bijna twintig jaar geleden als het middel tot mijn bekering, en hij onderhield mij bij mijn opleiding aan de universiteit.'

Love' verblijf aan de universiteit van Oxford

Eens was Oxford, nu een van de bekendste universiteitssteden van Engeland, niet meer dan haar naam aangeeft, een doorwaadbare plaats (een 'ford') voor de ossen om de rivier over te steken. Door haar gunstige ligging bij de samenvloeiing van twee rivieren, de Cherwell en de Thames, ontwikkelde Oxford zich tot een marktplaats. In de twaalfde eeuw werden er nauwe contacten gelegd tussen de stad en het koningshuis. Toen Hendrik II in 1167 Engelse studenten verbood om te gaan studeren in Frankrijk, koos hij Oxford als de plaats waar een universiteit gevestigd moest worden. Vele afdelingen van de universiteit, 'colleges' genaamd, waren in de Middeleeuwen verbonden aan kloosters. De 'colleges' hadden alle hun strenge regels: regels voor de godsdienstige plechtigheden, het bijbellezen, het bidden voor en na de maaltijd enzovoort. Er waren gedragsregels waaraan de studenten zich hadden te

houden: geen oneerlijke spelen, geen kwaad geroddel, geen vuile taal, geen vechtpartijen, geen drinkgelagen. Tenslotte waren de studenten daar om te studeren! Bij zijn aankomst in Oxford kende Christopher daar geen mens. Hij wist ook niet wie hij als zijn leermeester moest kiezen. Op een avond, kort na zijn aankomst, terwijl hij bij het vuur in een herberg zat, luisterde hij naar wat een paar studenten elkaar te vertellen hadden. Ze hadden het over de puriteinen, die door hen hartgrondig verwenst werden. Ze hadden het vooral voorzien op een zekere dr. Rogers, die ze een 'aartspuritein' noemden. Ze maakten de opmerking dat er geen enkele puritein hoofd van een faculteit was, behalve die dr. Rogers. De jonge Love spitste zijn oren en hij besloot nadere informatie in te winnen of het juist was wat hij gehoord had. Hij hoopte dat de beschuldigingen aan het adres van dr. Rogers juist zouden zijn. Als dit waar is', zo dacht Christopher, 'dan is hij voor mij de juiste man. Wat de studenten hadden gezegd, bleek op waarheid te berusten. Dr. Rogers werd zijn leidsman en leermeester.

Terwijl hij aan de universiteit verbleef, had Christopher maar weinig om van te bestaan. Hij ging daarom, uit eerbied voor wat hij van zijn moeder en ds. Erbery ontving, bijzonder zorgvuldig om met zijn geld. Hij studeerde zeer ijverig en liet geen moment verloren gaan. Een zeker aantal uren van de dag besteedde hij aan de vakken van de academie, de overige uren aan de studie van de Schrift. Hij stond zichzelf weinig slaap toe en weinig of bijna geen tijd voor ontspanning. Met zijn medestudenten had hij weinig contact. Wanneer hij zich voor de maaltijd aan tafel zette, lette hij nauwelijks op zijn disgenoten. Hij vroeg zich wel af hoe het mogelijk was dat ze zo vrolijk hun maaltijd gebruikten. De andere studenten begrepen niets van zijn neerslachtigheid. Wel zocht hij contact met Godvruchtige personen.

Politieke en kerkelijke toestand in Engeland.

Als we iets willen begrijpen van de moeilijkheden die Love ondervond om als predikant bevestigd te worden, zullen we iets moeten weten over de politieke en kerkelijke ontwikkelingen in de zestiende en zeventiende eeuw. De grote worsteling die plaatsvond in de tijd van Love, had alles te maken met wat er daarvoor was gebeurd. Politiek gaat over macht. De kroon van Engeland was een kostbaar bezit. De vorst was de schenker van rijkbetaalde ambten, ministersposten en landgoederen. Aan het hof was er steeds een strijd gaande onder de hoge adel om bij de vorst in de gunst te komen.

Vooraf het Koningshuis van de Tudors, die in de zestiende eeuw regeerden, waren zeer gewiekst in het tegen elkaar uitspelen van de adellijke families. De Tudors waren despoten die met krachtige hand regeerden. Ze waren wreed; allen die hen tegenstonden, man of vrouw, werden zonder enige scrupules naar het schavot gesleept en onthoofd. Maar al waren ze dan wreed, toch waren ze ook succesvol en geliefd. Ze voelden haarscherp aan wat politiek tot hun mogelijkheden behoorde.

De bekendste en tevens ook beruchtste vorst uit het huis Tudor, Hendrik VIII, kwam, vanwege zijn scheiding van zijn Spaanse vrouw, Catharina van Aragon, in conflict met de paus. Deze had hem eerst geprezen, omdat hij in eigen persoon tegenover Luther een verdediging had opgesteld van de rooms-katholieke sacramenten. De paus gaf hem de titel van *Defensor Fidei* (Verdediger des Geloofs). Toen de paus zijn huwelijk met de Spaanse prinses niet wilde ontbinden, stichtte hij de Anglicaanse Kerk, waarvan hijzelf het hoofd werd. Alle geestelijken en ambtsdragers waren verplicht een eed van trouw te zweren aan de koning als hoofd der kerk. Hoewel de paus niet meer erkend werd, bleef het een kerk met een rooms karakter: het bisschop-

pelijk bewind bleef bestaan. Men zou kunnen zeggen dat het een papisme was zonder paus.

Toch kregen steeds meer Engelsen belangstelling voor de protestantse leer. Het toenemende gebruik van Engelse bijbelvertalingen is een aanwijzing voor de verbreiding van de protestantse denkbeelden.

Onder de Godvruchtige jonge koning Edward VI, die regeerde van 1547 tot 1553, werd de hervorming krachtig aangepakt. Vooral de aartsbisschop van Canterbury, Thomas Cranmer, speelde hierbij een grote rol. Hij stelde een handleiding samen voor de eredienst: het 'Book of Common Prayer' (het boek van het Gemeenschappelijk Gebed). De wettelijke structuur van de reformatie kreeg haar vorm. Kerken werden ontdaan van hun roomse beelden. De mis werd afgeschaft. In de eredienst werd het Latijn afgeschaft en werd het Engels als voertaal gebruikt. Kerkelijke gebruiken zoals de verering van de heiligen, het dragen van rozenkransen, het knielen bij de mis, het bidden voor de doden en het kruipen naar het kruis op Goede Vrijdag werden verboden. De Bijbel kwam beschikbaar voor allen die lezen konden. De veranderingen kwamen zo snel dat een groot deel van de Engelse bevolking dit niet kon bijhouden. Onder grote groepen heerste dan ook ontevredenheid. Meer tijd zou nodig zijn om de harten te winnen voor de protestantse leer.

Toen koning Edward op 16 jarige leeftijd stierf, kwam onder de regering van zijn halfzuster Mary Tudor een terugval tot het rooms-katholicisme. Velen kwamen op de brandstapel terecht, ook bisschop Cranmer. Tijdens zijn proces bezweek hij door de zware druk. Hij ondertekende een stuk waarin de Roomse leer verdedigd werd. Kort daarna kreeg hij diep berouw. Hij beleed zijn zonde en stierf op het schavot, vol geloofsvertrouwen in zijn dierbare en trouwe Zaligmaker.

Onder koningin Elisabeth I, die regeerde van 1558 tot 1603, ging Engeland opnieuw een protestantse koers varen. Zij volgde een middenweg; de geloofsleer was protestants, maar de liturgie bleef rooms. Dit had tot gevolg dat er binnen de kerk vele tegenstellingen bleven bestaan: aan de ene uiterste kant bevonden zich degenen die hunkerden naar Rome en aan de andere kant bevonden zich degenen die het oog gericht hielden op het Genève van Calvin.

Reeds in 156 was er een partij ontstaan binnen de Kerk van Engeland die men bestempeld had als 'puriteins'. Zij wilde de Anglicaanse Kerk zuiveren van alles wat er nog aan Rome deed denken. Zij werden tegengestaan door hen die terugverlangden naar Rome en de 'gematigde protestanten'. De puriteinen verzetten zich tegen sommige aspecten van de liturgische praktijk, zoals het gebruik van ambtsgewaden en het gebruik van het 'Gebedenboek (Prayerbook).

Uit de puriteinen vormde zich tussen 1570 en 1580 een kleinere groep, de '*Presbyterianen*' genoemd, die nog een stap verder gingen. Zij wilden de bisschoppelijke regering in de Anglicaanse Kerk afschaffen en een systeem invoeren waarbij de plaatselijke gemeenten groter zelfstandigheid kregen en het ambt van ouderling (presbyter) veel meer gezag kreeg. De vooraanstaande adellijke families in Engeland steunden dikwijls de ene of de andere partij. Een van de gunstelingen van Elisabeth, de graaf van Leitester, - die na de dood van Willen van Oranje nog korte tijd in Nederland het bewind in handen kreeg, - steunde de puriteinen, anderen kozen voor de tegenpartij. De koningin zelf probeerde het evenwicht tussen de partijen te bewaren, wat haar wonderwel gelukte. Dit betekende wel dat zowel roomsgezinden als puriteinen niet bij haar in de gunst stonden. Reeds tijdens haar regering verlieten vele

puriteinen het land. Velen van hen vertrokken eerst naar Nederland en vandaar naar Amerika, waar zij nieuwe kolonies vestigden. Elisabeth stierf in 1603. Zij was nooit getrouwd geweest.

Na haar dood kwamen de Stuarts uit Schotland het meest voor de opvolging in aanmerking. De Schotse koning Jacobus VI was het naaste familielid en hij was protestants opgevoed. Zijn roomse moeder Mary Stuart, die getracht had de Roomse Kerk weer in aanzien te herstellen, was na een opstand het land uit gevlucht naar haar nicht Elisabeth. In 1587 was zij wegens een samenzwering tegen Elisabeth onthoofd.

In Schotland had de Hervorming een veel calvinistischer karakter gekregen dan in Engeland. Vooral John Knox had de kerk hervormd naar de richtlijnen uit Genève. Daar was een presbyteriaanse kerkvorm ontstaan. De 'Scottish Kirk' nam een machtige positie in, hoewel er ook een stroming was die de voorkeur gaf aan het bisschoppelijke systeem, zoals dat in Engeland bestond. Tot het moment dat hij de Engelse troon besteeg, trachtte Jacobus nu eens in het gevele te komen bij de presbyteriaanse partij, dan weer bij de bisschoppen. In die tijd speelde aartsbisschop William Laud (1573-1645) een machtige rol. Hij trachtte de macht van de kerk in Engeland te vergroten. Hij was van mening dat de uitwendige eredienst een afschaduwning moest zijn van het innerlijk geloof en dat de uitwendige eredienst niet eensluidend kon zijn zonder voorgeschreven ceremoniën. Ceremoniën vormden niet de kern, de hoofdzaak, van het geloof, maar ze versterkten wel het geloof. Ze waren nodig als de omheining om het wezen van het geloof te beschermen tegen de krenkingen die profanatie en heiligschennis teweegbrengen. Zonder enige ceremoniën was het volgens Laud niet mogelijk om de eenheid te bewaren. Er mocht in de kerk wel ruimte zijn voor verschillende geloofsopvattingen, maar het verbreken van de orde in de uitwendige eredienst was volgens hem een zonde tegen God. Hij stelde daarom nauwkeurig de verordeningen vast waaraan de predikanten zich hadden te houden. Het boek waarin al zijn voorschriften waren samengevat, heet het 'Book of Canons'. (Boek met Voorschriften) Het regelde de regering van de kerk door bisschoppen tot in de kleinste bijzonderheden.

Volgens Laud vormden de kerk en de natie een gemeenschap. Zij die de regels van de kerk niet wilden onderschrijven, stelden zich buiten de gemeenschap en zij konden dus beter maar vertrekken naar het buitenland. Ten opzichte van de lagere geestelijken was hij wraakzuchtig, wreed en onverzoenlijk. Hij was altijd een voorstander van de strengste maatregelen tegen de geestelijken die de kerkelijke voorschriften overtraden. Een groot aantal puriteinse predikanten worstelde met de vraag hoever ze konden gaan met het zich aanpassen aan de voorgeschreven ceremoniën, zonder dat ze hun geweten geweld aandeden. Een van hen drukte het zo uit: 'Wij verwerpen deze vormen van gebed en openbare godsdienstoefening die ons door menselijke macht worden opgelegd als essentiële onderdelen van de Goddelijke eredienst.'

Velen verlieten teleurgesteld Engeland om zich in Nieuw-Engeland (Amerika) een nieuw bestaan op te bouwen, waar ze konden leven volgens hun eigen godsdienstige opvattingen. Reeds eerder had zich daar een groep puriteinen gevestigd, die eerst uitgeweken waren naar Nederland en zich in Leiden gevestigd hadden. Ze staan bekend onder de naam van Pilgrim Fathers. Ze waren in 1620 met hun schip de Mayflower vanuit Plymouth overgestoken naar Amerika, waar ze zich vestigden in Massachusetts. We kunnen er zeker van zijn dat er ook velen die in Engeland achterbleven, daar in stilte geleden hebben.

De autoriteit van de bisschop stond centraal in het programma van Laud. De bisschop moest toezicht houden op de lagere geestelijkheid en hij gaf de richtlijnen waar ze bij hun kerkvisitaties op hadden te letten. Laud bepaalde waar het altaar geplaatst moest worden. Kwam men in de kerk, dan moest er eerst een buiging naar het altaar gemaakt worden. Het avondmaal moest knielend gebruikt worden. Het rituele en sacramentele werd sterk benadrukt en men spreekt in dit verband wel van de 'High Church', een hoogkerkelijke stroming. De leer van Arminius, (de Remonstranten) die in ons land zoveel verwarring brachten, had veel aanhangers in de Anglicaanse Kerk. Zij ontkenden ook dat de paus de antichrist was.

Velen voelden dit aan als een terugkeer naar de afgoderij van Rome. Gods vrije, soevereine genade werd geweld aangedaan en de nadruk werd gelegd op het aandeel dat de mens zelf had in zijn bekering.

Ook werd een aantal maatregelen, waarbij dansen rond de meiboom, midzomerspelen en allerlei festiviteiten rond de kerkelijke feestdagen verboden werden, ongedaan gemaakt. Deze vormen van tijdverdrijf waren algemeen geliefd onder het volk. Veel van deze vermaken stamden nog uit de tijd van de Middeleeuwen. Ze werden ook officieel vastgelegd in 'The Book of Sports'. Na de kerkdienst waren bepaalde vormen van recreatie toegestaan, maar het vechten van honden tegen aan touwen of kettingen vastgemaakte beren (berenbijten) en stieren (stierenbijten) bleef verboden. De puriteinen en het ernstiger deel van de bevolking beschouwden de zondagse vermaken echter als een ontheiliging van de sabbat en als een bron van losbandigheid, dronkenschap, twist en zelfs moord. Later, in 1645, toen de macht van de koning gebroken was, gaf het parlement een nieuwe richtlijn uit voor de publieke eredienst, die samengesteld was door een aantal godgeleerden. Hierin stond dat de zondag de enige heilige dag was en dat er op die dag niet gewerkt mocht worden en dat wereldse vermakelijkheden niet waren toegestaan. Wel bleef de maandelijkse vastendag bestaan en bij rampen of tegenheden kon het parlement een speciale boete- of bededag uitschrijven.

Intussen werd tijdens de regering van Charles I de onvrede onder brede lagen van de bevolking steeds groter over het toenemende, despotische gedrag van de koning. Het ging helemaal mis toen de koning besloot een aangepast anglicaans gebedenboek in Schotland in te voeren.

De houding van Charles I tegenover de Schotten.

Christopher Love voelde zich sterk verbonden met de Schotten en dat had zijn reden: hun kerkelijk standpunt deelde hij ten volle. Ditzelfde kan van koning Charles niet gezegd worden. Hoewel hij in Schotland geboren was en daar de eerste vier jaar van zijn leven had doorgebracht, hield hij niet van de Schotten. Hij begreep hen ook niet, al dacht hij zelf dat hij dat wel deed. Als hij de Schotse volksaard met meer takt had aangepakt, dan zou hij niet getracht hebben de Schotten onder het juk te brengen van een gehaat, vreemd kerkelijk systeem. De koning wilde het door Laud opgebouwde systeem ook in Schotland invoeren, waar de presbyteriaanse kerkregering een grote aanhang had. Voor hem was het onbestaanbaar dat in zijn twee koninkrijken, Engeland en Schotland, dezelfde God op verschillende manieren gediend werd.

In 1637 was het nieuwe liturgieboek voor Schotland gereed. Het was samengesteld door enkele Schotse bisschoppen. De nieuwe liturgie moest de norm zijn. Ze moest in alle kerken worden voorgelezen. Deze politiek van Charles I moest wel schipbreuk lijden. De weerstand tegen de nieuwe liturgie was overweldigend. In verschillende plaatsen braken relletjes uit. Toen op 23 juli 1637 de deken van de St. Giles kathedraal

te Edinburgh de morgendienst begon volgens de nieuwe liturgie, werd hij onmiddellijk door de gemeenteleden heftig in de rede gevallen. Toen de bisschop van Edinburgh daarna de preekstoel opging om te proberen de onrustige menigte tot bedaren te brengen, werd hij bekogeld met knuppels en voetenbankjes. Een andere bisschop gelukte het alleen om de nieuwe liturgie voor te lezen, door tijdens de dienst een paar geladen pistolen naast zich te hebben op zijn lessenaar, terwijl gewapende dienaren naast hem stonden.

In 1638 kwamen duizenden Schotten bijeen en sloten plechtig het 'National Covenant', het Nationaal Verbond. Plechtig verklaarden ze dat ze de ware gereformeerde religie zouden beschermen en aanhangen. Ze verwierpen alle nieuwigheden en begeerden dat de zuiverheid van het Evangelie met alle geoorloofde middelen zou worden hersteld. Zij beloofden tevens niets te zullen doen wat nadelig was voor de eer van de Heere of het gezag van de koning. Geweldig was de beroering onder het Schotse volk. Hartelijk werden de zonden en afwijkingen van de zuivere godsdienst voor het aangezicht van de Heere beleden en beweend. Het Schotse volk trad opnieuw in een verbond met de Heere der heirscharen. Deze gedenkwaardige gebeurtenis in de Greyfriars Church te Edinburgh was, zo voelden velen het aan, het werk van de Geest des Heeren. Met dit volk van Schotland voelde Love zich nauw verbonden.

Karel I besloot het nieuwe gebedenboek, ondanks de tegenstand van de Schotten, ten koste van alles toch in te voeren. Hij sprak: 'Ik wil liever sterven dan toegeven aan hun brutale en verfoeilijke eisen.' Zijn vrouw Henriëtte noemde het gebedenboek later het 'fatale boek'. Hij kon deze verwerping van zijn oppermacht over de kerk niet aanvaarden, maar wat kon hij doen om zijn gezag te herstellen? Hij miste de economische en politieke bronnen om doeltreffend te kunnen optreden. De koning had zich in een positie gemanoeuvreed die weinig of geen ruimte bood om tot een compromis te komen. Charles was er volkomen van overtuigd dat hij zijn gezag moest herstellen om, zoals hij het zelf uitdrukte, *'niet alleen dat ongelukkige koninkrijk te behouden, maar ook die andere twee, die ongetwijfeld in beroering zullen komen als ze zien dat zulke verachtelijke slangen hun kop durven opsteken.'* Wat hij wilde bereiken, was hem volkomen duidelijk, maar niet hoe hij dat moest bereiken. Eerst probeerde hij door onderhandelen tot overeenstemming te komen. Dat lukte niet en nu nam hij zijn toevlucht tot geweld. Om aan geld te komen om een leger op de been te brengen, moest hij echter het parlement bijeenroepen. Dat wordt het 'Korte Parlement' genoemd, omdat het na onenigheid met de koning weer spoedig door hem naar huis gestuurd werd, wat een van de grootste vergissingen was die hij ooit beging. Hij ging nu op eigen houtje het leger mobiliseren. Met een leger van 21.000 man trok hij naar Schotland. Hij wilde het Schotse volk met geweld dwingen zich naar zijn wensen te schikken. Zijn slecht uitgeruste troepen waren echter geen partij voor de strijdlustige, goed bewapende Schotten. Hij werd in de zogenaamde 'Bisschoppenoorlog' door de Schotten verslagen en zijn gezag in Schotland bleef betwist.

Love weigert als eerste het onderschrijven van Lauds voorschriften.

Ook Love kreeg te maken met de macht van aartsbisschop Laud. Nadat hij op 2 mei 1639 geslaagd was voor zijn kandidaatsexamen (Bachelor of Arts) aan de New Inn Hall, wilde hij verder studeren voor zijn doctoraal examen (Master of Arts). Hij werd echter van de universiteit verwijderd, omdat hij zich niet had willen schikken naar de regels van Laud. Geschiedschrijvers maken er melding van dat Love de éérste was die het onderschrijven ervan weigerde.

Hij ontving toen een uitnodiging van de Londense opperrechter Warner om naar Londen te komen om zijn huispredikant te worden. Rechter Warner was een godvrezend man en Love nam zijn uitnodiging aan. De tijd die Christopher in dit gezin heeft doorgebracht, bleef niet ongezegend. Hij werd het middel tot de bekering van verscheidene leden van dat gezin. Ze gingen veel van Christopher houden. Veel tijd besteedde hij aan het catechiseren van de kinderen en het huishoudelijk personeel. Het was ook tijdens zijn verblijf in dit gezin dat hij zijn toekomstige vrouw ontmoette. Zij heette Mary Stone. Zij was de dochter van Matthew Stone, een zakenman uit Londen. Haar ouders waren echter overleden en rechter Warner had het voogdijschap over het meisje op zich genomen. Christopher en Mary woonden zes jaar bij het gezin van Warner, voordat zij op 9 april 1645 in het huwelijk traden. Het huwelijk werd bevestigd in de kerk van St. Giles-in-the-Field in Londen.

Tijdens zijn verblijf bij de Warners kwam dr. William Twisse, een zeer geleerd man en een van de vooraanstaande puriteinen uit zijn tijd, naar hem luisteren, terwijl hij preekte. Dr. Twisse was zo onder de indruk dat hij hem vroeg in zijn huis te komen wonen. Hij bood hem zijn persoonlijke hulp aan bij zijn studies en hij zou gebruik mogen maken van zijn bibliotheek. Het was voor Christopher een aanlokkelijk voorstel, maar de spoedige dood van dr. Twisse verhinderde dat het voorstel ten uitvoer kon worden gebracht. Dat was jammer want dr. Twisse - en anderen - wilden de Anglicaanse Kerk omvormen tot een kerk van gereformeerde signatuur, zowel in leer als in kerkregering.

Later werd Love uitgenodigd om docent te worden te St. Ann's Aldergate, maar de bisschop van Londen verhinderde dit.

Door deze tegenwerking ging Love naar Schotland om daar bevestigd te worden in de Kerk van Schotland, die het Presbyteriaans (gereformeerd) model gevormd was. Maar de Schotten weigerden zijn bevestiging. Ze hadden een bepaling dat alleen predikanten bevestigd mochten worden die zich in Schotland vestigden. Ondanks aantrekkelijke voorstellen, ging Love terug naar Engeland.

Bij zijn terugkeer in 1641 preekte hij te Newcastle, op uitnodiging van burgemeesters en wethouders van de stad. Tijdens die preek veroordeelde hij de dwalingen in de Anglicaanse liturgie zoals in het "Book of Common Prayer" (Algemeen gebedenboek) beschreven stond. Na de preek werd hij gevangen genomen en in een gevangenis opgesloten in gezelschap van dieven en moordenaars. In zijn gevangenis had hij slechts wat stro om op te slapen. Terwijl hij in de gevangenis was, stroomden de mensen toe. Ze werden echter niet in de gevangenis toegelaten en dus preekte Love tot hen door de spijlen van zijn cel. Later werden vrienden toegelaten om zijn cel schoon te maken. Hij preekte daar tot allen die tot hem kwamen en zijn prediking was velen tot groot nut.

Na enige tijd in de gevangenis te Newcastle te hebben doorgebracht, werd hij overgebracht om daar voor de rechtbank te verschijnen. Hij werd vrijgesproken, met vergoeding van de geleden schade.

Ongeveer in de tijd van het uitbreken van de burgeroorlog tussen de aanhangers van de koning en de aanhangers van het parlement, preekte hij te Tenderden in Kent over de wettigheid van een oorlog om zich te verdedigen. Hij zei daar zelf van: 'In het begin van de oorlogen was ik de eerste predikant van wie ik weet, die van verraad en opstand werd beschuldigd, enkel en alleen omdat ik in een preek te Tenderden in Kent

sprak over de wettigheid van een verdedigingsoorlog bij het uitbreken van onze moeilijkheden.' Naar aanleiding hiervan werd hij van verraad en opstand beschuldigd, maar opnieuw werd hij in het openbaar vrijgesproken.

Kort daarna werd hij benoemd tot predikant van het garnizoen te Windsor, dat toen onder bevel stond van kolonel John Venn. Door de koningsgezinden werd hij spottend 'de voornaamste schutter van Windsor' genoemd. Zijn werk als predikant werd zeer gewaardeerd, zelfs door degenen die het niet met hem eens waren wat de kwestie van de ceremoniële gebruiken in de Anglicaanse Kerk betreft. Een onbekende schrijver schreef in een voorwoord in een van de uitgaven van zijn werken: *'Met alle vrijmoedigheid durf ik te zeggen dat er niemand meer geliefd was dan hij, en ik geloof dat er zo'n groot zegel op zijn bediening werd gezet, zoals God dat gewoonlijk zet op de bediening van een van Zijn knechten.'*

Toen God de plaats en het kasteel met de pest bezocht en velen stierven, bleef Love op zijn post, onbevreesd voor de dood. Hij bezocht de huizen van de zieken en stervenden, terwijl hij zich blootstelde aan deze zeer besmettelijke ziekte. Te midden van het doodsgevaar werd hij door de Heere bewaard. Hoewel er velen om hem heen door de dood werden weggenomen, was zijn leven 'kostelijk in de ogen des Heeren'.

In de zomer van het jaar 1641 nam de spanning steeds verder toe. Het land was duidelijk in twee kampen verdeeld: de aanhangers van de koning, *royalisten* genoemd, en de aanhangers van het parlement, de *parlementariërs*. Het volk beschouwde de crisis waarin het land terecht was gekomen als de schuld van de papisten en royalisten. Er brak nu een complete burgeroorlog uit. Elke oorlog is verschrikkelijk, maar een burgeroorlog is bijzonder wreed en chaotisch. En de burgeroorlog die er woedde gedurende de laatste tien jaar van het koningschap van Charles I, was dat het meest van al. Het was moeilijk de partijen uit elkaar te houden. Heel dikwijls droegen de troepen van de koning en de troepen van het parlement hetzelfde uniform. Zij spraken dezelfde taal, ja dikwijls hetzelfde dialect. Broers vochten tegen broers, vaders tegen zonen, vrienden tegen vrienden. Zo schreef een aanhanger van het parlement aan zijn vriend die tot de royalisten behoorde:

'Zeker mijn genegenheden voor u zijn zo onveranderlijk dat vijandigheden mijn vriendschap voor uw persoon niet kunnen verstoren. Maar ik moet trouw zijn aan de zaak waarvoor ik dien. Die grote God Die een Doorzoeker is van mijn hart, weet met welk een droevig gevoel ik aan deze onderneming begin en met welk een volkomen haat ik deze oorlog zonder vijand veracht, maar ik beschouw deze oorlog als de wil van God, en dat is genoeg om alle hartstocht in mij het zwijgen op te leggen. De God des vredes zal ons op Zijn tijd vrede zenden, en moge Hij ons intussen geschikt maken voor die vrede. Wij bevinden ons beiden op het toneel en wij moeten die rollen spelen die ons in het treurspel zijn toegewezen. Laten wij dit doen op een eerbare wijze en zonder persoonlijke haat en vijandschap.'

Een vreselijke gebeurtenis was in 1641 de opstand van de Ieren, die ontevreden waren over de Engelse overheersing. De Engelsen beschouwden Ierland min of meer als een wingewest. De koning toonde zeer weinig belangstelling voor de Ierse zaken. De opstand kwam voor hem als een verrassing. De Ieren begingen afschuwelijke wreedheden. Duizenden protestanten werden op gruwelijke wijze om het leven gebracht. Het was een vreselijke uitbarsting van plundering, brandstichting en moord.

In Engeland ging men beseffen dat zo'n bloedbad ook in hun land zou kunnen worden aangericht. De oude angst voor pauselijke samenzweringen en invasies vanuit het buitenland kwam weer tot leven. De Ierse opstand gaf een nieuwe wending aan hun worsteling met de koning.

Aanvankelijk was de koning aan de winnende hand, vooral doordat hij in prins Rupert, zijn neef, een vermetele ruiteraanvoerder had. Rupert had veel ervaring opgedaan in Duitsland, waar hij tijdens de Dertigjarige Oorlog streed tegen de keizerlijke troepen. Hij wist het leger van het parlement voortdurend met zijn woeste ruiteraanvallen in verwarring te brengen. Rugerts moed op het slagveld ging gepaard met een gedurfde tactiek en een briljante strategie. Het tij zou pas keren toen het leger van het parlement een even bekwaam aanvoerder kreeg in de persoon van Cromwell, maar zover was het nog niet. Het parlement ging eerst hulp zoeken bij de Schotten.

Tijdens zijn verhoor en ook daarna op het schavot zien we dat Love zich voortdurend beriep op het feit *dat hij een plechtige eed had gezworen op het Verbond, waaraan hij zich verplicht voelde zich te houden*. Toen in 1643 de burgeroorlog in alle hevigheid woedde, zag het er niet zo hoopvol uit voor de troepen van het parlement. Er was nog geen krachtig parlementair leger dat het tegen de troepen van de koning kon opnemen. Het parlement wendde zich tot de Schotten, omdat het beseefte dat hulp van buitenaf nodig zou zijn. De Schotten wilden wel helpen, doch de prijs die zij eisten, was een godsdienstige verbintenis, waarbij in Engeland de presbyteriaanse kerkstructuur zou worden ingevoerd. Zo kwam het Plechtige Verbond tot stand. (The Solemn League and Covenant, 1643)

Het was een overeenkomst om de kerken van Schotland, Engeland en Ierland te hervormen ten aanzien van leer en kerkorde volgens het Woord van God. Men verplichtte zich om het papendom en het bisschoppelijk bestuur uit te bannen en de drie koninkrijken te brengen tot eenvormigheid van godsdienst, vrede en eensgezindheid. Het was niet de bedoeling om het koningschap af te schaffen, want zo zwoeren ze plechtig:

'We zullen in alle ernst het gezag en de persoon van de koning verdedigen, met behoud en verdediging van de ware godsdienst en de vrijheden van de koninkrijken. De wereld moge er getuige van zijn dat wij er niet aan denken of dat wij bedoelingen hebben om de rechtvaardige macht en grootheid van zijne majesteit te verminderen.'

Het geschrift eindigde met een schuldbekentenis.

Fragment uit het 'Solemn League and Covenant'.

'Wij belijden en verklaren voor God en de wereld onze ongeveinsde begeerte om vernederd te worden voor onze eigen zonden, vooral omdat wij de onschatbare waarde van het Evangelie niet op prijs gesteld hebben, zoals wij hadden behoren te doen. Wij hebben niet gearbeid voor de zuiverheid en kracht van het Evangelie. Wij hebben niet getracht Christus in ons hart te ontvangen. Hij hebben niet getracht te leven zoals Hij het waard is. Dit zijn de oorzaken van de andere zonden en overtredingen die zoveel onder ons voorkomen. Wij zijn aan God en de mens verplicht om ons leven te verbeteren en voor elkaar een voorbeeld te zijn van een echte reformatie, opdat de Heere Zijn toorn en grimmige verbolgenheid van ons afkere en opdat Hij deze kerken

en koninkrijken moge oprichten in waarheid en vrede. Dit Verbond maken wij in de tegenwoordigheid van de Almachtige God, de Doorzoeker van de harten, met de oprechte bedoeling om dit Verbond uit te voeren, zoals wij dit zullen moeten verantwoorden op die grote dag, wanneer de geheimen van alle harten geopenbaard zullen worden. Op nederige wijze smeken wij hiertoe onze God om ons te sterken door Zijn Heilige Geest om onze begeerten en handelingen met een goed resultaat te bekronen. Dit zou een verlossing en veiligheid voor Zijn volk inhouden en een bemoediging zijn voor andere christelijke kerken die zuchten onder het juk van een antichristelijke tirannie, of in het gevaar daarvan verkeren. Het zou een aanmoediging kunnen zijn om dezelfde of gelijkwaardige verbintenis of eenzelfde verbond aan te gaan, tot de glorie van God, de uitbreiding van het Koninkrijk van Jezus Christus en de vrede en rust van christelijke koninkrijken en republieken.'

Het stuk werd ondertekend door edelen en burgers, door leden van het parlement en predikanten, onder wie Christopher Love. Olivier Cromwell had moeite met de gang van zaken. Het presbyteriaanse kerksysteem beschouwde hij als een keurslijf. Cromwell was voor een maximale vrijheid in de wijze waarop de eredienst en de regering van de kerk ingericht werden. Het was duidelijk voor hem dat het bisschoppelijk bestuur niet getolereerd kon worden. Maar hij vroeg zich wel af of het presbyteriaanse systeem beter was, of het schriftuurlijker was. En, zou het Engelse volk het accepteren? Toch zette ook Cromwell zijn handtekening onder het Verbond; de militaire situatie vereiste het.

HOOFDSTUK 2

Love predikant en het verdrag van Uxbridge

De burgeroorlog verliep in 1644 voor de koning veel minder gunstig dan daarvoor. Cromwell, die nu het bevel voerde over het leger van het parlement, begreep dat het leger hervormd moest worden. Cromwell combineerde zijn talent om oorlog te voeren met politieke bekwaamheden, die hem bij uitstek geschikt maakten om als leider van de parlementariërs op te treden. Aan de discipline in het leger stelde hij zware eisen. Dronkenschap en vloeken werden zwaar bestraft. Hij lette bij de werving van zijn troepen niet zozeer op de godsdienstige achtergronden; ook mannen die behoorden tot allerlei sekten, waren welkom, als ze maar vroom waren en wilden vechten. Zo kreeg een van zijn generaals een reprimande, omdat hij een officier ontslagen had die anabaptist was. Hij zei tot hem: 'Ik verlang van u dat u deze man weer in uw gunst aanneemt. Let erop dat u niet scherp bent tegen hen tegen wie u geen andere bezwaren kunt inbrengen dan dat hun mening in godsdienstige zaken niet helemaal overeenkomt met die van u.' Het leger dat hij samenstelde, werd het 'Nieuwe Modelleger' (the New Model Army) genoemd. Vanwege de korte haardracht van de soldaten werden zijn soldaten voortaan ook wel 'Roundheads' genoemd. Cromwell ging om te winnen dezelfde tactiek toepassen als de vijand: de cavalerie, de ruitery, moest het voetvolk van de tegenpartij in verwarring brengen.

De belangrijkste veldslag die in 1644 geleverd werd, was die van Marston Moor op 2 juli. Het was de enige grote slag waarbij de Schotten zij aan zij vochten met het leger van Cromwell. Het was een van de bloedigste veldslagen van de oorlog. Bij het vallen van de avond op die zomerdag hadden in twee uur tijds 5.000 mannen het leven verloren. Cromwell en Rupert stonden tegenover elkaar als aanvoerders van de cavalerie en het bleek dat Cromwell zijn lessen in tactische oorlogvoering goed had bestudeerd. De troepen van Charles werden verslagen, hoewel ook met grote verliezen aan de zijde van de Schotten en het leger van het parlement. Charles verloor door deze nederlaag het noorden van Engeland.

Toen er in 1644 een *Presbyteriaanse regering* aantrad, werd Christopher Love eindelijk als predikant in het ambt bevestigd. Hij had daar zeer verlangend naar uitgezien. De bevestiging had plaats op 23 januari op aansporing van ds. Edmund Calamy volgens de presbyteriaanse gebruiken, met vasten en bidden en het opleggen van handen door drie ouderlingen; hr. Horton, hr. Bellers en hr. Roberts Dit geschiedde in de Aldermanburykerk in Londen.

Als onderdeel van zijn examen, voorafgaande aan zijn bevestiging, vroegen ze hem *of hij zou kunnen lijden voor de waarheid van Christus, waarvan hij belijdenis had gedaan, als hij geroepen zou worden dit te doen*. Hij gaf toen als antwoord:

'Ik beef als ik eraan denk wat ik in zo'n geval zou doen, vooral als ik bedenk hoevelen zich erop beroemd hebben wat zij voor Christus zouden kunnen lijden en toch Christus en Zijn waarheid hebben verloochend liever dan voor Hem te lijden. Daarom durf ik mij er niet op te beroemen wat ik zal doen, als het zover komt. Maar als God mij de kracht geeft, dan zal ik niet alleen gewillig zijn om gebonden te worden, maar ook om te sterven voor de zaak van Jezus Christus.'

Bij deze gelegenheid werd hij door zijn examinatoren zeer geprezen vanwege zijn buitengewone gaven en genade. Christopher Love werd dus tóch docent in Londen van de St. Ann's, Aldergate, gedurende een periode van drie jaar. In deze periode preekte hij regelmatig tegen het bisschoppelijk systeem en het Algemeen Gebedenboek, wat in de Staatskerk gebruikt werd. Naast de school stond de St. John Zachary kerk, waarin ten minste drie van Love's kinderen gedoopt moeten zijn. Deze kerk is bij de grote brand van Londen in 1666 verloren gegaan en nooit meer herbouwd.

Als predikant was hij zeer vruchtbaar. Tijdens zijn leven werden weinige van zijn preken gepubliceerd. Na zijn dood werden zijn preken gedrukt door die puriteinse dominees die zijn vrienden en bewonderaars waren.

Christopher Love was ook een herder voor zijn gezin. Zijn vrouw schrijft in *haar memoires* - een niet volledig verslag van Love's leven - dat hij niet alleen zeer nauwgezet was in het houden van de sabbat, maar ook in zijn voorbereiding voor de sabbat. Hij hield veel van kinderen en hij vertelde aan zijn vrouw dat als hij geen predikant had kunnen worden, hij dan heel graag heel zijn leven onderwijzer zou zijn geweest. Nu hij zelf een gezin had, besloot hij, wat anderen ook deden, *om 'aangaande hem en zijn huis, zij de Heere dienen zouden.'*

[De eerste twee kinderen, beiden meisjes, die uit het huwelijk geboren werden, stierven op zeer jeugdige leeftijd. De kindersterfte was in die tijd zeer groot; slechts weinig kinderen bereikten de volwassen leeftijd. In een van zijn brieven uit de gevangenis sprak hij over twee van zijn kinderen, van wie hij geloofde dat ze in de hemel waren. Hun eerste zoon werd gedoopt op 15 december 1648.]

Later werd Love predikant van de St. Lawrence Jewry kerk in Londen, die ongeveer tweehonderd meter van St. Ann's stond. De gemeente moet blij geweest zijn met haar predikant, want in 1650 werd zijn salaris door de gemeenteleden met 51 pond verhoogd en in 1651 nog eens, nu met 126 pond.

De St. Lawrence Jewry kerk is genoemd naar St. Lawrence, die schatbewaarder was van de kerk van Rome in het jaar 258. Toen keizer Valerianus Lawrence beval de schatten van de kerk tevoorschijn te halen, verzamelde hij lammen, blinden, kreupelen en armen en sprak tot de keizer: 'Hier zijn de schatten van de kerk van Christus.' De keizer kon hier geen waardering voor opbrengen en Lawrence moest de marteldood ondergaan. Het woord 'Jewry' (Jodenwijk) gaf de plaats aan waar de kerk gebouwd was. De kerk grensde namelijk aan de westelijke kant aan de wijk waar de joodse handelaars woonden. Deze kerk is ook tijdens de grote brand in vlammen opgegaan, maar later herbouwd naar een ontwerp van de beroemde architect Sier Christopher Warren, die ook de St. Paulus kathedraal ontworpen heeft.

Love is ook lid geweest van de Synode van Westminster, die gehouden werd in de jaren 1643-1649. Deze synode zorgde onder andere voor een nieuwe Psalmberijming en voor een grote en kleine catechismus. Hoogstwaarschijnlijk is Love lid geworden op voorspraak van dr. William Twisse, die de eerste voorzitter was. Het schijnt dat Love geen groot aandeel heeft gehad in de besprekingen.

Koning Charles I ging zich tijdens de wintermaanden van 1644-1645 vol moed voorbereiden op de campagne van 1645. Ondanks zijn optimisme was hij wel genegen om onderhandelingen te beginnen met de tegenpartij. Op 27 november 1644 arriveerden de parlementaire commissarissen te Oxford, waar het hoofdkwartier van

de royalisten gevestigd was. Ze kregen aanvankelijk een koel onthaal: de koning liet hen enkele uren buiten de poorten van de stad wachten. De koning bleek ten slotte toch bereid om te praten over een wapenstilstand. Op 3 januari 1645 benoemde het parlement zestien commissarissen, die samen met vier Schotten de onderhandelingen zouden gaan voeren met de afgevaardigden van de koning te Uxbridge, een plaats zes mijl ten westen van Londen en niet ver van Windsor, waar Love toen predikant was van het garnizoen. AI sprak de koning de wens uit dat de onderhandelingen zouden leiden tot een 'veilige en gegronde vrede', toch ontstonden er al meningsverschillen voordat de gesprekken waren begonnen. Tegen zijn vrouw sprak Charles I over 'de onmogelijkheid dat dit verdrag tot vrede zou leiden.' Beide partijen waren bij de onderhandelingen zeer onoprecht. Ze spraken van vrede, maar ze maakten tegelijkertijd voorbereidingen om de oorlog voort te zetten. Beide partijen, zowel de koning als het parlement, dachten dat ze er zo goed voorstonden dat ze de overwinning zouden kunnen behalen. 'Ik dank God,' sprak de koning in het geheim, 'dat mijn zaken mij weer beginnen toe te lachen.'

Te Oxford stond de koning elke morgen vroeg op om de verdedigingswallen en de artillerie van de stad te inspecteren. Hij wierf nieuwe rekruten aan om de geleden verliezen met nieuwe manschappen aan te vullen. Hij beseftte dat de worsteling om de macht dat jaar het kritieke stadium zou bereiken. 'Deze zomer zal de oorlog op z'n heetst worden gevoerd', merkte hij op.

In het begin van datzelfde jaar werd de oude vriend en raadsman van de koning wat kerkelijke zaken betreft, aartsbisschop Laud, terechtgesteld. Laud had sinds het begin van de burgeroorlog gevangen gezeten in de Tower en nu werd hij als een oude, gebroken man onthoofd. Het scheen de koning niet te deren. Hij had de terechtstelling ook niet kunnen voorkomen. Zover reikte zijn macht niet meer. Hij merkte alleen op: *'Tot nu toe heeft God beide partijen gestraft, omdat ze allebei schuldig zijn. Nu het parlement echter zo'n gruwelijke misdaad heeft begaan als het vermoorden van de aartsbisschop van Canterbury, ben ik er zeker van dat de straffende hand van de Almachtige zwaarder op hen zal rusten dan op ons.'* Zijn hooggespannen verwachtingen zouden niet in vervulling gaan.

De onoprechtheid van beide partijen werd openlijk door Love aan de kaak gesteld tijdens een predikatie die hij hield voor de commissarissen van de koning en die van het parlement. De predikatie heeft als titel *'Engelands ziekte'*, naar aanleiding van Jeremia 33:6: *'Zie, Ik zal haar de gezondheid en de genezing doen rijzen en zal henlieden genezen, en zal hun openbaren overvloed van vrede en waarheid.'*

Dezelfde predikatie had hij een dag daarvoor in Windsor gehouden. Doch hij was niet naar Uxbridge gekomen om deze predikatie nogmaals te houden. De predikant die voor het gezelschap in Uxbridge had moeten spreken, was niet komen opdagen.

Allereerst verdedigde Love zich dan ook tegen kwaadsprekers die beweerden dat hij expres uit Windsor was gekomen om deze preek te houden. Hij deed dit op uitdrukkelijk verzoek van de gouverneur van de stad, die het betreunde dat de bijeenkomst anders voor niets zou zijn geweest. Hij liet zich overhalen om te preken. Deze preek heeft zoveel stof doen opwaaien dat Love korte tijd daarna de preek liet drukken. De preek ging vooraf met een 'Verantwoording'.

Daarin zegt Love onder andere:

'Ik ben tegenwoordig in de wereld verdacht als een vijand van de vrede, maar ik roep de Hemel tot mijn getuige dat ik in het binnenste van mijn ziel onophoudelijk heb geroepen tot God om een goede voortgang van de vrede, opdat vrede en welvaart mocht bloeien in onze dagen; alleen heb ik tegen een ongefundeerde en onvaste vrede gepredikt en gebeden.'

Love gaf de voorkeur aan een rechtvaardige oorlog boven een goddeloze vrede, want, zo ging hij voort: 'Voor een rechtvaardige oorlog hebben wij alleen de mensen tot vijand, doch God tot onze eigen vriend. Voor een goddeloze vrede zullen wij God tot onze vijand hebben en de mensen slechts tot onze schijnvrienden.'

Hij gaf toen verschillende voorbeelden uit zowel de gewijde als de ongewijde geschiedenis van valse eden. Hij noemde de moord op de protestanten van Parijs, die in 1572 tijdens de Bartholomeüsnacht bij duizenden vermoord werden na het sluiten van een vrede.

'O, Engelse edelen', zei hij toen, 'vergeet de Parijse moord niet en, dichter bij huis, kijk eens wat er in Ierland gebeurd is.' Als bijbelse voorbeelden noemde hij het bedrieglijke handelen van Saul met David en de moord van Joab op Amasa. In zijn preek vergeleek hij het lichaam van de Staat met het menselijke lichaam.

In de preek zelf gaat Love in op de tekenen die aanwijzen dat een land ziek is en roept op om de geneesmiddelen te gebruiken.

'Wilt u de bisschoppen weer in uw Staat en plaats hebben? ... Aan de andere kant vraagt de Heere de mensen van dit land: óf wilt u het Evangelie in uw bezit hebben? Een reformatie tot zuivering? Uw vergadering herstellen? De regering van Mijn Zoon in u hebben? Wilt u Mijn zaken en Mijn strijd strijden en overwinnen, hen die Mijn grote Naam beledigd hebben? Wilt gij uw leven voor Mij geven? Wilt u tot Mijn Parlement komen in waarheid en met een oprecht voornemen van hart? Och, hoe flauw zijn hier de polsen van de mensen, alsof ze dood waren! Sommigen zijn genegen tot kwaadwilligheid, anderen tot onzijdigheid en de meesten tot formaliteit en ongevoeligheid. Dus, door het slaan van de pols van een koninkrijk kunt u zien dat dit arme land in deze dagen ziek is.

'Wanneer is de Heere een volk aan het genezen?' Hij antwoordde: 'De Heere geneest een volk als het zijn ziekte gevoelt en als wij onszelf zien als ongeneeslijk. De Heere heelt dán een land als een volk al die ornamenten van afgoderij en bijgeloof verfoeit en wegwerpt.'

Love spreekt over het gebruik van geneesmiddelen:

'Zoekt liever waarheid dan vrede. Waarheid is het voornaamste medicijn. Beloften zijn leislieden en bondgenoten van de vrede van Christenen. Nu, wanneer God grote zegeningen wil uitstorten op Zijn kerk, dan belooft Hij vrede en waarheid, ja, volgens Jesaja 48:8, "Och, dat gij naar Mijn geboden geluisterd had, zo zou uw vrede geweest zijn als een rivier, en uw gerechtigheid als de golven der zee." Merkt op, meer waarheid dan vrede: 'Waarheid werd beloofd als de golven der zee, maar vrede alleen als een rivier.'

Love gaf ook onomwonden als zijn mening te kennen dat er van het verdrag niets goeds was te verwachten, want de commissarissen van de koning waren uit Oxford gekomen met harten vol bloed en er was een even grote afstand tussen het verdrag en de vrede als tussen de hemel en de hel. De enige medicijnen die volgens Love een land konden redden, waren vrede en waarheid.

'Maar kunnen die bloeddorstige rebellen uit Ierland, die afgodische papisten, die prachtige prelaten, en de rest van de verdorven geestelijkheid, - samen met het kerkelijk gespuis van onze natie, die hand aan hand hebben gevoegd, - zouden die, zeg ik, voorstanders van de waarheid zijn? Bedriegt u niet, er is weinig overeenkomst en vrede met de zodanigen. Wat ik tevoren gezegd heb, zeg ik nogmaals; óf zij moesten beter worden, óf wij erger.

Laat mij u aanraden u die gunstgenoten des hemels zijt, dat gij al uw belangen die u in God hebt wilt aanleggen en al uw verzoekschriften overgeeft aan Hem. En dat het goede mag komen over dit koninkrijk - al is het niet door deze treves (verbond), - maar dat God, Die een regerende hand heeft over de geesten van de mensen, de harten van onze vijanden wil neigen, dat zij die nu de wapens tegen ons opnemen, vrede met ons maken. En dat God hen Zélf, Die de wijze Geneesmeester is van de volken, onze genezing wil bewerken, ons ziek koninkrijk wil helen en het overvloed van vrede en waarheid geven.

Deze preek viel begrijpelijk niet bij al zijn toehoorders in goede aarde, al had hij niets dan de waarheid gesproken. Een van zijn tegenstanders zei ervan: *'Hij viel zo heftig uit tegen al degenen die de koning volgden - de royalisten - en tegen de afgezanten van de koning dat het erop leek dat hij er alleen op uit was om het volk tot opstand aan te zetten.'*

De vertegenwoordigers van de koning dienden dan ook een aanklacht in bij de vertegenwoordigers van het parlement. Love moest naar Londen komen en hij moest daar een onderzoek ondergaan. Men kwam ook daar tot de conclusie dat de gemeente van Uxbridge teleurgesteld was in de predikant die uitgenodigd was om te komen spreken en dat men pas na het opgeven van de te zingen Psalm aan Love had gevraagd om de predikant te vervangen die niet verschenen was. Hij werd dan ook door het Lagerhuis vrijgesproken, maar hij kreeg wel huisarrest, zolang het verdrag in werking was.

Love bleek gelijk gehad te hebben, want spoedig daarna brandde de strijd weer in alle hevigheid los. Het parlement had het winterseizoen gebruikt om het leger beter te organiseren. Olivier Cromwell kreeg weer het bevel over de ruitery.

Op 14 juni 1645 had de laatste grote slag van de burgeroorlog plaats. In de slag bij Naseby werden de troepen van de koning verpletterend verslagen. Vijfduizend soldaten van de koning gaven zich over, duizend bleven dood of stervend achter op het slagveld. Na Naseby werden de laatste verzetshaarden van de royalisten opgeruimd. Van groot belang was ook dat men in een van de buitgemaakte wagens de geheime correspondentie van de koning vond. De buitgemaakte documenten werden gepubliceerd onder de titel *'Het kabinet van de koning geopend'*. Alle geheime plannen van de koning werden onthuld. Voor de eerste keer ging de koning nu inzien dat hij mogelijk de burgeroorlog zou verliezen en misschien ook zijn leven.

In 1646 gaf de koning zich over aan de Schotten. Onderhandelingen werden gevoerd met het Engelse parlement. Het parlement bood de koning aan hem weer op de troon te plaatsen als hij zou toestaan dat de presbyteriaanse kerkorde in Engeland ingevoerd zou worden en dat hij de koninklijke macht over het leger zou opgeven.

Toen de koning weigerde, leverden de Schotten Charles I uit. Met zijn uitlevering was de rust niet teruggekeerd. De koning was nu wel de gevangene van het parlement, maar onder de aanhangers van het parlement heersten grote meningsverschillen. Er

waren twee partijen, die duidelijk van elkaar te onderscheiden waren: de presbyterianen en de Independenten

- De presbyterianen wilden de Anglicaanse Kerk omvormen tot een nationale kerk, een staatskerk met een presbyteriaanse kerkorde, zonder bisschoppen en gebedenboek. De presbyterianen hadden hun eigen calvinistische belijdenisgeschriften. Vele predikanten behoorden tot de presbyteriaanse partij, onder wie Christopher Love, Thomas Watson, Thomas Manton e.a.
- De Independenten wensten de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeenten. Ze waren afkerig van een staatskerk. De Independenten worden ook wel congregationalisten genoemd ('congregation' betekent 'gemeente'). De voornaamste kerkelijke woordvoerders van de Independenten waren Thomas Goodwin, Philip Nye en de om zijn geleerdheid zeer gewaardeerde John Owen.

De presbyterianen waren voor een voortzetting van het koningshuis. Hoewel ze de koning gedurende de burgeroorlog bestreden hadden, wilden ze toch een voortzetting van het koningsambt, maar wel onder strikte voorwaarden: *de koning moest akkoord gaan met een presbyteriaanse regeringsvorm in de kerk*. Een republiek als staatsvorm kon hun goedkeuring absoluut niet wegdragen. Ze beschouwden het koningschap als een van God ingesteld ambt. Ze hechtten ook grote waarde aan het Plechtige Verbond dat ze in 1643 gesloten hadden met de Schotten. Het is echter zeer de vraag of ze Charles I zóver hadden kunnen krijgen om de Kerk van Engeland te hervormen in calvinistische zin.

Tijdens alle onderhandelingen die er met de koning gevoerd werden, wilde hij wel veel toegeven, maar op één punt hield hij vast aan zijn standpunt, namelijk dat het episcopale of bisschoppelijke stelsel gehandhaafd moest blijven. In een brief die hij vanuit zijn gevangenschap schreef aan zijn zoon, bleek dit standpunt opnieuw overduidelijk: 'Ik eis van je en ik smeeik je als je vader en als je koning dat je nooit je hart zult toestaan om ontrouw te worden aan de ware godsdienst, zoals die te vinden is in de Kerk van Engeland.'

Onder de Independenten waren er velen die het koningschap wilden afschaffen. Ze hechtten ook weinig waarde aan het met de Schotten gesloten Verbond. De meerderheid van de leden van het parlement waren presbyterianen. De presbyteriaanse predikanten steunden hen in hun streven. Het parlement handelde echter niet zo verstandig om de aanhangers van stromingen die zich buiten de kerk wilden houden, en voorstanders waren van non-conformistische kerken (d.w.z. niet aan de staatskerk verbonden kerken), in hun streven tegen te werken. De voorstanders van deze zelfstandige kerken hadden veel aanhangers in het leger. In het leger bevonden zich ook veel soldaten die behoorden tot allerlei sekten, zoals anabaptisten, Arianen, Brownisten en anderen. Cromwell had zich altijd zeer tolerant opgesteld tegen buiten de kerk staande groeperingen. In zijn vroeger leven was hij presbyteriaans geweest, maar later werd hij independent. Hij had ze ook nodig.

Nu de eerste burgeroorlog geëindigd was, nadat in juni 1646 Oxford op de royalisten veroverd was, leek het niet nodig om nog grote groepen soldaten te betalen. Ze hadden toch niets meer te doen dan wat werkeloos en doelloos in de graafschappen rond te zwerven. Ze veroorzaakten ook veel last. Het parlement voelde niets voor een staand leger en het was vastbesloten dat het *Nieuwe Modelleger* dat niet zou worden. Cromwell was het daar aanvankelijk mee eens. Te veel mannen waren te lang van huis geweest. Het was beter dat ze terugkeerden naar hun gezinnen, hun boerderijen en hun

zaken, waarvan ze vervreemd waren geraakt. Ook Cromwell zelf verlangde ernaar om terug te keren naar vrouw en kinderen, die hij de laatste vier jaar nauwelijks gezien had. Er valt niet aan te twifelen dat hij graag gezien had dat verschillende regimenten van het leger afgedankt werden. De troepen die overbleven, zouden komen te staan onder het bevel van generaal Fairfax, een man die door iedereen gerespecteerd werd. Sir Thomas Fairfax was de grootste van de parlementaire generaals. Al de andere officieren boven de rang van kolonel zouden gepensioneerd worden.

Er rezen echter spoedig moeilijkheden. Het leger voelde zich in de steek gelaten en deed een beroep op Cromwell om de plannen ongedaan te maken. Cromwell was, behalve legeraanvoerder, ook lid van het parlement. De gewone soldaat begreep niets meer van de gang van zaken. Ze hadden jaren gevochten en waarvoor nu? Een van hen schreef een brief aan Cromwell, waarin hij zijn verontwaardiging uitte met een variant op de woorden die Mordechai richtte tot Esther:

'Gij grote man, Cromwell! Beeld u niet in dat gij zult ontkomen in het Lagerhuis, meer dan al de andere arme, verachte verlost van het Lam, en daarom, o Cromwell, indien gij enigszins zwijgen zult, of de smeebeden van het leger tegenhoudt of ondermijnt, dan zal voor ons, arme verdrukten, verkwikking en verlossing uit een andere plaats ontstaan dan van uw zijde, Independenten'

De toestand werd zeer verward. Cromwell worstelde met de vraag wat hij doen moest. Hij zag in dat generaal Fairfax, hoe geliefd deze ook was, de onstuimigste elementen in het leger niet onder controle had. Cromwell beseftte dat hij de man was die de crisis moest oplossen en dat hij het initiatief moest nemen. Hij riep nu een groep legeraanvoerders en vooraanstaande leiders van afgescheiden kerken bij elkaar om de plannen van het parlement ongedaan te maken. Het parlement beschouwde dit als een aanslag op zijn macht en besloot Cromwell gevangen te nemen en naar de Tower te brengen. Cromwell ontsnapte echter naar het hoofdkwartier van het leger in de buurt van Cambridge en ging van daaruit de zaken regelen. De koning werd de gevangene van het leger. Cromwell ging nu zelf onderhandelen met de koning en onderzocht alle mogelijkheden om Charles op de troon te houden. Aanvankelijk leek het erop dat men tot overeenstemming zou komen. Aan beide zijden werden grote concessies gedaan, maar even plotseling verwierp de koning hooghartig de voorstellen van de legerleiders. Dat was een bittere teleurstelling voor Cromwell. Het betekende voor hem een harde les over de betrouwbaarheid van koningen. Er brak zelfs een korte, tweede burgeroorlog uit. De opstanden van de royalisten in Kent, Essex en Wales werden echter in vier maanden tijds door het Modelleger neergeslagen. Ook een invasie van een Schots leger, onder aanvoering van de markies van Hamilton en enkele Schotse edelen, werd een mislukking. Hamilton leed een zeer vernederende nederlaag. Hij werd door een veel kleiner leger, dat onder bevel stond van Cromwell, bij Preston verslagen. De New Model Army bleek nog een goed werkende oorlogsmachine te zijn. Hamilton werd zelfs gevangengenomen en onthoofd. Het leger greep nu naar de macht. Kolonel Pride 'zuiverde' het parlement door 150 presbyteriaanse lagerhuisleden te arresteren. De 80 non-conformistische leden vormden nu het zogenaamde '*rompparlement*.' De vraag kan gesteld worden in hoeverre dit '*rompparlement*' de wettige regering vormde. Het was uiteindelijk slechts de regering van een minderheid uit een minderheid van de Engelse bevolking. De dictatuur van de koning werd vervangen door de dictatuur van het leger. De leden van dit '*rompparlement*' deden wat door het leger van hen verwacht werd.

Op 1 januari 1649 verklaarde het Lagerhuis dat de koning zich had schuldig gemaakt aan landverraad door oorlog te voeren tegen het parlement. Een speciaal hooggerechtshof, onder voorzitterschap van John Bradshaw, werd ingesteld om de koning te berechten. De beschuldiging was dat Charles Stuart *'een tiran was, een verrader, een moordenaar en een meedogenloze vijand van het Engelse Gemenebest; dat hij zich onrechtmatig machten had toegeëigend, die hem door de wetten van Engeland niet geschonken waren; dat hij de wapens had opgenomen tegen zijn volk en dat hij buitenlandse legers gebracht had op het Engelse grondgebied.'*

De koning antwoordde op deze beschuldiging:

'Ik zou wel eens willen weten door welk erkend gezag ik hierheen geroepen ben. Ik bedoel door welke wettige macht. Er zijn zoveel onwettige machten in de wereld. Denk erom dat ik uw koning ben, uw wettige koning, en bedenk welke zonden u over u brengt en dat u het oordeel van God over dit land brengt. Denk eens goed na, zeg ik, denk eens goed na, voordat u na het begaan van de ene zonde een nog grotere zonde begaat. Ik heb een plicht die mij opgelegd is door God, en door een oude en wettige afstamming. Ik zal mijn opdracht niet verraden door vragen te beantwoorden van een onwettige autoriteit. Doe daar eerst een uitspraak over en dan zult u meer van mij horen.'

De president van de rechtbank antwoordde: 'U bent hier geroepen door de macht van het Engelse volk.'

De koning reageerde hierop met: 'Als een onwettige macht wetten maakt, dan weet ik niet welke onderdaan hier in Engeland nog zeker van zijn leven kan zijn.'

Het vonnis stond echter al bij voorbaat vast. Cromwell zag de dood van Charles I als een 'wrede noodzakelijkheid'. Toen iemand zijn bezwaren uitte, riep hij geërgerd uit: 'Ik zeg u, wij zullen zijn hoofd er afhakken, desnoods met de kroon erop'. Voor Cromwell was het duidelijk dat het onmogelijk was om met deze koning tot overeenstemming te komen. Zijn standpunt ten opzichte van de koning was de laatste jaren verhard. Het was zijn mening dat Charles niet alleen een oorlogsmisdadiger was, die het land in een burgeroorlog had gestort, maar ook dat hij een zeer zondig mens was, wiens dood door God verlangd werd om Gods zegen over Engeland te verkrijgen. Het was niet zo dat hij zich verheugde in de dood van de koning. Het kostte hem veel innerlijke strijd om tot deze beslissing te komen, maar hij zag toch in de loop van de gebeurtenissen de hand van de Almachtige. Niet alle legerleiders waren het met hem eens.

Tijdens een van de zittingen van het gerechtshof deed zich een merkwaardig voorval voor. Een gemaskerde dame riep vanaf de publieke tribune: 'Cromwell is een verrader. Nog geen kwart van het Engelse volk steunt deze onwettige handelingen.' Later kwam aan het licht dat deze wilskrachtige vrouw niemand minder was dan Lady Fairfax, de vrouw van de generaal. Of zij hiermee uiting gaf aan de mening van haar man is niet bekend, maar onwaarschijnlijk is dit niet. Fairfax was aanvankelijk lid geweest van het hooggerechtshof dat een vonnis over Charles moest uitspreken, maar hij had zich spoedig teruggetrokken, omdat hij het niet eens was met de wijze waarop het proces gevoerd werd. Hij voelde zich min of meer op een zijspoor gezet door Cromwell en hij nam later afstand van vele beslissingen die door de legerraad genomen werden.

Op 27 januari werd het doodvonnis uitgesproken. Het werd ondertekend door 59 leden van de commissie, die oorspronkelijk uit 135 leden bestond. De overige leden hadden

zich tijdens het proces stilletjes teruggetrokken. Evenals twee jaar later na het doodvonnis van Love het geval zou zijn, werden vele verzoeken gedaan om het leven van de koning te sparen. De dagen en uren die lagen tussen het vonnis en de terechtstelling waren vol activiteiten achter de schermen om het leven van de koning te redden. De koningin schreef brieven naar het parlement, waarin ze smeekte om het leven van haar man te sparen. Er kwam geen antwoord. De Prins van Wales deed rechtstreeks een beroep op Fairfax, doch ook hij ontving geen antwoord. Fairfax beweerde later dat hij alles gedaan heeft om het leven van de koning te redden, maar wat hij nu precies gedaan heeft, is nooit duidelijk geworden.

Op maandag, de dag voor de terechtstelling, kreeg Cromwell onverwachts bezoek van zijn neef John Cromwell, die vele jaren op het vasteland had gevochten. Hij bracht een verzoek over van de Prins van Oranje, Stadhouders Willem II, om het leven van zijn schoonvader te sparen. John smeekte hem eens na te denken over de schande die dit teweeg zou brengen over de familie en hij gaf te kennen dat hij zich zou schamen voor de naam 'Cromwell' (later veranderde deze man dan ook zijn naam in Williams). Olivier verzekerde zijn bezoeker dat hij gebeden en gevast had voor de koning, maar dat het leger zijn bloed wilde hebben. Hij beloofde echter nog eens over de zaak na te denken, maar op dinsdagmorgen zond hij aan John dit bericht: 'De officierenraad heeft Gods aangezicht gezocht, zoals ik dat ook gedaan heb, en er is eenstemmig besloten dat de koning moet sterven.' Zo liep ook deze laatste poging om het leven van de koning te redden op niets uit.

Op dinsdagmiddag 30 januari 1649, besteeg Charles het schavot, dat opgesteld stond in Whitehall. De geweldige menigte die ondanks de bittere kou was toegestroomd, werd op een behoorlijke afstand van het schavot gehouden. In een korte toespraak ontkende de koning alle verantwoordelijkheid voor de oorlog en hij benadrukte zijn onveranderde trouw aan de Kerk van Engeland. Hij smeekte God om vergiffenis voor heel de wereld en in het bijzonder voor degenen die de veroorzakers waren van zijn dood. Daarna werd het vonnis voltrokken door onthoofding. Cromwell, die door de koning beschouwd werd als de voornaamste aanstichter van zijn ondergang, was zelf niet aanwezig toen het vonnis uitgevoerd werd. Veel wijsheid zou nodig zijn om aan een door burgeroorlogen en partijtjwisten verscheurde natie leiding te geven. De terechtstelling van de koning schiep niet de noodzakelijke voorwaarden voor herstel van een geordende samenleving. Er zou meer nodig zijn om de rust in het land te doen weerkeren.

Velen in Engeland die de koning nog steeds erkenden als door God over het Engelse volk aangesteld, reageerden geschokt. Buiten het leger waren er dan ook weinig mensen die het doodvonnis niet als misdadig beschouwden. Het is duidelijk dat het vonnis uitgevoerd werd door een klein aantal machtige mannen en zonder de algemene toestemming van het volk. Ook in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was men geschokt over de 'koningsmoord'. Tot aan het moment van de onthoofding van de koning voelde het overgrote deel van de bevolking van de 'Lage Landen' veel sympathie voor de partij van het parlement, maar nu kwam hierin verandering. De predikanten lieten niet na om in hun preken te wijzen op de goddeloosheid en verkeerdheid van de terechtstelling. Cromwells legerscharen werden zelfs met die van Alva gelijkgesteld. Het feit dat onze stadhouder Willem II gehuwd was met een dochter van Charles I, zal daarbij ongetwijfeld van invloed zijn geweest.

De Londense presbyteriaanse predikanten, onder wie Love, verklaarden zich tegen de executie van de koning en dat was te verwachten. Op de maandelijkse vastendag in december 1648 was het Lagerhuis reeds onaangenaam verrast, doordat Thomas Watson de leden ervan had beschuldigd dat ze 'de godsdienst maakten tot een dekmantel van hun eierzuchtig streven.' Andere puriteinse predikanten stonden wel achter de besluiten van het Lagerhuis en ze steunden Cromwell in zijn streven. Zij zagen de verwijdering van de koning als een ingrijpen van God ten goede. De zaak van het parlement werd zodoende vereenzelvigd met de zaak van God. Cromwells zaak was Gods zaak. Het was Gods wil dat Engeland een republiek werd.

Op de maandelijkse vastendag in januari 1649, die vanwege de terechtstelling een dag was uitgesteld tot woensdag 31 januari, had het parlement een paar andere sprekers uitgenodigd, van wie ze wisten dat hun mening overeenkwam met die van het parlement. Een van de sprekers was John Owen (1616-1683). In een preek over Jeremia 15:19-20, vergeleek Owen Juda in de tijd van de profeet Jeremia met het Engeland uit de zeventiende eeuw.

'Vanwege de zonden van koning Manasse en zijn volk was Jeruzalem vernietigd en waren veel van haar bewoners in ballingschap terechtgekomen. Zo had God ook Engeland in de burgeroorlogen en in het terechtstellen van de koning rechtvaardig gestraft. Om Gods gunst voor de toekomst te verkrijgen, moesten degenen die Engeland regeren alle sporen van valse godsdienst, bijgeloof en tirannie verwijderen en van harte de godsdienst die gebaseerd was op de Heilige Schrift ondersteunen.' De parlamentsleden zullen met genoegen naar deze preek geluisterd hebben.

Owen werd een geliefd spreker op vastendagen. Bij een andere gelegenheid zei hij tot hen: *'Het werk van God waartoe u geroepen bent, is de verbreiding van het Koninkrijk van God en de oprichting van de banier van het Evangelie.'*

Uit zijn verdere daden en preken blijkt duidelijk dat John Owen geloofde dat God het huis Stuart had veroordeeld vanwege de valse godsdienst en tirannie en dat daarom de veroordeling van de koning deel uitmaakte van Gods rechtvaardig vonnis. Volgens Owen was nu de eerste taak van Cromwell en zijn leger om het Koninkrijk van Christus te bevorderen en de politieke en religieuze macht van het papisme omver te werpen. De val van het grote Babylon die duidelijk voorzegd was in Openbaring 17, was aanstaande. Elke militaire overwinning moest gevolgd worden door een krachtige poging om de overwonnenen te winnen voor het Evangelie van Jezus Christus. In elke ommuurde stad die op de leren werd veroverd, behoorde een prediker van het Evangelie aangesteld te worden.

Cromwell was zeer ingenomen met de preken van Owen. Owens staatkundige en religieuze principes harmonieerden met zijn eigen denkbeelden. Toen hij Owen ontmoette, die zijn opwachting ging maken bij generaal Fairfax, zei hij tot hem: 'U bent de persoon met wie ik kennis moet maken.' Hij nodigde Owen dan ook uit hem op zijn veldtocht naar Ierland te vergezellen als veldprediker. Na enige aarzeling - Owen verliet niet graag zijn gemeente - stemde deze daarin toe.

De situatie in Engeland na de dood van Charles I werd gewijzigd. De oude maatschappelijke structuur, waarin koning, adel en grootgrondbezitters de macht hadden gedeeld, was weg. Over heel het land was de maatschappij ontworpen, wat aanleiding gaf tot relletjes en ordeverstoringen. Hoe nu verder? De politieke macht berustte nu bij het leger, dat de overwinning had behaald over Charles Stuart, die 'man van bloed'. Voor Cromwell was het vooruitzicht om naar zijn gezin terug te keren, verder

verwijderd dan ooit. Hij drong er bij generaal Fairfax op aan om het bevel op zich te nemen van het leger, dat een inval zou doen in Schotland.

De Schotten zaten niet stil. Op 1 januari 1651 kroonden zij Charles II, een zoon van Charles I tot hun koning. Bij deze plechtigheid deed de nieuwe koning de volgende eed:

Ik, Charles, koning van Groot-Brittannië, Frankrijk en Ierland, verklaar onder plechtige eed, voor God Almachtig, de Onderzoeker des harten, mij toelating en goedkeuring van het Nationaal en plechtig Verbond; en verbindt mij om al de einden van hetzelfde getrouw in mijn standplaats en beroep te bevorderen. En dat ik en mijn opvolgers al de acten van het Parlement, het Nationaal en plechtig Verbond gebiedende, zullen toestemmen, en de Presbyteriaanse regering; het formulier van Godsdienst, de Geloofsbelijdenissen, en de Catechismussen, gelijk die door het Parlement van dit Koninkrijk goedgekeurd zijn. Alsook dat ik mijn koninklijke toestemming zal geven aan al de acten die gemaakt zijn, of gemaakt zullen worden, om dezelve te gebieden in mijn andere koninkrijken; dat ik dezelve zal gebruiken in mijn eigen Praktijk en huisgezin; en dat ik nooit enige van dezelve zal tegenstaan of trachten te veranderen.

Deze eed werd gehecht aan het Verbond, dat in een fraai perkamenten rol gebonden was; en werd door hem, in tegenwoordigheid van de grote en de kleine adel, ondertekend.

Verder ondertekende de koning een groot aantal artikelen die belijdenissen inhielden van de zonden van zijn vader, verkeerde opvoeding, zijn eigen zonden, enz. enz. Hij verbond zich aan een uiterst strenge levenswijze, die volgens de geschiedenschrijvers voor een koning te streng was en weezin opwekte.

In Engeland zag men de kroning van de koning met lede ogen aan. Cromwell kon geen Stuart op de troon van Schotland dulden. Fairfax weigerde om strijd te gaan voeren tegen een bondgenoot uit de eerste burgeroorlog. Deed zijn geweten hem terugdeinzen voor een actie tegen de Schotten, of was de executie van Charles I de werkelijke reden? Hoe het ook zij, Sir Thomas Fairfax, derde baron van Cameron, die sinds 1645 opperbevelhebber was geweest van alle parlementstroepen, nam ontslag uit het leger en trok zich terug op zijn landgoed bij York. Cromwell zou zelf het leger moeten aanvoeren.

De door de Schotten tot koning uitgeroepen Charles II was tijdens de laatste jaren van de regering van zijn vader balling geweest in Nederland. Hij was een zwager van onze stadhouder Willem II. Toen hij de troon van Schotland besteeg, zwoer hij een plechtige eed, onder aanroeping van de Naam van de almachtige God, dat hij de doeleinden van het Verbond zou nastreven. Hij zou zich neerleggen bij alle wetten van het parlement. Hij beloofde in de kerk een presbyteriaanse regering te vestigen. Hij zou zich houden aan de geloofsbelijdenis en de catechismus, zoals ze goedgekeurd waren door de algemene synode van deze kerk en het parlement van dit koninkrijk. Hij zette zijn handtekening op een perkamenten rol, in tegenwoordigheid van de edelen en grote heren. Hij tekende ook een verklaring waarin hij de zonde van zijn vader erkende, door zich te verbinden met een afgodische familie. Hij verklaarde ook dat het bloed dat zijn vader vergoten had, op zijn hoofd rustte. Hij verklaarde dat degenen die zich tegen het Verbond verklaarden, zijn vijanden zouden zijn. Hij

verklaarde zijn afschuw en walging van alle paperij, bijgeloof en afgodendienst en hij besloot deze niet in zijn rijk toe te staan.

De koning legde driemaal de eed af op het Verbond. Maar in werkelijkheid haatte hij de presbyteriaanse Schotten evenzeer als zijn vader dat gedaan had, maar het doel heiligde de middelen: hij wilde alles wel beloven en ondertekenen, als hij maar koning kon worden. Natuurlijk was hij niet van plan om zich te houden aan de plechtige beloften, en evenmin waren de Schotten van gedachten dat hij dat zou doen. Jaren later schreef een van de Schotten die de onderhandelingen met Charles II gevoerd hadden, in zijn dagboek:

'Wij zondigden toen wij zowel de natie en het volk als die jonge prins tot wie wij gezonden werden, met elkaar verbonden. We lieten hem het Verbond ondertekenen en lieten hem daar een eed op afleggen, terwijl we wisten dat hij dat Verbond inwendig haatte. Hij zondigde toen hij voldeed aan wat wij hem op een zondige wijze oplegden, en ik moet bekennen dat, naar mijn gevoel, wij groter zonde begingen dan hij.'

De Schotten voelden zich echter verbonden aan het Plechtige Verbond, waarbij het koningschap vastgelegd was. Ze hadden geen andere keus. Ze konden zich geen andere regeringsvorm voorstellen dan het koningschap. Onder geen voorwaarde wilden zij zich onderwerpen aan de heerschappij van Cromwell. Voor het standpunt van de independente voelden zij niets. Met Samuël Rutherford geloofden ze in het Goddelijke recht van koningen. En deze koning was een 'voorstander' van het presbyteriaanse systeem.

Het is niet te verwonderen dat ook de presbyterianen in Engeland Charles II beschouwden als de rechtmatige opvolger van Charles I. Zij voelden zich door hun eed verbonden aan het 'Plechtige Verbond' dat in 1643 gesloten was tussen Engeland en Schotland. Cromwell was intussen vastbesloten om aan de regering van Charles II een eind te maken, omdat hij wel begreep dat een vijandig Schotland een bedreiging zou betekenen voor zijn macht in Engeland.

In augustus 1649 was het Engelse leger overgestoken naar Ierland. De sterkste vestingstad was Drogheda, aan de oevers van de Boyne. De troepen van Cromwell beschouwden zich als uitvoerders van het rechtvaardige vonnis over de vijanden van het Evangelie, die tijdens de Ierse opstand van 1641 zoveel wreedheden hadden begaan tegen de protestanten. Het beeld dat Cromwell had van de Ieren, komt daarmee overeen. Volgens hem hadden de Ieren, tijdens de opstand in 1641 Ierland van een vredig en welvarend eiland veranderd in een bloedende natie. Zijn meest uitgesproken mening over de Ieren vinden we in een Verklaring aan de Ierse katholieke geestelijkheid, die Cromwell uitgaf in januari 1650. Daarin schreef hij onder andere:

'U hebt zonder aanzien van leeftijd of geslacht, zonder dat daar een aanleiding voor aanwezig was, de Engelsen op de meest ongehoorde en barbaarste wijze die de zon ooit heeft aanschouwd, afgeslacht. En dat in een tijd dat er volkomen vrede heerste. U vormt een deel van de antichrist... en weldra zult u allen de droesem van de beker van Gods toorn en grimmigheid moeten drinken.'

Voor medelijden met de Ierse bevolking was geen plaats. De Ieren moesten een strafgericht ondergaan. In Drogheda werd een bloedbad aangericht. Toch bevonden zich onder de slachtoffers veel Engelsen. De gouverneur van Drogheda was Sir Arthur

Aston, een royalist, die aan de zijde van de koning gevochten had. Ook het grootste deel van het garnizoen bestond uit Engelsen. Het doel van Cromwell was de Ieren schrik aan te jagen om hen tot spoedige overgave te dwingen. Deze strategie had succes. De Ieren gaven zich na een korte strijd over.

Na de Ierse veldtocht trok Cromwell naar het noorden van Engeland om de Schotten te bestrijden. Het optreden van Cromwell in Schotland was anders dan tegen de Ieren. Het ging hier niet om een strijd over geloof en leer, maar om een strijd over de heerschappij van de kerk en de staat. Dat verklaart misschien ook het aarzelende in zijn optreden, de afwachtende houding die hij aannam. Voordat hij tot de aanval overging, stuurde hij een 'verklaring van het leger van Engeland aan allen die behoren tot de heiligen en deelgenoten van het geloof van Gods uitverkorenen in Schotland.' Hij zei daarin dat ze de inval in Schotland ondernamen in de 'volle verzekerdheid dat hun zaak juist en rechtvaardig is in de ogen van God.' Hij richtte zich ook tot de geestelijkheid van Schotland en vroeg hun om hun houding opnieuw te overwegen:

'Uw eigen schuld is te veel voor u om te dragen: breng daarom op uzelf niet het bloed van onschuldige mannen, die bedrogen worden onder valse voorwendsels van koning en Verbond. Is alles wat u zegt onfeilbaar in overeenstemming met het Woord van God? Ik smeed u, met innerlijke bewegingen van Jezus Christus, om te bedenken dat u zich kunt vergissen.'

De Schotten waren niet te overtuigen en de oorlog die in een nederlaag voor hen zou eindigen, was niet af te wenden. Op 3 september 1650 werd het Schotse leger in de slag bij Dunbar verslagen. Precies een jaar later, op 3 september 1651, leed het Schotse leger opnieuw een nederlaag in de slag bij Worcester.

Charles II ging weer in ballingschap naar het vasteland. Pas in 1660 kon hij de troon van Engeland en Schotland bestijgen.

HOOFDSTUK 3

Laatste preek door Chr. Love, gehouden in zijn eigen gemeente

Want ik weet, dat gij mij ter dood brengen zult, en tot het huis der samenkomst aller levenden, Job 30: 23.

In de verhandeling van deze woorden is het nodig, dat ik deze twee dingen vooraf laat gaan:

1. U de bedoeling van de tekst te geven.
2. De betekenis van de woorden.

Wat het eerste betreft, bedoeling van de tekst woorden, ze gaan vooraf met het redegevend woordje *want*. Hetwelk aantoont dat er iets aan vooraf gaat. Opdat u het verband mag opmerken, moet u terugzien naar het 18^e vers van dit hoofdstuk. Daar spreekt Job van een ernstige ziekte waaronder hij leed. *Door de veelheid der kracht is mijn kleeft verandert, Hij omgordt mij als de kraag mijns roks.* (In het Engels: hij omgordt mij, namelijk mijn ziekte) Het schijnt dat zijn ziekte zó hevig was, dat zijn adem stokte en hem benauwd maakte. De ziekte was als een kraag rond zijn nek. Vanwege het gevoel van zijn ziekte, breekt hij uit in deze heilige overlegging: *want ik weet dat gij mij ter dood brengen zult, en tot het huis der samenkomst aller levenden.* Neem lering uit de bedoeling en de samenhang hiervan, namelijk *dat krankheid en ziekte ons vermanen dat wij moeten sterven.* Zieken moeten altijd bij zichzelf bedenken, dat zij stervende mensen zijn. Degenen die zó dagelijks sterven, hoeven niet bang te zijn voor een plotselinge dood.

Zo kom ik tot de bedoeling van de woorden: *Ik weet.* Dat moet niet verstaan worden van beschouwende of speculatieve kennis 't welk en blote wetenschap is van een algemene waarheid, maar een zodanige kennis die persoonlijk werkt. Zo vertaalt Junius het ook. Deze onderzoekende kennis werkte in Job een heilige voorbereiding tot zijn dood. *Ik weet, ik kan zeggen door ondervinding, ik heb er de kennis en ervaring van, dat Gij mij ter dood zult brengen.* Dit bewijst de zuiverheid van Jobs inzicht, tegenover de leer van de filosofen die menen dat de sterfgevallen plaatsvinden door een toeval en niet door het bepaald besluit en de Raad des Allerhoogsten. ... *En tot het huis der samenkomst aller levenden.* Hoewel hij hier niet spreekt waar dit huis is, doet hij dit wel in hoofdstuk 17:13. *Zo ik wacht, het graf zal mijn huis wezen in de duisternis zal ik mijn bed spreiden.*

Nu, dit huis zal een huis voor alle levenden worden, en dat kan niet anders dan het graf zijn. Het graf worden bij *een huis* vergeleken.

1. Ziende op de Egyptische graftombes, die evenals een huis gemaakt waren met verscheiden triomfbogen.
2. Omdat wij daar in de stilte wonen.

Zo heb ik de woorden in 't kort u verklaart. Nu zal ik enkele praktikale lessen geven. *Want ik weet, dat Gij mij ter dood brengen zult.* Deze woorden bevatten de lieflijke taal van Job, betreffende zijn eigen sterfelijkheid. Daarin hebben bij drie bijzondere zaken.

1. De redelijkheid van dit gezegde. Hij begint met het redegevend woordje *want*.
2. De bijzonderheid ervan. Hij trekt er een bijzondere overdenking uit aangaande zijn dood; *mij*.
3. De Godvruchtigheid van zijn besluit. Hij erkent Gods hand er in, hem ter dood te brengen. *Gij*, zegt hij, en niet door verandering of toeval.

1.

Ten eerste. *De redelijkheid van zijn gezegde.*

De Godvruchtige Job spreek niet zonder oorzaak over zijn dood, maar om voornoemde reden. *Door de hevigheid van mijn ziekte, is mijn kleed veranderd; hij omgordt mij als de kraag mijns roks.* En daarna boezemt hij deze heilige overdenking uit: *want ik weet dat Gij mij ter dood zult brengen.*

Leer hieruit: *dat het een zeer redelijke zaak is in zwakke toestand heilige overdenking te hebben omtrent zijn dood.*

Job lag neer in een ernstige ziekte, die hem zo benauwde dat hij de dood kon inwachten. Daarom roept hij uit in deze heilige meditatie: *want ik weet, dat Gij mij ter dood zult brengen.* In het is opmerkelijk en door de oude schrijvers opgetekend, dat David drie Psalmen maakte toen hij op een ziekbed lag. Psalm 9, Psalm 30 en Psalm 39. In al deze Psalmen vinden wij zijn heilige overdenkingen en een opleiding tot God, om aan zijn eigen dood te denken. *Mijn geest, (of adem) is verdorven, mijn dagen worden uitgeblust, de graven zijn voor mij,* Job 17:1. Hij bedoelt niet de slechte reuk van zijn adem, maar een benauwdheid en afsnijding van zijn adem, zodat hij kortademig en benauwd werd in zijn ernstige ziekte. Er wordt gedacht dat Job de ziekte had die wij astma noemen, of aamborstigheid. En het gevoel van deze ziekte deed hem besluiten dat hij dicht bij zijn graf was. Evenals Heman in een ernstige ziekte sprak: *Want mijn ziel is der tegenheden zat en mijn leven raak tot aan het graf; ik ben gerekend met degenen die in den kuil nederdalen; ik ben geworden als een man die krachteloos is; afgezonderd onder de doden, gelijk de verslagenen die in het graf liggen, die Gij niet meer gedenkt; en zij zijn afgesneden van Uw hand,* Psalm 88: 4-6. Wanneer een ziekte in de kamer is, dan kan de dood bij het venster staan. De ziektes zijn de voorboden en koeriers, ja voorlopers van de dood. Hoor wat de profeet zegt: *de dood is geklommen in onze vensteren.* Wanneer een ziekte in het huis is, dan staat de dood op de dorpel. In een andere tekst zegt Job: *Als ik te slapen lig, dan zeg ik: wanneer zal ik opstaan en de nacht voorbij zijn; ik word zat van woelingen tot aan de schemertijd.* En daarop vervolgt hij: *mijn vlees is met het gewormte en met het gruis des stofs bekleed; mijn huid is gekliefd en verachtelijk geworden.*

Gebruiken.

1. Het eerste gebruik is hen te veroordelen die, wanneer ze op het ziekbed liggen, steeds naar het leven hunkeren, maar nooit aan hun dood denken. Hun eigen schuld en hun eigen zondig leven vervuld hen zó met schrik en vreeze dat gedachten aan de dood moeilijk en verdrietig voor hen zijn. Evenals Louis de XI, koning van Frankrijk, wanneer hij aan een ernstige ziekte neerlag, belaste hij zijn knechten en dienaars dat ze in zijn bijzijn niet van de dood mochten spreken. De lichamen van veel mensen zijn als magazijnen en gasthuizen van ziekten, terwijl ze in hun leven bijna nooit aan de dood denken, hoewel er zó weinig tussen hen en het graf ligt.
2. Het tweede gebruik is voor hen die gezond en sterk zijn. Het is waar de ziekten zijn koeriers en voorlopers van de dood in een algemene zin, maar zij kunnen ook haastig sterven, ofschoon ze geen ziekte bij zich omdragen. Evenals de vruchten

van een boom meer door harde wind en stormen vergaan dan er op de boom blijven die door een tuinman worden verzameld, zo kunnen ernstige ziekten u haastig wegnemen hoewel er nog merg in uw benen en sterkte in uw leden is. Paracelsus, een ervaren dokter, roemde dat, als iemand zijn medicinale voorschriften wilde volgen, hij niet door een onverwachtse dood zou sterven, maar alleen door ouderdom. Echter, die roemende man stierf van de koorts eerdad hij veertig jaar oud was. Zo heb ik de eerste opmerking behandeld, namelijk de redelijkheid van Jobs argument. *Ik ben in een ernstige zieke, daarom denk ik kan mijn dood.*

2.

De tweede bijzonderheid van Jobs reden moeten wij aanmerken. Job blijft niet hangen in een algemeen besluit: *er is geen mens die leeft of hij zal de dood zien*, Psalm 89: 48, nee, hij spreekt niet in het algemeen, maar in het bijzonder: *ik weet, ik moet sterven!* Leer hieruit het volgende: *dat een algemene conclusie omtrent de dood, door een persoonlijke toepassing op onze eigen ziel gedrukt moet worden.*

Beminden, wij moeten dit niet alleen in het algemeen opmerken en in ijdele speculaties omtrent de dood blijven hangen, maar met bijzondere toepassing op onze eigen dood bezig zijn, zodat die als een schrik op onze consciëntie ligt. Of, zoals in het geval van de vromen, wat Elifaz zegt: *gij zult in ouderdom ten grave komen, gelijk een korenhoop te zijner tijd opgevoerd wordt.* En dan maakt hij daarbij een toepassing in vers 27: *zie dit, wij hebben het doorzocht, hoort het en bemerkt gij het voor u.* De algemene conclusie dat ieder moet sterven moeten wij op onze zielen toepassen opdat u van de wereld mag afgetrokken worde en ernstige gedachten op uw toekomend, eeuwig geluk mag vestigen. Algemene waarheden hebben die kracht op onze consciëntie niet, of ze moeten daarop toegepast worden. Daarom zegt de Psalmist in Psalm 73 niet: *het is goed nabij God te wezen*, maar: *het is mij goed nabij God te wezen.*

3.

De derde bijzondere zaak in de Godvruchtige reden van Job ligt in deze woorden: *Gij zult mij ter dood brengen.* Hierin liggen ook drie bijzondere delen waarin Jobs geloof en Godsvrucht openbaar wordt.

- (1) Hij schrijft het sterven niet toe aan toeval en andere omstandigheden, maar aan de voorzienigheid van de Allerhoogste. Leer hieruit: *dat het een eigenschap van de vromen is, Gods hand te zien in het wegnemen van de mensen door de dood.* Het was een dwaas gezegde van een filosoof die God niet kende *om dit alles aan toeval en blinde fortuin toe te schrijven.* Het was de dwaasheid van de Chaldeeën de Godheid over het hoofd te zien en alle gebeurtenissen aan toeval toe te schrijven. Maar Job verlangde te zien en wenste zich aan de dood over te geven door de hand Gods, doordat Hij hem ter dood zou brengen. *Gij zult mij ter dood brengen.*
- (2) Een andere opmerkelijke zaak is: *ik weet dat gij mij ter dood zal brengen.* Het is geen speculatieve en blote verstandskennis, maar een zodanige kennis die opmerkelijk was en die in zijn ziel werkte. Leer hieruit: *hoewel alle mensen wel weten dat ze moeten sterven, nochtans alleen de Godvruchtigen weten het praktikaal en met opmerkzaamheid.*
- (3) Om de rechte praktijk van het sterven te mogen betrachten, overdenkt dan tevoren wat het einde zal zijn. Zal ik geworpen worden in de eeuwige diepte? Wat zal van mij worden in de andere wereld, wanneer ik deze verlaat? Heb ik mijn vrede met God gemaakt? Is mijn persoon gerechtvaardigd? Ben ik in de staat der genade?

Nu, Jobs woorden bevatten een omvangrijke zaak: *ik weet dat gij mij ter dood zult brengen*. Dat wil zeggen, ik weet het zó dat ik mij daarop voorbereiden wil, ik wil het voorzien en een goed fundament leggen voor het eeuwig leven. Wanneer Salomo spreekt over een begrafenis, zegt hij: *Het is beter te gaan in het klaaghuis, dan te gaan in het huis der maaltijden; want dat is het einde aller mensen en de levende legt het in zijn hart*. Hoewel, mensen die de dood niet in de ogen kijken, misschien op een begrafenis wel over de dood spreken, leggen de levenden het in hun hart. Of, leggen het *op* hun hart, zoals er in de Hebreeuwse tekst staat. Zij zullen het *aan* hun hart leggen, of *in*, en *op* hun harten, zoals Tremellius het vertaalt. Een goddeloos mens legt het wel op zijn *tong*, maar vromen leggen deze waarheid op hun *hart*. Er is niemand dan een vroom mens die zoveel van het sterven weet en het zó doorziet dat hij daarover bewogen wordt en er goede lering uittrekt.

Dit zal in de volgende drie zaken gelegen zijn:

- (1) Niemand anders dan een Godzalig mens is overtuigd dat, als hij sterft God rechtvaardig met hem handelt. Hij smaakt de bitterheid en voelt de last der zonde in zijn ziekte. En in het besef van de naderende dood is hij overtuigd, dat het niet de ziekte is die hem naar het graf zal brengen, maar het zijn de zonden van zijn leven, die hem naar de dood brengen.
- (2) Niemand weet dat hij moet sterven dan een Godvruchtig mens, dat blijkt uit de werkzaamheid dat hij voor zijn dood zich zoekt te bereiden. Een vroom mens weet dat hij moet sterven en deze kennis maakt dat hij zich van tevoren bereid tegen zijn sterfdag. Iedere dag leeft hij alsof zijn laatste dag is aangebroken. De profeet sprak van de dood in het eerste deel van Psalm 90, *dat de dagen van een mens zijn zeventig of tachtig jaar*. Zie wat erop volgt: *leer ons alzo onze dagen tellen, dat wij een wijs hart bekomen*. Hij bedoelt met het tellen van onze dagen, zó te leven, dat wij zorgvuldig het getal van onze dagen overwegen zodat men elke dag leeft alsof het de laatste dag is. En de dag van ons sterven is evenals de dag van Christus' komst ten oordeel.
- (3) Niemand dan een Godvruchtig mens weet welke de eigenlijke oorzaak is dat hij moet sterven, namelijk de zonde. En dat de zonde éérs in hem moet sterven voordat zijn lichaam sterft. Seneca, een filosoof kon zeggen: *laat uw fouten sterven voordat u sterft*. Er is nodig dat wij niet alleen ophouden van de zonde maar ook sterven aan de zonde. Een Godvruchtig man heeft opgemerkt, *hoewel ik leef zonder opspraak zodat de mensen niet kunnen zeggen dat ik tekort kom in uitwendige plichten, nochtans moet ik mijn inwendige lusten en verdorvenheden zoeken te doden, vóór mijn lichamelijke dood*. Daarom behoren degenen die met de dood bezig zijn, aandacht te geven aan de doding der zonde. Daartegenover, als goddeloze mensen over de dood denken zegt hun verstand hen wel dat zij moeten sterven, want alle mensen, jong en oud, rijk en arm moeten sterven. Maar dit strekt niet verder dan een zaak van overleg; alleen de vromen zoeken tot doding der zonde te komen.

Jobs Godsvrucht bestond dus daarin dat hij de dood zich niet voorstelde op een vreselijke en bedreigende manier maar onder een troostvolle manier: *want ik weet dat Gij mij ter dood brengen zult, en tot het huis der samenkomst aller levenden*. Hij stelt het graf voor onder het zinnebeeld van een huis, zoals hij dat ook in andere teksten uitdrukt. Leer hieruit: *dat een kind van God, die een onberispelijke consciëntie bij*

God heeft, de dood kan en behoort voor te stellen in een vriendelijke gedaante, die hem niet schrik aanjagend maar begerig behoort te maken.

Soms wordt de dood voorgesteld als een slaappleaats. *Zij zullen rusten op hun slaapsteden.* Een Godvruchtig mens, wanneer hij op zijn doodsbed ligt en door een ziekte afgemat is van zijn leven, keert zich 's nachts om en om tot de dageraad toe. Maar laat hem bedenken dat het graf voor hem een rustbed zal zijn. Zo wordt de dood dikwijls beschouwd als een slaap. *Velen van hen, die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten eeuwigen leven en genen tot versmaadheden en tot eeuwig afgrijzen.* De dood wordt versierd met zoete en troostvolle benamingen. Het graf is het huis allerlei levenden, om daarin bekwaam te kunnen verblijven. Job zegt: *zo ik wacht, het graf zal mijn huis wezen, en in de duisternis zal ik mijn bed spreiden.* Het graf is het huis waar ik naartoe moet gaan, evenals ik in mijn huis naar bed ga, na een dag van zware arbeid, om in de donkere nacht daar te rusten. Zo gaan wij naar onze slaapsteden in onze graven, maar dan voor een lange nacht. Naar bed gaan is maar voor een korte nacht, maar naar het graf te gaan is voor een lange nacht.

De dood wordt soms voorgesteld met schrik aanjagende opmerkingen, maar hij heeft ook lieflijke hoedanigheden. Er is in onze natuur een afschrik voor de dood, maar die wordt lieflijk gemaakt door Jezus Christus. Hij lag drie dagen in het graf, om het graf voor u lieflijk te maken. Hoewel uw slaappleaats duister en donker zal zijn, nochtans rust u daar tot op de dag van de wederopstanding.

Tot meerdere opening van deze leer, zal ik nog deze twee vragen verklaren.

1. Ik zal u tonen waarom het graf bij een huis vergeleken wordt.
2. Ik zal de tonen wat soort huis het graf is.

1. Wat betreft de eerste vraag waarom het graf bij *een huis* wordt vergeleken.

- (1) De reden hiervan is volgens enige schrijvers, omdat in oude tijden - zoals reeds gezegd is - onder de Egyptenaren, hun graventombes en grafmonumenten op de manier van huizen werden gemaakt, met bogen en gewelven. Daarom zeggen ze, dat het *een huis* genoemd wordt.
- (2) Andere schrijvers geven deze reden, omdat, als een mens ná een dag arbeid terugkeert naar zijn huis om daar te rusten, zo ook de mens ná zijn levensarbeid in de wereld, naar zijn graf gaat, zoals hij naar zijn huis ging om te rusten.

2. De tweede vraag is deze: wat voor soort huis is het graf? Ik zal deze vier eigenschappen van dit huis geven:

- (1) Het is een eenzaam en woest huis.
- (2) Het is een donker huis.
- (3) Het is een oud huis.
- (4) Het is stil huis.

- (1) *Het graf is een eenzaam, of woest huis. Ik zal zijn, zegt Job, met de koningen en raadsheren der aarde, die voor zich woeste plaatsen bebouwd hebben.* Dat is, zij bouwden graftomben en gedenktekens waar ze zouden liggen wanneer ze al hun aards gevolg moesten verlaten. *Wanneer Ik u zal doen nederdalen met degenen die in de kuil nederdalen, tot het oude volk en u zal doen nederliggen in de onderste plaatsen der aarde, in de woeste plaatsen die vanouds geweest zijn, met degenen die in den kuil nederdalen, opdat gij niet bewoond wordt. En Ik zal het sieraad herstellen in het land der levenden.* Ezechiël 26:20. Job zegt in hoofdstuk 17:14: *Ik heb tot groeve gezegd: gij zijt mijn vader en tot het gewormte: gij zijt mijn*

- moeder en mijn zuster.* Dat is het hele gezelschap wat u zult hebben, het graf en de wormen. Uw vrienden brengen u naar het graf, maar daar laten zij u achter.
- (2) *Uw graf is een donker huis. Ik heb mijn bed gespreid in de duisternis,* zegt Job 17:13. Dat wil zeggen, *in het graf.* Het graf is evenals een slaappleats in een huis; het is niet zoals een plaats voor de maaltijd of als een werkplaats. De plaats voor de maaltijd moet licht zijn; en zo ook een werkplaats. Maar een slaappleats is donker. Zo zal het ook zijn wanneer de mond van het graf toegestopt wordt. Dat zal zijn als het dichtschuiven van de gordijnen voor het bed. En daar zult u liggen in de duisternis tot de dag der opstanding. In het graf is nóch licht voor het lichaam en het oog, nóch lucht of het licht der zon. De zon zal daar niet schijnen, noch het lichaam verwarmen. Daarom zegt Salomo in Prediker 11:9: *verblijd u o jongeling in uw jeugd en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingschap; wandelt in de wegen uws harten en in de aanschouwingen uwer ogen; maar weet, dat God om al deze dingen u zal doen komen voor het gericht.* In vers 8 had hij reeds gezegd: *gedenk aan de dagen der duisternis, want die zullen vele zijn.* De bedoeling hiervan is ook dit, dat de langdurigheid in het duistere graf zeer lang zal zijn, namelijk tot aan het einde van de wereld.
- (3) *Het graf is een oud huis,* zo oud als Adam. Hij maakte zijn graf met zijn eigen handen. *Daarom gelijk door één mens de zonde in de wereld gekomen is, en door de zonde de dood en alzo de dood doorgedaan is tot alle mensen, in welken, (of, want) die allen hebben gezondigd.* Het graf is een eeuwigdurend huis, en huis waar u een zeer lange tijd moet blijven. *Ook wanneer zij voor de hoogten zullen vrezzen, dat er verschrikkingen zullen zijn op de weg, de amandelboom zal bloeien, dat de sprinkhaan zichzelf een last zal wezen en dat de lust zal vergaan; want de mens gaat naar zijn eeuwig huis, en de rouwklagers zullen in de straten omgaan.* Prediker 12:5. Het is een huis voor langdurige bewoning, het is een huis der eeuwigheid. Het duurt zolang totdat Christus komt ten oordeel. Het is onze langdurige bewoning, in tegenstelling tot onze tegenwoordige huizen, want dat is een inwoning van korte duur. Uw huizen zijn woningen voor korte duur, maar uw graven zijn woningen voor langer duur.
- (4) *Het graf is een stilzwijgend huis. Laat mij niet beschaamd worden, o Heere, want ik heb U aangeroepen; laat de goddelozen beschaamd worden, laat hen zwijgen in het graf,* Psalm 31:17. De Psalmist bidt hier om de verlossing van zijn vervolgers. Hier is niets dan geroep, vervolging en tegenkanting; en een mens zal niet één goed woord van hen krijgen. Maar zoals Job zichzelf met het graf troostte: *daar zal de stem des drijvers niet meer gehoord worden;* zo zullen wij dan rusten en stil zijn. *Daar rusten de vermoeiden van kracht en daar zullen de gevangenen samen in rust wezen.*

Wat betreft de nuttigheden of verdere gebruiken van dit stuk:

Het eerste gebruik is tot vertroosting voor de vromen die zich met deze leer mogen troosten. Deze leer is een schrik voor de goddelozen, want hun graven zijn donkere gevangenschappen of kerkers, maar voor Gods kinderen is het graf een huis. Nu, u kunt getroost wezen met deze vier opmerkingen.

1. Hoewel het graf een huis is, wees getroost, het is een rusthuis. *Daar houden de bozen op van de beroering en daar rusten de vermoeiden van kracht,* Job 3:17. Job spreekt hier van het graf, want in vers 13 zegt hij: *want nu zal ik nederliggen en stil zijn, ik zal slapen, dan zal er rust voor mij wezen.* In dit huis is geen werk te doen. *Alles wat uw hand vindt om te doen, doet dat met uw macht, want er is geen werk,*

noch verzinning, noch wetenschap, noch wijsheid in het graf, daar gij henegaat, Jesaja 57:2. Zij zullen rusten op hun slaapsteden.

2. Hoewel het graf een huis is, nochtans wees getroost, het is maar een slaaphuis, het is geen huis waar u eeuwig blijven zal. Beminden, hoewel het een huis is, nochtans is het maar een slaaphuis. Het zal uw lichaam niet altijd bewaren. Dat is de bedoeling van Paulus' blijde hoop: *o dood, waar is uw prikkel? O hel, waar is uw overwinning?* Hij ziet op de wederopstanding. Hoewel het graf ons omringt zal het ons toch niet overwinnen.
3. Hoewel het graf een huis is, wees getroost, het is een verbergend huis; en zulk een huis is een schuilplaats voor Gods volk. *Och, of gij mij in het graf verstaakt, mij verbergdet, totdat Uw toorn zich afkeerde; dat Gij mij een bepaling stelt en mijner gedachtig waart, Job 14:13.* De tijden kunnen zó zwaar zijn dat er meer behoud is *onder* de aarde dan *boven* de aarde. Degenen die een lange tijd in hun graf hebben gelegen kunnen gelukkiger zijn dan velen die leven. *Gaat heen, Mijn volk, gaat in uw binnenste kamers en sluit uw deuren na u toe, verberg u als een klein ogenblik, totdat de gramschap overga, Jesaja 26:20.* Hoewel dit ook een betekenis heeft voor een tijdelijke verlossing, toch passen anderen het toe op het graf, daar God Zijn kinderen verbergt, wanneer Hij hen voor toekomstend kwaad wegneemt.
4. Hoewel het graf een huis is, wees getroost, het is een welriekend huis, een huis dat lieflijk en welriekend gemaakt is doordat Christus in het graf heeft gelegen. Al de daden die Christus deed, waren om onzentwil. Christus stierf om ons door het sterven te behouden. Christus werd begraven in het graf om ons graf tot een rustplaats te maken. Hij stond wederom op van de dood om onze wederopstanding de heiligen. Hij heeft door Zijn tegenwoordigheid deze rustplaats, dit huis, het graf voor ons welriekend gemaakt.

Het tweede gebruik is tot onderwijs.

- Ten eerste dient deze stof tot bezinning. Wanneer u in uw eigen huis bent, overdenk dan het volgende: nu wandel ik hier in mijn huis van kamer tot kamer, maar eerlang zal mijn kamer in het stof zijn. Nu ga ik tot mijn rustplaats in een donkere nacht, maar eerlang zal God de kaars van mijn leven uit doen en zal mij in het graf leggen, een rustplaats der duisternis. Nu ben ik in mijn eigen huis, waar eerlang zal mijn huis mij uitwerpen naar mijn graf en dat huis zal mij opnemen.
- Ten tweede. Laat het al uw gierigheid en onmatige begeerten afbreken. Van het leven in het donker huis van de baarmoeder, zult u eens liggen in het donker huis van het graf. Och, wat een sterk gezelschap van ongewone en gulzige begeerten zijn er in het hart van de mensen! In uw moeders lichaam zal één voet en in de wieg zullen drie voeten u vergenoegen, maar in het graf zult ge zes voeten krijgen. Maar zolang u in de wereld leeft, kan de hele wereld u niet vergenoegen. Zulke ongewone en onverzadelijke begeerten liggen er in het hart van de mens. Ook dan, wanneer alle toevloeiing en samenloop van troost uit de schepselen genoten kan worden. Hier willen de mensen onderscheiden huizen bewonen, een landhuis, een zomerhuis en een winterhuis, maar eens moet gij uw vele huizen verwisselen voor één huis. Er is een tekst in de Schrift die ons aller opmerking waard is. 1 Samuël 10: 24. Samuël, toen hij Saul tot koning had gezalft en het volk hem uitverkoren had, ... welk teken gaf Samuël hem, om zijn zalving te bevestigen? Het was, om naar Rachels graftombe te gaan. Nu, de reden hiervan is, opdat hij niet overmoedig mocht worden vanwege deze bevordering en eer waarin hij stond te komen. De keizers van Constantinopel hadden in hun inhuldiging op hun koningsdag, een

metselaar die tot hen kwam en hen enkele marmerstenen toonde. Deze vroeg hen welke steen zij uitkozen om bereid te worden als hun grafsteen. Wij lezen van Jozef van Arimathéa dat hij zijn grafstede in zijn hof had, om al de genietingen van die plaats te verloochenen. Nu hebt gij in uw huis dikwijls overdaad en overvloed. Nu kunnen wij gaan tot verscheiden huizen, maar op een dag zult ge al uw huizen moeten verlaten en allen tot één huis gaan, wanneer u alle gezelschappen en uw vrienden moet verlaten.

Vraag. Maar, hoe kan dit zijn terwijl de Schrift zegt: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, zo iemand Mijn woorden zal bewaard hebben, die zal de dood niet zien in der eeuwigheid.* Johannes 8:51.

Hierop antwoord ik, dat de Schrift daar niet de natuurlijke en lichamelijke dood bedoelt, maar een geestelijke en eeuwige dood. Er wordt gezegd in Johannes 11:25 en 26: *Ik ben de Opstanding en het Leven, die in Mij geloofd zal leven, al ware hij ook gestorven; en een iegelijk die leeft en in Mij gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid.* Dat wil zeggen, hoewel hij de natuurlijke dood sterft, nochtans zal hij eeuwig leven.

Maar u zult zeggen: *Henoch werd niet begraven en Elia werd opgevoerd in een wagen ten hemel.*

Antwoord. Bijzondere voorbeelden vernietigen de algemene regel niet. Hoewel zij niet in hun graf gelegd werden, toch ondergingen zij iets soortgelijks als de dood. Er was een bijzondere reden waarom God Henoch en Elia overbracht, omdat ze voorbeelden van Christus' opstanding moesten zijn en een voorloper van de onze.

Maar zal iemand zeggen: *wij zullen wel niet allen ontslapen, maar wij zullen allen veranderd worden,* 1 Korinthe 15:51. Daarom zullen ze ten laatste dage niet begraven worden en het graf zal dus niet het huis voor *alle* mensen zijn, want degenen die dan leven zullen plotseling ten hemel opgenomen worden.

Hierop antwoord ik,

1. dat ten laatste dage, hoewel de mensen niet in het graf komen zij toch, wanneer de bazuin zal blazen, opgenomen worden en door het vuur zullen gaan en in hun overvoeren iets ondergaan, dat gelijksoortig zal zijn met de dood en met een begrafenis.
2. Ten laatste, wij zijn aan dit besluit van de dood gebonden, hoewel God daaraan niet gebonden is, Romeinen 5: 14 en Hebreënen 9: 27. Door deze teksten moeten wij verstaan dat alle mensen verdienen te sterven, hoewel God enige uitzondering kan maken, zoals degenen die leven om het einde der wereld te zien en zij dus geen dood hebben zoals de onze zal zijn. De dood is het einde voor alle mensen en het graf is het huis der samenkomst voor alle levenden. De dood is tot alle mensen overgegaan, want zij hebben allen gezondigd. Allen verdienen te sterven, en allen die ten laatsten dage veranderd zullen worden, zullen iets gelijksoortigs met de dood ondergaan.

Einde.

HOOFDSTUK 4

Het 'Love-complot'

In Londen was ondertussen een aantal tegenstanders van Cromwell bij elkaar gekomen om te bespreken wat er in deze omstandigheden gedaan kon worden. Zij beschouwden de regering van het 'rompparlement' als onwettig. Zij erkenden de republiek niet. Het 'rompparlement' werd ook niet gesteund door een meerderheid van het Engelse volk en het kon alleen aan het bewind blijven doordat het gesteund werd door het leger. Onder de tegenstanders van het 'rompparlement' bevond zich een aantal afgedankte officieren die voor het parlement gevochten hadden in de burgeroorlogen. Het waren de kolonels Vaughan, Sowton, Titus, Jackson, Bains en Barton, de majoors Adams, Alford en Huntington en de kapiteins Adams, Potter, Massey Far, Starks en de heer Gibbons.

Een aantal presbyteriaanse predikanten sloot zich bij hen aan. Dat is vanzelf goed te begrijpen. Koning Charles II had zich zó plechtig verbonden aan "*De Verbonden*", dat ze niet anders wilden dan dat hij de scepter óók in Engeland zou gaan voeren.

Zij kwamen bijeen in het huis van majoor Adams, in het huis van kolonel Barton en in het huis van Love. Zij werden ervan beschuldigd dat ze correspondeerden met de koning, die verzocht om afgevaardigden te sturen naar Breda. Charles II verbleef nog in ballingschap in de Nederlanden.

Zo'n groot gezelschap van samenzweerders kon onmogelijk verborgen blijven voor de nieuwe regering, die overal haar spionnen had. Een zekere Thomas Coke, de zoon van een vroegere raadsheer van Charles I, bracht hen op het spoor. Toen hij in Londen gevangen was genomen, boden ze hem aan zijn leven te sparen, als hij informatie verstreekte over mogelijke samenzweringen tegen de regering. Om zijn leven te redden, vertelde Coke dat er bekende mensen uit bijna elk graafschap bij samenzweringen betrokken waren, onder wie een aantal vooraanstaande predikanten. De eerste die op aanwijzing van Coke als verdachte gevangengenomen werd, was majoor Adams. Tijdens diens verhoor onthulde deze dat er in Londen samensprekingen gevoerd waren en noemde hij de namen van de deelnemers aan de gesprekken.

Er werden bevelschriften uitgeschreven om "de samenzweerders" te arresteren. Verscheidenen wisten echter bijtijds onder te duiken en slaagden erin aan de storm te ontkomen. De predikanten die gearresteerd werden, waren dr. Drake, Thomas Case, Thomas Watson, Richard Heyrick, William Jenkyn, Arthur Jackson, Ralph Robinson, Thomas Cawton, Nalson, Matthew Haviland, William Blackmore en Christopher Love.

- Een van de bekendste predikanten onder hen was Thomas Watson. Na zijn arrestatie verbleef hij verscheidene maanden in de gevangenis. Hij smeekte om genade en op 3 juni 1652 werd hij vrijgelaten en weer in zijn ambt bevestigd.
- Ralph Robinson was eveneens een zeer hooggeacht predikant. Zijn bekendste werk is 'Christus, alles en in allen'.
- William Jenkyn is het meest bekend om zijn commentaar op het boek Judas.

- Zeven van hen, die om genade smeekten en gehoorzaamheid beloofden aan de regering, werden na enige maanden vrijgelaten. Dat waren dr. Drake, Jenkyn, Robinson, Watson, Blackmore en Haviland. De smeekbede van William Jenkyn werd op bevel van het parlement gedrukt, omdat hij wel in zeer nederige bewoordingen zijn onderdanigheid aan de regering beleed. Het smeekschrift had als titel: *"De nederige smeekbede van William Jenkyn, gevangene, die zijn ongeveer berouw belijdt voor al zijn misdragingen van de laatste tijd en belooft onderdanig en trouw te zijn aan de tegenwoordige regering."* Om zijn leven te redden, boog hij diep in het stof voor het parlement. In zijn ootmoedig verzoekschrift zegt hij onder andere dat het parlement, zonder de koning, het opperste gezag uitmaakt in de natie en dat de weigering om zich aan het gezag van zijn macht te onderwerpen, inhoudt dat men weigert zich te onderwerpen aan de regering die door de almachtige Heere van hemel en aarde is ingesteld. Ook de andere smeekbeden waren nederig van toon. Ze moesten dat wel zijn, wilde men iets bij het parlement bereiken, en het ging om hun leven!

De arrestatie van Love

Christopher Love werd gearresteerd op 2 mei 1651. Twee gerechtsdienaars en drie soldaten kwamen hem om vier uur 's morgens gevangennemen. Mary Love herinnerde zich dat ze haar man zelfs niet wilden toestaan om zich aan te kleden en dat ze het huis ondersteboven haalden om naar papieren te zoeken. Ze waren zo streng dat ze hem ook niet wilden toestaan om alleen of met zijn gezin te bidden. Ze stonden hem evenmin toe om afscheid van zijn vrouw te nemen, maar op een afstand riep hij haar toe dat ze niet ongerust moest zijn, want dat wat er gebeurde, hem niet vreemd voorkwam.

Love werd gevangengezet in de Tower van Londen, op beschuldiging van hoogverraad. Hij stond gedurende enige weken onder streng arrest. De Engelse staatspapieren vermelden dat Elizabeth Jenkyn, Mary Love en Susan Drake hun man een bezoek mochten komen brengen. Gewoonlijk mochten gevangenen onder streng arrest geen bezoekers ontvangen. De documenten tonen aan dat deze vrouwen hun man mochten bezoeken, maar ze mochten alleen met hem spreken als de luitenant van de Tower aanwezig was. Mary Love herinnerde zich dat haar man twee preken per week uitschreef, alsof hij ze zou gaan uitspreken. Later werd hem dat verboden en namen de bewakers pen en papier in beslag. Hij mocht alleen nog een paar brieven schrijven. Toch vertelde Love haar dat hij nooit meer van God genoot dan toen hij onder streng arrest was. Hij vertelde vrienden dat het hem tot troost was dat, al konden ze hem opsluiten, zodat hij geen gemeenschap kon hebben met zijn familie, ze hem niet konden opsluiten buiten de gemeenschap met God. Love werd gevangen gehouden om als een publiek voorbeeld te dienen van afschrikking. Hetzelfde lot onderging de heer Gibbons.

De gehele affaire werd bekend als het 'Love complot'. Waarom Love ter dood werd veroordeeld, terwijl de anderen na enige maanden werden vrijgelaten, is niet helemaal duidelijk. Was hij misschien de onverzettelijkste? Boog hij niet diep genoeg voor het parlement?

Van de heer Gibbons is weinig bekend.

Het proces tegen Love

Love werd voor een nieuw hooggerechtshof gebracht, dat speciaal voor dat doel ingesteld werd, zoals de gewoonte in die tijd was voor staatsmisdadigers. Op 20 juni 1651 kreeg de luitenant van de Tower bevel om de gevangengenomen Christopher Love voor de rechtbank te brengen. Eerst las de procureur-generaal, de heer Prideux, verscheidene wetten voor die betrekking hadden op verraad. Vervolgens las hij de volgende aanklacht voor die tegen Love werd ingebracht wegens hoogverraad:

'Dat hij, de voornoemde Christopher Love, als verrader en als vijand van deze republiek en vrije staat van Engeland, uit een verraderlijke en kwade opzet, getracht heeft tot een nieuwe en bloedige oorlog aan te zetten. Dat hij op verschillende tijden in de jaren 1648, 1649, 1650 en 1651 getracht heeft opstanden te verwekken in Londen en op andere plaatsen binnen de republiek. Dat hij samen met de bovengenoemde personen, op verraderlijke en kwaadwillige wijze, heeft samengespannen en complotten heeft gesmeed. Dat hij, samen met de anderen, getracht heeft om krachten op te zetten tegen de huidige regering van dit land, sedert in dit land een republiek en een vrije staat is gevestigd. Dat hij voor de omverwerping en verandering van deze republiek verraderlijk en kwaadwillig heeft verklaard en bekendgemaakt dat Karel Stuart, de oudste zoon van wijlen de koning van Engeland, koning van Engeland is. Dat hij verraderlijk en kwaadwillig de Schotten heeft uitgenodigd deze republiek van Engeland binnen te vallen en dat hij daarbij hulp heeft geboden. Dat de voornoemde Christopher Love op diverse momenten, tussen 29 maart 1650 en 1 juni 1651, verraderlijk en kwaadwillig door brieven en boodschappen contact heeft onderhouden en gecorrespondeerd heeft met de voornoemde Charles Stuart en met de koningin, zijn moeder, en met verschillenden van zijn raadgevers. Dat hij ook correspondentie heeft gevoerd met diverse personen van de Schotse natie en dat hij hen geholpen heeft met geld, wapens, en andere voorzieningen, tijdens de huidige oorlog tegen het parlement, waardoor hij de vrede op het spel heeft gezet en waarbij hij een inbreuk heeft gemaakt op de wetten van het land.'

Daarna sprak de aanklager tot Love zelf:

'Christopher Love, u wordt namens de behoeders van de vrijheden van Engeland, op gezag van het parlement, beschuldigd van hoogverraad en andere zware misdaden en overtredingen tegen het parlement en het volk van Engeland. Dit hooggerechtshof eist daarom van u dat u een duidelijk en eerlijk antwoord geeft of u schuldig bent of niet aan de misdaden en de verraderlijke handelingen die u ten laste worden gelegd.'

Nadat Love zijn twijfels had uitgesproken over de rechtsbevoegdheid van de rechtbank, verklaarde hij dat hij niet schuldig was aan wat hem ten laste werd gelegd. De getuigen die tegen hem ingebracht werden, waren acht van zijn medeplichtigen. Een van hen, ds. Jackson werd opgeroepen om te getuigen, maar deze weigerde onder ede een beschuldiging in te brengen. Hij weigerde ook om getuige te zijn, omdat hij geloofde dat Love een goede man was. Hij zei: *'Ik vrees dat ik een hel in mijn consciëntie zal hebben tot de dag van mijn dood, indien ik iets zou zeggen wat in deze omstandigheden nadelig zou zijn voor zijn leven.'*

Het gerechtshof herinnerde hem aan zijn verplichtingen ten opzichte van de gemeenschap en dat juist het bestaan en de veiligheid van de regering afhingen van wat zij van hem verlangden. Toch weigerde ds. Jackson de eed af te leggen. Als straf moest hij onmiddellijk dienst nemen bij de vloot, en tevens kreeg hij een boete van vijfhonderd pond, wat voor die tijd een groot bedrag was.

Gedurende de rechtszitting, die zes dagen duurde, kwam het gerechtshof tot de conclusie dat Love een misdadige correspondentie had gevoerd met zowel de koning als met de Schotten. Er werd beweerd dat ongeveer een maand na de dood van koning Charles I verscheidenen van hen samenkomsten hadden gehouden in een herberg te Dowgate en andere plaatsen, met het doel om een overeenkomst te bevorderen tussen Charles II en de Schotten. Voor dat doel hadden zij brieven gericht aan de koningin en hadden zij kolonel Titus afgezonden, die honderd pond had ontvangen om zijn onkosten te betalen. Toen de kolonel zijn boodschap had gedaan, zond hij brieven terug via kolonel Alford. Deze brieven werden gelezen in het huis van Love. Daarbij was ook een brief van de koning zelf, die voorgelezen werd toen Love aanwezig was. Op grond hiervan concludeerde de raadsman van de republiek dat er daarom sprake was van een misdadige correspondentie, met het doel het koningschap te herstellen. Dit was in strijd met de verordening van 30 januari 1648, waarvan de inhoud was: 'Dat wie het ook zou wagen om Charles Stuart, of enige andere persoon, uit te roepen tot koning van Engeland, of dit in enig opzicht zou bevorderen, zonder toestemming van het parlement, beschouwd zou worden als een verrader en als verrader ter dood zou worden gebracht.' Een ander onderdeel van de beschuldiging was dat Love, door zijn correspondentie met de Schotten, de Schotten zou geholpen hebben in de oorlog tegen het parlement.

Als bevestiging hiervan verklaarden de kapiteins Potter en Adams, en de ds. Jacquel, dat er brieven uit Schotland kwamen naar kolonel Bamfield, met de letter L erop. In deze brieven stond een verslag van de slag bij Dunbar, die geleverd werd op 3 september 1650, en van de zaken van de Schotten gedurende drie maanden na kerstdag.

Er kwamen ook brieven uit Schotland van graaf Argyle, graaf Lothian en graaf Loudon. Zij stelden voor om tienduizend pond bij elkaar te brengen om wapens te kopen en schepen te huren, met het doel met vijfduizend man in Engeland te landen. De brieven werden in het huis van Love gelezen. Men vond de voorstellen echter niet goed en er werd slechts veertig pond bij elkaar gebracht om de kosten van de bode te vergoeden.

Bij een andere gelegenheid werd er een brief voorgelezen van generaal Massey, waarin deze vroeg hem van wapens te voorzien. (Sir Edward Massey was als aanvoerder van de troepen van het parlement een geduchte tegenstander van de koning geweest. Hij had in 1643 in de functie van gouverneur met succes de stad Gloucester verdedigd tegen de troepen van de koning. Als leider van de presbyterianen werd hij bij de zuivering van het parlement door Pride gevangengenomen. Later werd hij weer vrijgelaten en in 1651 bevond hij zich in het noorden van Engeland om te trachten de Schotten te helpen door de Engelse bevolking daar aan zijn zijde te krijgen. Dat gelukte hem niet: de bevolking had genoeg van het oorlogvoeren).

Toen het verzoek om hem te helpen, het gezelschap van Love bereikte, zouden zij besloten hebben om twee- à driehonderd pond te verzamelen, en iedereen schreef neer wat hij zou lenen. Er werd beweerd dat Love zich onder hen bevond en dat hij niet alleen een bijdrage deed, maar ook een schrijven bij zich droeg om anderen aan te moedigen hetzelfde te doen.

Dit werd voor de raadsman van de republiek voldoende geacht om de verordening van 1 juli 1649 op Love van toepassing te achten.

Deze verordening luidde: *'Dat als iemand, wie dan ook, hulp of bijstand zal bieden aan buitenlanders of vreemdelingen om Engeland of Ierland binnen te vallen, of als*

iemand zich zal voegen bij strijdkrachten die op de been gebracht zijn door de vijanden van het parlement, of van de republiek, of van de behoeders van de vrijheden van Engeland, dat al zulke personen geacht zullen worden als schuldig aan hoogverraad.'

Na deze ernstige beschuldigingen was het woord aan Love om zich te verdedigen, wat hij met veel vrijmoedigheid deed. Hij ging ervan uit dat het gerechtshof eerbied zou hebben voor zijn ambt. Daarin vergiste hij zich, want het hof liet duidelijk blijken daar geen rekening mee te houden.

Love uitte in de eerste plaats bezwaren tegen de getuigen. Dezen waren volgens hem gedwongen om het gerechtshof behulpzaam te zijn om hun eigen leven te redden. Hij merkte op dat voor verscheidene van de feiten die tegen hem ingebracht werden, er slechts één getuige was en dat sommigen van de getuigen een valse eed hadden afgelegd, of op z'n minst had hun herinnering hen in de steek gelaten, wat niet te verwonderen was na zo lange tijd.

Love riep geen getuigen op om het bewijs te weerleggen, maar bij zijn verdediging sprak hij het volgende:

'Niemand van de getuigen heeft gezworen dat ik ooit van iemand begeerd heb, of iemand overreed heb of ertoe aangezet heb, om een brief te schrijven naar personen van wie de namen genoemd zijn tijdens de beschuldigingen. Niemand heeft ook gezegd dat ik begeerd zou hebben dat er een brief geschreven zou worden naar iemand in Schotland, of naar iemand die behoorde tot de Schotse natie. Men heeft alleen gezegd dat er brieven, waarvan men veronderstelt dat ze uit Schotland afkomstig waren, of naar Schotland gestuurd zouden worden, daar gelezen werden, wat ik niet ontken. Niemand van de getuigen heeft ook gezegd dat ik ooit een brief in mijn huis, of ergens elders, gelezen heb, waarvan men zei dat die uit Schotland afkomstig was, of waarvan men beweerde dat die naar Schotland gestuurd zou worden. Ze hebben niet gezegd dat ik ooit een stuiver voor de koning heb ingezameld, of voor de Schotten, of voor enig persoon in Schotland. Er is niet gezegd dat ik ooit enig persoon, of buitenlandse macht, heb uitgenodigd om een inval te doen in Engeland of Ierland, waarvan ik uitdrukkelijk beschuldigd word. Ten slotte is er ook niet gezegd dat ik een samenzwering heb gesmeed, of getracht heb strijdkrachten op de been te brengen, of dat ik getracht heb opstanden te verwekken binnen dit land of tegen de huidige regering.'

Aan het slot van zijn verdediging bekende hij dat er verscheidene bijeenkomsten in zijn huis geweest waren en dat er een opdracht was voorgelezen, maar dat hij het daar absoluut niet mee eens was geweest. Hij gaf verder toe dat hij aanwezig was geweest bij het voorlezen van brieven of bij het voorlezen van gedeelten ervan.

'Maar ik was onkundig van het gevaar waarin ik nu zie dat ik mij bevind. De wet van 2 augustus 1650 maakt dat het verraad is om enige correspondentie te voeren met Schotland, of daarheen brieven te zenden, aangezien de twee landen met elkaar in oorlog zijn. Hier maakt mijn raadsman mij bekend met mijn gevaar, omdat ik aanwezig was toen er brieven in mijn huis werden voorgelezen. Ik heb mij dus schuldig gemaakt aan het verborgen houden; en daarom leg ik mij aan uw voeten, om genade af te smeken.'

Love trachtte het gerechtshof ertoe te bewegen om hem genade te bewijzen en zei:

'Ik ben een boosaardig en afvallig mens genoemd, maar God is mijn Getuige dat ik nooit een kwaadaardig oogmerk heb nagestreefd. Ik zal vasthouden aan mijn verbondsprincipes, waarvan ik door Gods genade nooit zal afwijken. Ik ben ook geen ophitsers tussen de twee naties Engeland en Schotland, maar ik treur over hun verdeeldheid. En indien ik zoveel bloed in mijn aderen had als er water in de zee is, dan zou ik het goed besteed achten als het gebruikt werd om het vuur te blussen dat door onze zonden tussen hen ontstoken is. Ik heb altijd mijn leven en goed besteed in de strijd van het parlement, tegen de krachten die opgeworpen werden tegen wijlen de koning. Ik heb dit niet gedaan met het oog op persoonlijk voordeel, maar om des gewetens wil en omdat het mijn plicht was. Ik heb er absoluut geen spijt van en als ik het weer zou moeten doen op grond van dezelfde onaanvechtbare autoriteit en voor dezelfde erkende doeleinden, dan zou ik er weer even graag als ooit aan deelnemen, al had ik niets liever gezien dan dat de doelstellingen van deze rechtvaardige oorlog beter tot stand gebracht waren.

Voor deze zaak heb ik ook geen onaanzienlijke verliezen geleden. Toen ik student in Oxford was, en later toen ik mijn kandidaatsexamen had afgelegd, was ik de eerste die in het openbaar weigerde om de kerkelijke regels die door aartsbisschop Laud waren voorgeschreven, uit te voeren. Om die reden werd ik uit de universiteitsraad gezet.

Toen ik ongeveer tien jaar geleden voor het eerst naar Londen kwam, werd ik tegengestaan door de bisschop van Londen en het duurde ongeveer driejaar voordat ik zelfs een lecture, (de middagpreek) mocht houden.

In het jaar 1640 of 1641, werd ik in Newcastle in de gevangenis opgesloten, omdat ik tegen het liturgieboek gepreikt had. Ik werd toen voorgeleid en vrijgesproken. In het begin van de oorlog tussen wijlen de koning en het parlement werd ik ervan beschuldigd dat ik verraad en opstand had gepreikt, enkel en alleen omdat ik, in een preek in Tenterden in Kent, opkwam voor de wettigheid van een verdedigingsoorlog. Weer werd er een aanklacht ingediend door de commissarissen te Uxbridge, omdat ik een preek gehouden heb, die pas geleden herdrukt is, en als deze preek gedrukt is in overeenstemming met de eerste druk, dan zal ik elke regel onderschrijven.

*Na dit alles ben ik driemaal in moeilijkheden geweest sinds de laatste regeringswisseling. En nu is ten slotte deze grote beproeving over mij gekomen. Ik heb nu al verscheidene weken gevangengezeten en mijn leven wordt nu bedreigd. **Het lijkt erop dat ik moet lijden door de handen van hen voor wie ik zoveel gedaan en geleden heb en door de handen van hen die met mij de eed afgelegd hebben op het Verbond.** Toch ben ik mij er niet van bewust dat er enige daad tegen mij bewezen is die mij schuldig stelt tegen een van uw wetten inzake verraad.*

Ik heb nooit een brief geschreven of gezonden naar iemand van de Schotse natie. Toch geef ik toe dat hun gedragslijn met de koning mij aanstaat. Hoewel ik de opdracht en instructies die in de tenlastelegging worden vermeld, afwijs, heb ik verlangd naar een overeenkomst tussen de koning en de Schotten die overeenkomt met het Verbond. Terwijl zij hem hebben uitgeroepen als hun koning, heb ik, persoonlijk, ernaar verlangd en erom gebeden dat zij hun doel bereiken op zulke voorwaarden dat ze stroken met de veiligheid van de godsdienst en de voorwaarden van het Verbond. Ik dacht immers dat als de koning en de Schotten verenigd zouden worden, dit de zaak des Heeren en het goede van de natie zou bevorderen.

Daarom smEEK ik u, edelachtbare heer en het hof, om een eerlijke en oprechte interpretatie van alles wat ik heb gedaan. Ik hoop niet dat de dingen op z'n slechtst worden opgevat. Ik hoorde u edele in de Guildhall zeggen dat hij niet schuldig is, wiens geest niet schuldig is. De Heere weet dat ik in de oprechtheid van mijn hart gedaan heb wat ik heb gedaan; en ik stond er verbaasd van dat ik beschuldigd ben van verraad. Ik geef wel toe dat ik, omdat ik niet onthuld heb dat er brieven in mijn aanwezigheid zijn voorgelezen, door uw wetten schuldig ben aan het verborgen houden. Ik smEEK het hof daarom om vergiffenis en ik beloof dat ik met Gods hulp een rustig en vredig leven zal leiden, in alle godzaligheid en eerlijkheid. En daarom beveel ik mijzelf en al wat ik bezit aan God en uw oordeel, met de woorden die Jeremia richtte tot de regeerders van Israël: "Doch ik, zie, ik ben in uw handen; doet mij als het goed en als het recht is in uw ogen; maar weet voorzeker, dat gij, zo gij mij doodt, gewisselijk onschuldig bloed op u zult brengen." Maar ik hoop, al spreek ik zo, betere dingen van u.'

Na zijn woorden mocht zijn advocaat, de heer Hale, later een beroemd rechter, het woord voeren. Deze voerde alles aan wat hij ten gunste van de gevangene kon zeggen. Het mocht niet baten, want na de verdediging van de advocaat sprak het hof het doodvonnis uit wegens verraad. Nadat het vonnis was uitgesproken, zei Love: *'Edelachtbare heer, ik heb al zelf in mijzelf het vonnis des doods ontvangen, opdat ik niet op mijzelf vertrouwen zou, maar op God, Die de doden verwekt. En, mijnheer, al hebt u mij veroordeeld, toch veroordeelt God mij niet, en ook- mijn consciëntie veroordeelt mij niet.'*

Daarna werd Love naar de Tower teruggebracht.

HOOFDSTUK 5

Verzoekschriften van Love en Mary Love

Vele verzoeken werden tot het parlement gericht om het leven van Love te sparen. Verscheidene kerkelijke gemeenten in Londen boden hun smeekbeden aan het Lagerhuis aan. Dit deden ook vijftig predikanten.

Voor Love's vrouw Mary, die van zichzelf zei dat ze 'een vrouw bezwaard van geest' was, kwam deze slag zwaar en plotseling op haar neer met een verpletterende hardheid. Spoedig zou ze een eenzame weduwe zijn, die achtergelaten was met de zorg van twee kinderen en met het vooruitzicht dat ze een derde kind ter wereld zou brengen. Ze vroeg zich echter af of er niets gedaan zou kunnen worden om het leven van haar man te redden. Was er geen hoop dat het parlement haar man gratie zou verlenen? Vele leden van het parlement beleden toch immers grote ijver voor de godsdienst. Dit kon toch moed geven dat ze niet doof zouden zijn voor haar smekingen. Haar vrienden hadden haar te kennen gegeven dat ze voldoende zekerheid zouden geven dat Love zich voortaan vredig zou gedragen en nooit in enig opzicht zou handelen tot schade van de regering, Gaf dit nog niet meer moed dat het parlement medelijden zou hebben met zijn toestand.

Terwijl ze zo bij zichzelf zat te redeneren, besloot ze een verzoek te doen aan het parlement voor vermindering van zijn straf. Zij schreef daarom het volgende verzoekschrift:

Aan de Opperste Autoriteit, het Parlement van de Republiek van Engeland.
Het nederige verzoek van Mary, de bedroefde huisvrouw van Christopher Love.

Vertoond met alle eerbaarheid,

aangezien het hooggerechtshof pas geleden haar lieve en teerbeminde echtgenoot, met wiens leven het leven van haar die dit verzoekschrift zendt, verbonden is, ter dood heeft veroordeeld. Als dit vonnis ten uitvoer wordt gebracht, zou uw arme dienaress een armzalige weduwe worden en de ellendige moeder van twee vaderloze kinderen, en daar zij zo dicht bij het uur is dat ze baren moet, is het mogelijk dat ze door verdriet op verdriet in barensweeën haar neer te buigen en de geest zal geven. Zodat met één slag, op één dag zowel de vader als de moeder en de baby gedood worden. Derhalve bidt U ED. over haar te willen ontfermen.

Toch is haar geest enigszins opgeleefd met de gedachte dat er hoop in Israël is wat deze zaak betreft, als ze overweegt dat haar nederig verzoekschrift op deze dag voorgelegd wordt aan zovele godsdienstige belijders, die in overvloed hebben geproefd hoe genadig de Heere is en die door genade door God geroepen worden om een zegen te beërven en om een zegen te zijn voor de ellendigen te midden van dit land.

Daarom verzoekt uw ootmoedige dienaress, die zichzelf in alle nederigheid aan uw voeten werpt, bij de buiken die u gebaard hebben en de borsten die u gezoogd hebben, met innerlijke beweging van Jezus Christus, om genadiglijk tussenbeide te komen, zodat deze fatale en dodelijke slag voorkomen kan worden. Welke daad van medelijden voor uw arme dienaress zou zijn als een opstanding uit de doden. Niet alleen zullen alle teerhartige moeders van Engeland, maar zelfs de nog ongeboorte baby opstaan en u gezegend noemen. En dit zal voor u een heerlijkheid zijn en een

kroon van verheuging voor het volk, als de zegen van hen die op het punt staan om te komen, op u zal neerdalen. En uw ootmoedige dienaress merkt nederig op dat, als u hem genadig bent, hij geen gevaar voor de staat zal betekenen, want dat de vrienden van U ED. dienstmaagd bereid zijn alle afdoende zekerheid te geven dat haar man in de toekomst vredig en rustig zal leven en nooit iets zal ondernemen wat in het nadeel is van dit rijk en van de tegenwoordige regering.

Moge de God des hemels uw harten neigen om genade te betonen.

Dat smeekt uw suppliant,

Mary Love

Dit verzoekschrift werd in het parlement voorgelezen op woensdag 9 juli, samen met een verzoekschrift van Love zelf. Het debat over deze verzoekschriften werd uitgesteld tot de volgende vrijdag. Of deze verzoekschriften ook zijn behandeld, staat niet opgetekend. Het parlement nam echter geen beslissingen ten gunste van Love. Love's vrouw ging intussen onvermoebaar door om te trachten gratie te verkrijgen of een wijziging in zijn straf. In deze poging werd ze bijgestaan door vele vrienden die sympathiseerden met haar en haar man. Verschillende presbyteriaanse predikanten in en rond de hoofdstad namen gezamenlijk actie om een verzoek bij het parlement in te dienen in zijn voordeel. Deze verzoekschriften werden voor het parlement voorgelezen op 15 juli, de dag die eerst aangewezen was voor zijn terechtstelling. Mary had zich op het ergste voorbereid en hield er rekening mee dat de verzoekschriften afgewezen zouden worden.

In haar tweede verzoekschrift vroeg ze om herziening van het vonnis en vroeg ze of, in plaats van de uitvoering van het doodvonnis, haar man niet verbannen kon worden.

Aan de Opperste Autoriteit, het Parlement van de Republiek van Engeland.

Het nederige verzoekschrift van Mary, de vrouw van Christopher Love, die ter dood veroordeeld is.

Vertoont met alle eerbaarheid,

Aangezien Uw bedrukte dienaress heeft in alle nederigheid, in de buitengewoon grote bitterheid van haar geest, haar ziel voor dit eerbiedwaardige huis uitgestort voor het leven van haar veroordeelde man, die veroordeeld is te sterven Dit verzoekschrift is genadiglijk ontvangen en voorgelezen in het parlement, zoals de indienst van dit verzoek vernomen heeft, en voor die hoge gunst prijst zij God en is zij U ED. dankbaar. En hoewel zij grote oorzaak heeft om zeer gevoelig te zijn voor Uw ED. hoog ongenoegen tegen haar man, waarvoor ze hartelijke spijt heeft, hoopt ze toch dat u met innerlijke ontferming over haar bewogen bent in deze voor haar zo droevige toestand. Ze waagt het daarom nogmaals haar nederige verzoek bij U ED. in te dienen.

Zij smeekt dat, wanneer de man van U ED. suppliant zodanig heeft getergd dat u het totaal niet mogelijk acht om hem volledige gratie te geven, dat uw nederige dienaress zoveel genade in uw ogen mag vinden dat u van haar lieve man zult zeggen, zoals Salomo zei van Abjathar: 'Gij zijt een man des doods, maar op deze dag zal ik u niet doden.' O vergeef U ED beangstigde dienaress, als ze bij de buiken die u gebaard hebben en de borsten die u gezoogd hebben, met innerlijk beweging der barmhartigheid van de Heere Jezus Christus, smeekt om uitstel te geven tot ze weer op

krachten is gekomen, voordat hij van hier vertrekt en niet meer gezien zal worden. Dit smeekt zij u met het oog op de mogelijkheid dat met één slag door de terechtstelling het leven van hem, van haar en van de tedere baby in de baarmoeder afgesneden zal worden en dat de twee arme, onschuldige wezen achtergelaten worden om hun dagen ellendig te beginnen en te eindigen! En al kan het zijn dat hij niet waardig wordt geacht om Engelse lucht in te ademen (wat God verhoede), geef hem dan toch, o, geef hem toestemming om zijn verdriet onder uw ongenoegen uit te zuchten in de uiterste delen der aarde, waar u hem ook maar naartoe wilt verbannen! Al is dit op zichzelf een zeer zware straf, toch zullen uw dienaress en haar stervende man dit een grote genade achten en zij zullen dit dankbaar uit U ED handen ontvangen.

Dat smeekt u,

Mary Love

Nadat dit verzoekschrift en een verzoekschrift van Love zelf waren voorgelezen, kwamen verscheidene predikanten uit de stad Londen en uit nabijgelegen plaatsen naar het parlement met een verzoekschrift om het leven van Love te sparen. Na een paar inleidende woorden overhandigde Obadiah Sedgwick het verzoekschrift, dat ondertekend was door 54 personen. In dit verzoekschrift vroegen de ondertekenaars ernstig om het leven van hun lieve broeder te sparen. Ze wezen de leden van het parlement op de liefde en barmhartigheid van Jezus Christus, Die voor zondaars stierf. Ten slotte drongen ze aan op uitstel van de uitvoering van het vonnis en ze wezen daarbij op de handelwijze van Salomo, die tot Abjathar zei: 'Op deze dag zal ik u niet doden.'

Na voorlezing van dit verzoekschrift volgde er in het Lagerhuis een langdurig debat of het leven van Love gespaard moest worden of niet, en de vraag werd ontkennend beantwoord.

Het parlement verleende hem echter wel een uitstel van een maand en, alsof zij aarzelden hoe ze handelen moesten, besloten ze om het advies van Cromwell in te winnen. Cromwell bevond zich nu aan het hoofd van het leger in Schotland en hem vroegen ze hoe hij wilde hebben dat ze zouden handelen.

Het blijde bericht dat de terechtstelling uitgesteld werd, was voor Love's vrouw als een licht te midden van diepe duisternis. Ze was dankbaar jegens God en het parlement. Het gaf voeding aan de hoop dat hij toch nog gratie zou ontvangen. Maar zolang zijn gratie nog onzeker was, bleef ze in een staat van pijnlijke onzekerheid. De 15^e augustus, die niet ver in het verschieft lag, zag ze met spanning en angst tegemoet. Haar vrienden waren onvermoeibaar in hun pogingen om zijn leven te behouden. Daar een brief van Cromwell aan het parlement, waarin hij lankmoedigheid aanbeval, van het grootste belang zou zijn, nu de beslissing aan hem voorgelegd was, besloten zij om te doen wat ze konden om hem goedgunstig te stemmen. Ze besloten om tijdens het uitstel van de terechtstelling een brief te zenden.

Ook luitenant generaal Robert Hammons, een vriend van Cromwell, verzocht hem ernstig in een brief, gedateerd 22 juli 1651, om bij het parlement te bemiddelen om het leven van Love te redden van het doodvonnis. Hij schreef vanuit Londen:

'De harten van velen, zo niet de meesten van de goede mensen van alle partijen zijn er buitengewoon op gesteld om zijn leven te redden, omdat het een middel kan zijn om de harten van alle goede mannen te verenigen die hun harten willen neigen om in de wegen des Heeren te wandelen. Ik zal niets meer zeggen dan dat het u des te meer tot eer zal strekken Love gratie te verlenen, omdat u en het leger het meest de gevolgen ondervinden van zijn misdaad.'

Mary benaderde het parlement intussen voor de derde keer:

Aan de opperste autoriteit, het Parlement van de Republiek van Engeland.
Het nederige verzoekschrift van Mary, de vrouw van Christopher Love.

Vertoont met alle eerbaarheid,

Dat Uw arme smekeling heeft grote reden om te zeggen: God zij gezegend en gezegend zijt Ulieden voor uw barmhartige stemming van de 15^e juli (een dag om nooit te vergeten), dat u een maand tot het leven van haar dierbare man hebt toegevoegd. Dit heeft een deur van hoop voor haar geopend in het dal van Achor. Het heeft haar blij gemaakt, al is ze een vrouw met een verdrietige geest. Toch is de ziel van uw treurige dienaress overstelpt van verdriet en angst en ze kan geen troost vinden als ze bedenkt dat de treurige dag, de 15^e augustus, al zo dicht bij is. Haar hart sterft bijna in haar en ze is als iemand die de geest geeft voordat ze de vrucht van haar baarmoeder gebaard heeft.

Daarom stort uw zeer verdrietige dienaress opnieuw haar ziel voor u uit met hernieuwde en dringende verzoeken. Ze smeekt Uwe Achtbaarheden, om medelijden te hebben met haar beklagenswaardige toestand, door innerlijk mededogen en erbarming te betonen aan haar lieve, veroordeelde man, zodat ze tegelijkertijd niet moet worstelen met de ondraaglijke barensweeën en de verschrikkelijke gedachten aan de dood van haar man. O, dat het leven van uw dienaress en het leven van haar ongeboren schaapje het rantsoen mogen zijn voor het leven van haar veroordeelde man. Ze zou liever verkiezen uit liefde voor hem te sterven dan dat ze van verdriet met hem zal sterven. De goede God moge nu uw harten neigen om hem zijn leven als een buit te geven, waar het Uw Edelachtbaren ook moge believen hem heen te verbannen.

Dat smeekt u,

Mary Love

Al deze pogingen om gratie voor Love te verkrijgen, of een verzachting van de straf, liepen op niets uit. Cromwell stuurde geen richtlijn naar het parlement met betrekking tot de wijze waarop deze zaak behandeld moest worden.

Toen de 15e augustus naderde en er nog geen bericht van Cromwell was ontvangen, verleende het parlement hem nog een week uitstel om nog even af te wachten of hun generaal toch nog zou aangeven hoe hij dacht dat Love gestraft moest worden.

Op 16 augustus werd een verzoekschrift van Love, met een verslag hoe alles in zijn werk was gegaan, voor het parlement voorgelezen. Tevens werden een nederig verzoek van verschillende welgezinde burgers van de stad Londen en het nederige verzoek van verschillende predikanten van het graafschap Worcester voorgelezen. Aan het parlement werd de vraag voorgelegd *of er een verder uitstel gegeven moest worden van de terechtstelling van Christopher Love*. De stemming hierover was negatief. 27 leden stemden tegen verder uitstel en 16 leden stemden voor.

Love had een voorgevoel van zijn dood en hij begreep dat niets meer zou baten. Tijdens een bezoek van Mary in de gevangenis aan haar man zei Love tegen haar, nadat een van haar verzoeken was afgewezen: *'Wel, mijn schat, heb je mij vanmorgen niet beloofd dat je zou proberen tevreden te zijn en dat je je zou onderwerpen aan de wil van God, wat de uitslag van het verzoekschrift ook zou zijn? Nadat je vanmorgen van me was weggegaan, nam ik mijn Bijbel in mijn hand en smeekte God dat wanneer ik het boek zou openen, Hij mij door de eerste plaats waarop mijn oog zou vallen, zou bekendmaken, wat Zijn oogmerk is aangaande mij met betrekking tot leven of dood.*

De eerste plaats waar ik mijn oog op richtte, was Psalm 116:15: "Kostelijk is in de ogen des HEEREN de dood Zijner gunstgenoten."

Mary moest ondertussen deze toestand van ellendig afwachten dragen, zo goed als ze kon. Ze kon haar houvast aan die hoop niet helemaal opgeven. Dikwijls wanhoopde ze gedurende de laatste week van uitstel, maar ze besloot toch nog een laatste poging te wagen. Voor de laatste maal stuurde ze een verzoekschrift naar het parlement en smeekte ze om medelijden te hebben, met de dringende smeekbeden van haarzelf en van haar kinderen, en het doodvonnis te veranderen in verbanning naar Nieuw-Engeland, (Amerika) waar hij zich nuttig zou kunnen maken voor de bekering van de Indianen.

Zij schreef:

Aan de opperste Autoriteit, het Parlement van de Republiek van Engeland.
Het nederige verzoekschrift van Mary, de droevige vrouw van Christopher Love.

De bedroefde en droevige suppliant van dit verzoekschrift bevindt zich te midden van een menigte vrezende waarmede haar geest in haar overstelpt is na de talrijke smekingen en pijnlijke teleurstellingen, die bitterder zijn dan de dood. Zij kan niet ophouden u edelen te achtervolgen met sterke kreten en smekingen, zoals de Kananese vrouw de Heere Christus achtervolgde. En och, dat u tenslotte u zou laten verbidden en dat uw ingewanden met barmhartigheid bewogen zouden worden, zodat wortel en tak niet op één dag uitgeroeid zouden worden! De grote God hoort het geroep van de raven. Och, dat God uw harten zou openen om het geweent en de hartverscheurende verzuchtingen te horen van de moeder met de tedere wichten, die niet stil kunnen blijven terwijl er nog hoop is!

Uw treurige dienstmaagd wacht met alle nederigheid en ernstige verwachting aan U ED. deur en smeekt u om niet te vergeten genade te bewijzen aan haar en haar tedere kinderen. O, maak van uw dienares geen weduwe en maak haar kinderen niet vaderloos! Het moge u genadiglijk behagen om deze vreselijke slag te voorkomen. Zij beeft als ze eraan denkt en ze smeekt u ernstig om het doodvonnis te veranderen in een vonnis van verbanning. En daar u het Evangelie wilt bevorderen in Nieuw-Engeland, laat haar stervende man, als een profeet uit de doden, gezonden worden om te trachten de arme Indianen te bekeren, zodat vele zielen God mogen zegenen vanwege u. Ze zal dit uit uw hand ontvangen als een duidelijke gunst.

*Dat smeekt u,
Mary Love'*

Ook deze laatste smeekbede, hoe ontroerend ook, die ze ten gunste van haar man richtte tot het parlement, mocht niet baten.

Mary was nu in zeker opzicht voorbereid op wat er zou gaan plaatsvinden. Ze had zich vertrouwd gemaakt met het schouwspel en zij trachtte zich te sterken door meditatie en gebed. De gesprekken die ze met haar man in de gevangenis had gevoerd, hadden ook een gelukkige invloed gehad om haar geest in deze zware beproeving in een staat van berusting te brengen.

De verwarde situatie van het Engels Parlement is voor een buitenstaander moeilijk te beoordelen. Hieronder volgt een passage uit de 'Historie van de rechtzinnige Puriteinen in Engeland', door Daniël Neal, uitgegeven in Londen 1735 en vertaald te Rotterdam 1753. 2^e deel 2^e stuk blz. 53.

'Doch de zaken van het Gemeenebest [de Staat] waren nu tot een crises gekomen. En koning Charles II in Engeland getreden zijnde aan het hoofd van 16.000 Schotten, zo werd geoordeeld de Presbyteriaanse partij een schrik aan te jagen door een van hun bemindste geestelijken tot een voorbeeld te stellen. Mr. Whitlock zegt dat kolonel Fortescue naar de generaal Cromwell gezonden werd met een smeekschrift om het leven van Mr. Love. Maar dat Cromwell en de andere officieren geweigerd hebben om zich met de zaak te bemoeien.

Maar bisschop Kennet en Mr. Eachard zeggen dat de generaal Cromwell bescheid zond in een bijzondere brief aan een van zijn vertrouwden: dat hij tevreden was dat Love uitstel van straf en - op verzekering van zijn goed gedrag voor het toekomstige - óók vergiffenis ontvangen zou. Maar de postbode, door enige koningsgezinden, tot het leger van de overleden koning behorende, op de weg staande gehouden wordende, hebben ze zijn valeys [reistas] onderzocht. En deze brief van uitstel voor Mr. Love vindende, dezelve met grote grimmigheid en verontwaardiging aan stukken gescheurd; als hem niet waardig oordelende te leven, die zulk een stokebrand bij 'de onderhandeling van Uxbridge' geweest was. **Indien deze vertelling waar is, dan is Mr. Love een slachtoffer geworden van de tomeloze woede van de konings gezinden,** gelijk als Dr. Dorislaus en Mr. Ascham zulks tevoren geworden waren.

De valeys uit Schotland aangekomen zijnde en geen brief van Cromwell ten behoeve van Mr. Love daarin vindende ordoneerde men op de 22sten van augustus dat hij op Towerhill onthalt zou worden.

Love verzocht het Gerechtshof dat hij niet om reden van de Staat ter dood gebracht mocht worden. Hij erkent dat hij aan geheimhouding schuldig was en bidt dat het Hof hem die misdaad wil vergeven, belovende om voor het toekomstige een stil en vreedzaam leven te lijden”.

Het is jammer dat in Nederlandse uitgaven betreffend de correspondentie van Cromwell, met geen woord gerept wordt. Men gaat er gewoon vanuit dat Cromwell mede schuldig is geweest.

Het tegendeel schrijft Christopher Fales:

Letters were sent to Cromwell to see if he would enact a stay of execution. Historians Kennet en Echard reported that Cromwell sent a letter stating that if Love would resign himself to good behavior in the future, than he was to be pardoned and set free. The letter never made it to London. Two cavaliers who belonged to the late king's army detained the courier. The two had such a hatred for Love (due to a sermon he preached some years before) that when they found the letter of reprieve, they tore it to pieces. When the letter did not arrive, it was understood to mean that there would be no pardon.

Love's rekwesten hebben niet gebaat. Besloten werd dat de onthoofding van Love zou plaatsvinden op Tower Hill op 22 augustus 1651. De dood van Love werpt een onuitwisbare smet op het Engelse Parlement. Aan de andere kant moeten wij niet uit het oog verliezen dat sommige geschiedschrijvers met nadruk vaststellen dat er een grote geestelijke bloei plaats vond in Engeland tijdens de regering van Cromwell hoe verschillend men ook dacht over de manier van kerkinrichting en landsbestuur.

Comrie, een vurig Presbyteriaan, schrijft in zijn *'Brief over de Rechtvaardigmaking'*: “dat de oude Independenten, ik zeg het met smart, vrij nader aan de genadeleer gebleven zijn dan de Presbyterianen, na het opkomen van de leer van Saumur. Er zijn

echter een menigte van fanatiekelingen onder geweest ten tijde van Cromwell die onder een dekmantel van de vrije genade te verhogen, de aller ongerijmste lasteringen uitgegeven hebben... En dat de Hollandse schrijvers alles ter kwader trouw verhaald hebben, ik hoop evenwel niet opzettelijk”.

Zoals het ten tijde van Comrie was, zo is het in menig opzicht nog!

In september 1651 kwam de oorlog in een beslissende fase. In de slag bij Worcester werd het Schotse leger beslissend verslagen: 3000 Schotten verloren het leven en 10.000 werden er gevangengenomen. Cromwell beschouwde de overwinningen op de Schotten als een buitengewoon bewijs van Gods genade jegens Engeland en zijn volk. Door bemoeienis van Cromwell werd in oktober 1651 gratie verleend aan de zogenaamde 'medeplichtigen' van Love.

En in 1652 nam het rompkabinet een Wet van Algemeen Pardon of Kwijtschelding aan, waardoor er een eind kwam aan de dreiging van wettelijke vervolging tegen de aanhangers van de koning. Cromwell wenste dat 'alle haat en kwaadwilligheid die veroorzaakt waren door de meningsverschillen van de laatste tijd, begraven zouden worden in eeuwige vergetelheid.' Dat klonk heel mild, maar zijn positie was een andere dan vóór de veldtochten. Zijn tegenstanders waren neergeveld en hij was de situatie nu volkomen meester.

Een jaar later, in 1653, kon hij het zich zelfs veroorloven om het 'rompparlement' naar huis te sturen met de strenge woorden: 'Gij hebt hier te lang gezeten voor het goede dat gij hebt gedaan. Gaat heen, zeg ik u, en laten wij van u af zijn! In Godes Naam, gaat!' In datzelfde jaar kreeg hij de titel van Lord Protector (Beschermer van het Gemenebest).

Helaas, de kloof tussen de presbyterianen en de Independenten was daarna niet meer te overbruggen. Het bewind van Cromwell is ook mede door de terechtstelling van Love nooit geliefd geworden in Engeland.

HOOFDSTUK 6

Love in de Tower gevangenis

In de Tower kreeg Love verschillende bemoedigende brieven van zijn vrienden die ook gevangen zaten. Dr. Drake, die op dat moment nog niet wist dat hij zelf vrijgelaten zou worden, schreef hem diverse troostvolle brieven.

Op 12 juli 1651 schreef hij hem onder andere:

Mijn zeer waarde en dierbare vriend in de Heere.

Altijd heb ik begeerd U ED. te eren en te beminnen, van de eerste dag dat God mij gezegend heeft met de kennis van uw persoon. Maar nooit meer als in deze tijd, wanneer u staat op te klimmen op uw triomferende wagen en op te stijgen naar de wolk der getuigen, Hebréeën 12:1 om ons die nagelaten zij te lijden en aan te moedigen, om met lijdzaamheid te lopen de loopbaan die ons voorgesteld is. ...

Geliefde heer (Sir), ik prijs God voor uw getrouwheid, geduld, moed en wijsheid, waardoor u de politiek en de kracht van uw tegenstanders op de proef hebt gesteld en waardoor u aan uw geringe en onwaardige metgezellen in uw lijden hebt laten zien dat ze door genade te overwinnen zijn. De Heere is met u, gij strijdbare held, ga heen, in deze uw kracht, Richteren 6:12,14-16.

Hij besluit zijn brief met:

'Als ik U ED. niet meer zie, dan moet ik mijn lange afscheid van u nemen. Doch, waarom zeg ik dat? Het kan wel zó uitvallen, dat het maar een kort afscheid is, waarschijnlijk, zoals de zaken er nu voorstaan, slechts een afscheid van een paar weken, misschien slechts een paar dagen. Het kan zijn dat ik uw gezegende ziel spoedig zie in de armen van Christus. Het is zeker dat de gemeenschap van de heiligen in de hemel hun wezenlijke gelukzaligheid verhoogt. De Heere moge mij in staat stellen om uw deugden na te volgen en dan zal ik ongetwijfeld uw gelukzaligheid beërven, en dat is alleen God, het hoogste en voornaamste Goed. De Heere zij u dichter bij dan het gevaar en dat Hij ondersteune u in het uur dat u Hem het meest nodig zult hebben. En moge Hij uw ziel in genade ontvangen als mensen het ergste hebben gedaan wat ze kunnen doen (Hand. 7:55, 56 en 59; Luk. 2:29-30; 2 Tim. 4:7-8).

Dit bidt u uw arme, onwaardige vriend en metgezel toe in het Koninkrijk en in de verdrukking van Jezus Christus.'

Een brief vol met spijtbetuigingen ontving hij van ds. John Jacquel. Deze had voor het hooggerechtshof een bezwarend getuigenis tegen Love afgelegd en hij vreesde dat Love mede daardoor ter dood was veroordeeld.

Mijn waarde vriend en beminde in de Heere,

'Mijn ingewand wordt beroerd. Mijn hart, mijn hart maakt getier in mij. De Heere weet dat de woorden mij ontbreken om de gedachten van mijn hart aan u uit te spreken. Tot u, zeg ik, oprechte Christelijke vriend en ware held van Jezus Christus'

Hij klaagt in zijn brief over het feit dat hij de raad van een vleeselijke vriend heeft opgevolgd en niet de raad van hen die werkelijk de Heere vrezen. Men had hem verteld dat zijn getuigenis goed voor Love zou zijn. Het tegendeel bleek waar te zijn.

... Maar ik blijf staan, wanneer ik overweeg tot wie ik nu schrijf, van wie ik verzekerd ben dat hij vol goedaardigheid is en gelooft wat ik zeg, en wil vergeven het onrecht dat ik hem aangedaan heb, en van wie ik vertrouw dat hij voor mij zal bidden tot zijn God en mijn God en tot uw Vader en mijn Vader, dat Hij dit mij niet zal toerekenen. U mag mij beschuldigen zo iemand te zijn als degenen die Paulus beschuldigt, 2 Timothéüs 4:16: "In mijn eerste verantwoording is niemand bij mij geweest, maar zij hebben mij allen verlaten; het worde hun niet toegerekend." ...

Geliefde heer, (dear Sir) laat mij u toch ernstig verzoeken alle middelen te willen aanwenden tot uw eigen behoud, en zoveel mogelijk aan te houden bij hen die macht hebben over uw leven. En wel vanwege verscheiden redenen, zoals:

- 1. Als u valt, o, hoe zullen dan de vijanden juichen! Boosaardige liederen en anderen zullen uw dood bezingen en zeggen: "Waar is nu al zijn vasten en bidden? Zijn God wil hem niet helpen." Och, Sir, het zou een dag zijn van schelden en lastering.*
- 2. Denk er eens aan hoe dit het hart van Gods volk zou bedroeven en hen hun handen zou doen wringen als zij de vruchten van hun gebeden voor uw verlossing zouden missen. Ik ben er zeker van dat zulke gebeden op een buitengewone wijze voor u zijn uitgestort.*
- 3. Overleg eens aan welk een dienst u nog aan de kerk van Christus kunt bewijzen. Voor hoeveel zielen kan God u tot een middel maken om hen tot Christus te brengen? En welk een dienst zou uw leven nog kunnen bewijzen aan deze arme, bloedende natie.*
- 4. Het is niet nodig u te herinneren aan uw lieve en dierbaar gezelschap, die, daar twijfel ik niet aan, na aan Gods hart ligt en ook aan het uwe. Haar leven is met dat van u verbonden en haar toestand is zoals het is.*
- 5. Bovendien verzoek ik u ootmoedig dat u ook aan mijn conditie wilt gedenken, want op de dag dat ik zou horen dat uw leven gewelddadig van u genomen was, dan zou mijn leven mij maar weinig troost meer kunnen geven, daar ik eraan meegewerkt heb om het uwe weg te nemen. Hoewel, de Heere weet het, niet met opzet en voornemen om dat te doen, maar het gebeurde bij geval.*

...

De Heere sta u bij. De Heere beware u en ondersteune u met Zijn eeuwige armen en Hij verlosse u. Dit zullen de ernstigste verzuchtingen zijn van hem die, naar hij hoopt, een lieve, hoewel onwaardige vriend is, die niet waard is dat U ED. nog langer naar hem omziet.

Ds. Ralph Robinson sprak hem voor zijn dood moed in en schreef een levendige, zeer troostvolle brief. Het slot luidt:

'Nu bent u op weg om uw kroon te ontvangen. Een kroon van heerlijkheid, die niet verwelkt. U gaat nu naar die plaats waar de stem van de verdrukker nooit meer gehoord zal worden. U gaat naar uw bed, het beste en minst gevaarlijke waar u ooit op hebt geslapen. De trappen van het schavot zullen de Jakobs ladder zijn, waarop u zult opklimmen tot uw hemelse Vader. Het schavot zal als de berg Nebo zijn. De bijl van de beul zal het hoofd der zonde afsnijden en een eind maken aan alle misères en ellenden.

Wees ervan verzekerd, Sir, dat niet alleen de engelen van God u zullen ondersteunen en uitermate zullen versterken, maar ook de God van de engelen zal dit zoen. En indien uw dood en de manier van uw dood niet zou strekken tot Gods eer en nut van Zijn gemeente, geloof ik vast dat God u zou bevrijd hebben van dit uur des doods. Ik heb dit geschreven, niet dat het u aan raad ontbreekt, maar om mijn tedere genegenheid tot u te tonen en opdat u mij en de mijnen gedachtig moge zijn voordat u van de aarde vertrekt.

Geliefde Sir, neem het aan als mijn laatste vaarwel. Vaarwel, vaarwel, geliefde vriend! God, Die uw ziel heeft gebonden in het bundeltje der levenden, zij uw troost, vreugde, verlangen, vrede en vertrouwen in leven en sterven, tot in der eeuwigheid. Ja, Hij zal uw Leidsman zijn tot in de dood. Hij zal een Man en Hoofd zijn voor uw lieve vrouw. Hij zal een tedere Vader zijn voor uw kleine kinderen.

Dit is het vertrouwen en zal het gebed zijn, Sir, van uw beminde vriend,

15 augustus 1651

Ds. Case schreef ook enkele brieven aan Love.

Hemelse heilige,

U bent nu ontwaakt uit uw laatste natuurlijke rust, om te gaan naar uw eeuwige rust. De nacht is voorbij, u zult de nacht nooit meer aanschouwen, maar God zal uw Licht zijn en u zult met Hem heersen tot in alle eeuwigheid. Hand. 22:3-5. U gaat nu heen waar u in een gezonde zin zult zijn boven de ordinantiën en boven de Schrift, 1 Kor. 13:12, 13. Waar God in Christus uw Alles en in allen wezen zal. Uw gevangenis zal veranderd worden in een paleis. Uw onreine kleren zullen van u afgenomen worden en u zult gekleed worden met lange witte klederen. En in dat ogenblik als uw lichaam gescheiden wordt van uw hoofd, zult u verenigd worden met Christus uw Hoofd. In Hem zult u gekroond worden en met Hem zult u regeren in eeuwigheid. Het is volbracht; Joh. 17:1, 4, 5, 6, 11, 13 en 24. Laat mij dat gezicht nog eens zien, dat ik niet meer zien zal tot de laatste dag. Zend voor u heen een zucht tot god voor uw volgende broeder en metgezel in de verdrukking en in het koninkrijk van Jezus Christus.

Op de morgen van zijn terechtstelling ontving hij nog een laatste, bemoedigend schrijven van ds. Case, die eindigt:

Waarde ziel, houdt moed! Een scherp ontbijt, maar er volgt een gezegend avondmaal, op, het avondmaal van het Lam. De Bruidegom zegt: "Zie, Ik kom haastelijk." Laat uw verheugde ziel de echo geven: "Amen. Ja, kom Heere Jezus." Er is slechts weinig tijd voor gebed over; gedenk mij in dat gebed, en dan zullen eeuwige halleluja's uw werk en uw rust zijn. Leef voor eeuwig bij uw God. Amen. Ik zal u vergezellen met mijn gebeden, al kan ik dat niet met mijn persoon.

Love's geliefde vriend ds. William Jenkyn schreef enkele warme en emotionele brieven. Eén ervan luidt als volgt:

Mijn liefste, liefste hart,

Gij ligt na aan mijn ziel. De Heere Jezus lache tot u met het lieflijkste aangezicht wat Hij ooit aan iemand die in lijden was, gedaan heeft. Ik zend u hierbij een boek waardoor ik zeer vertroost ban geworden in mijn gevangenis. Wat zijn duizend doden, bij wie Christus door het geloof aangenaam is geworden? De overdenking, waar het blad is omgeslagen op pagina 335 versterkte het geloof zeer aardig. Ik ben bijna beschroomd deze meditatie u toe te zenden, vanwege de vrees dat al te veel overwegingen u zouden verwarren. Ik ben van mening dat deze overdenkingen van de dood profijtelijk zijn. De grote God, Die de aarde gegrond heeft op het niets, dan op Zijn Woord, ondersteune uw ziel met Zijn beloften. Och, zoete, zeer vaste, vaste, vaste, - o, onthoud het - vaste beloften, zo vast als het Wezen Gods Zelf, tot welkers vervulling God Zijn Wezen verpand heeft: "Zo waarachtig als Ik leef!", enz. Mijn hart, ik bemin u, ik kus u, ik ween over u, ik ben verblijd vanwege u; ik zal u zien in heerlijkheid. De Heere Jezus versterke u! Hij zal het doen!

Bezoeken in de gevangenis

Tijdens zijn verblijf in de Tower mocht hij bezoek ontvangen van zijn vrouw en enkele vrienden. Mary herinnerde zich dat hij in de gevangenis dikwijls Psalm 35 zong: *'Twist, HEERE, met mijn twisters; strijd met mijn bestrijders. Grijp het schild en de rondas, en sta op tot mijn hulp.'* Ook de bede uit Psalm 56 was hem tot troost: *'Wees mij genadig, o God, want de mens zoekt mij op te slokken; de ganse dag dringt mij de bestrijder.'*

Toen Love enkele dagen voor zijn dood bezocht werd door twee van zijn boezemvrienden, klaagden deze over de wreedheden van de tijd en over degenen die voordeel probeerden te behalen uit de tijdsomstandigheden. Love antwoordde daarop: *'En vindt u dit een boze tijd? Nee, dit is juist de tijd dat genade en ware godzaligheid onderscheiden kunnen worden van huichelarij. Er zijn er velen in Londen die heden ten dage denken dat ze naar de hemel kunnen gaan in hun vergulde rijtuigen. Ze hebben Christus verloochend voor de mensen tegen wie ik nu getuig. Christus heeft in Zijn onfeilbaar Woord beloofd dat hij zulke mensen zal verloochenen voor Zijn Vader en de heilige engelen. Dit is de tijd dat we het onderscheid kunnen zien tussen hen die God vrezen en hen die God niet vrezen. Ik heb bericht gestuurd naar bekenden met wie ik vroeger gemeenzame omgang heb gehad en ik heb hun gevraagd om een paar woorden met me te komen wisselen hier in de gevangenis. Ze wilden echter niet komen, want hun aangezicht is vervallen. Hun geweten is verwond en ze kunnen me niet in het gezicht kijken, omdat ik wist wat hun voornemen was en omdat ik getuige was van hun valse eden. Maar ach, hoe zullen ze de gezegende Jezus onder ogen durven komen in de morgen van de opstanding? Welk antwoord of welke verontschuldiging zullen ze hebben voor wat ze mij aangedaan hebben? O, dwaze mensen, die denken dat ze aan het kruis kunnen ontkomen en toch tot de kroon zullen komen! Nee, ik zeg u dat u allen vervolgingen zult ondergaan als u het Lam volgt. We moeten voor de zaak van Christus door alle volkeren gehaat worden. We moeten door grote verdrukking doorgaan, voordat we het land van vreugde en gelukzaligheid kunnen binnengaan. Weet u niet dat de zielen die verslagen werden om de getuigenis van Jezus, geplaatst worden onder het altaar. Gelukkig, gelukkig zijn zij die nu, of wanneer ook, op een goede en menslievende wijze lijden om Christus' wil, uit liefde tot Zijn zaak en met een oprecht gemoed. Men moet niet willen lijden uit trots of geveinsdheid om maar martelaren genoemd te worden. Velen zeggen nu van mij dat ik mij bevind in een wanhopige en verloren toestand, maar ik zou mijn staat niet willen verwisselen, nee, niet voor al de heerlijkheid die er op de wereld te vinden is. Ik gevoel de liefde van mijn Verlosser sterker in mijn banden dan ik ooit gedaan heb in*

de dagen toen ik in vrijheid verkeerde. Daarom beschouw ik het leven hier als de dood zelf. Ik ben even vol liefde en vreugde in de Heilige Geest als ooit een fles was gevuld met nieuwe wijn. Ik sta op het punt uit te roepen: "De Geest des Heeren is op mij."

Ik wil niet profeteren, maar toch doet de Geest des Heeren mij uitspreken dat de onrechtmatig verkregen macht, zoals Cromwell die nu bezit, spoedig ten einde zal komen. Het koningschap zal hersteld worden. Er zullen nog machtige predikers komen en afgestompte toehoorders, voor wie goede preken zullen zijn als muziek voor slaperige mensen. Ze zullen horen, maar niet verstaan en het Woord niet ter harte nemen en er ook niet naar wandelen.'

Over Engeland zei hij: 'O Engeland, u zult oud worden in ongerechtigheid. Uw zonden zullen overvloedig zijn als die van Sodom. Uw wellusten zullen luid roepen om wraak. De Heere zal u bedreigen en u kastijden; toch zal Hij in genade en liefde neerzien op hen die de Heere vrezen en dienen en Zijn Naam aanroepen. Hij zal hen sparen en hen in het leven behouden op de dag van Zijn toorn, wanneer de goddelozen van onder u gezift zullen worden, zoals het kaf uitgezift wordt van tussen de tarwe.'

HOOFDSTUK 7

Correspondentie tussen Love en zijn vrouw Mary

De brieven van Love die hij aan zijn vrouw schreef vanuit de gevangenis, zijn aangrijpend. Hetzelfde kan van haar brieven gezegd worden. Op 14 juli 1651, een dag voordat men verwachtte dat hij terechtgesteld zou worden, schreef Mary de volgende brief aan haar man:

'Mijn allerliefste,

Voordat ik je verder een woord schrijf, verzoek ik je te bedenken dat het niet je vrouw is die naar je schrijft, maar een vriendin die nu aan je schrijft. Ik hoop dat je vrijwillig je vrouw en je kinderen overgegeven hebt aan die God Die in Jeremia 49:11 heeft gezegd: 'Laat uw wezen achter, en Ik zal hen in het leven behouden, en laat uw weduwen op Mij vertrouwen.' Uw Maker zal mijn Man zijn en een Vader voor je kinderen. O, ik hoop dat de Heere ervoor zal zorgen dat je geen enkele kwellende gedachte zult hebben over je familieleden!

Ik wens je vrijwillig over te geven in de handen van je Vader en zal het niet alleen zo beschouwen dat het een kroon der heerlijkheid voor je is om voor Christus te sterven, maar ook dat het een eer voor mij is dat ik een man heb van wie ik afstand moet doen voor Christus. Ik durf tot je niet te spreken over mijn onuitsprekelijke verlies en ik durf daar ook geen enkele gedachte over te koesteren, maar ik houd mijn oog vast gericht op jouw onuitsprekelijke en niet te bevatten winst. Je verlaat slechts een zondige, sterfelijke vrouw om eeuwig gehuwd te zijn met de Heere der heerlijkheid. Je verlaat slechts kinderen, broers en zusters, om naar de Heere Jezus te gaan, je oudste Broeder. Je verlaat vrienden op aarde om te gaan genieten van heiligen en engelen en de geesten van de rechtvaardigen die tot volmaaktheid zijn gekomen in de hemel. Je verlaat slechts de aarde voor de hemel en verwisselt een gevangenis voor een paleis. En als het zo mocht zijn dat natuurlijke genegenheden in je zouden opkomen, dan hoop ik dat de geest der genade die in je is, ze zal beteugelen, omdat je weet dat alle dingen hier beneden slechts schade en drek zijn in vergelijking met de dingen die boven zijn. Ik weet dat je je oog gericht houdt op de hoop der heerlijkheid en dat zal je het verlies van de aarde doen verachten.

Mijn lieveling, ik weet dat God niet alleen heerlijkheid voor je bereid heeft en je bereid heeft gemaakt voor de heerlijkheid, maar ik ben er ook van overtuigd dat Hij de weg om te komen tot de genieting ervan, zoet voor je zal maken.

Als je 's morgens je kleren zult aandoen, o, denk dan: Ik trek nu mijn bruiloftskleren aan om voor eeuwig in het huwelijk te gaan treden met mijn Verlosser!

En wanneer de boodschapper des doods naar je toe komt, laat hem dan geen verschrikking voor je zijn, maar beschouw hem als een boodschapper die je tijdingen brengt van het eeuwige leven.

Wanneer je het schavot bestijgt, bedenk dan, zoals je tegen me zei, dat het slechts de vurige wagen is die je zal dragen naar het huis van je Vader.

En als je je dierbare hoofd neerlegt om de slag van je Vader te ontvangen, herinner je dan wat je tegen me zei dat, al wordt je hoofd van je lichaam gescheiden, je ziel toch in een ogenblik verenigd zal zijn met je Hoofd, de Heere Jezus, in de hemel.

En al moge het dan iets bitters schijnen dat we door de handen van mensen iets eerder van elkaar zijn gescheiden dan anders het geval zou zijn geweest, laten we toch bedenken dat het 't besluit en de wil van onze Vader is en dat het niet lang zal duren of we zullen weer van elkaar genieten in de hemel.

Laten we elkaar met deze woorden troosten. Wees getroost, mijn waarde hart, dat het slechts een kleine slag is, en je zult daar zijn waar de vermoeiden zullen rusten en waar de goddelozen zullen ophouden je te kwellen. Bedenk dat, al moet je je middagmaal met bittere kruiden eten, je 's avonds een heerlijk avondmaal zult hebben met Christus.

Mijn liefste, door wat ik je nu schrijf, probeer ik je niets te leren, want deze vertroosting heb ik van de Heere door jou ontvangen. Ik zal niet meer schrijven en je verder niet meer lastig vallen, maar ik beveel je aan de armen van die God, bij Wie jij en ik binnenkort zullen zijn. Vaarwel, mijn liefste, ik zal je gezicht niet meer zien, tot we beiden het aangezicht van de Heere Jezus zullen aanschouwen op de grote dag. Mary'

Op 15 juli verwachtte hij dat het vonnis uitgevoerd zou worden. Hij schreef toen de volgende brief aan Mary:

Vanuit de Tower van Londen

Mijn allerliefste vrouw,

Ik ga nu naar mijn eeuwig huis Daarboven. Toch moet ik je nog een woord schrijven, voordat ik daarheen ga en niet meer gezien zal worden. Ik schrijf je om je te smeken getroost te worden door mijn winsten niet gekweld te worden door jouw verlies. Nu je onder uitwendige smart gebukt gaat, moet je je inspannen om je innerlijke vrees te onderdrukken. Als je uitwendige lijden in overvloed aanwezig is, laat dan je vertroosting in Christus ook in overvloed aanwezig zijn.

Ik weet dat je een vrouw bent die bedroefd van geest is. Mijn tijd is kort. Ik moet je nog een paar woorden van advies geven en dan zal ik je aan God toevertrouwen, Die voor jou en de kinderen zorgt.

1. Terwijl je onder verlatingen verkeert, probeer dan liever je bewijzen dat je op weg bent naar de hemel te versterken en te verhelderen dan ze in twijfel te trekken.
2. Bedenk dat een geloof van aankleving of vertrouwen op Jezus Christus je naar de hemel brengt, al mis je de zekerheid van het geloof.
3. Tracht dan in God te vinden - ja, overvloediger - wat je in het schepsel verloren hebt.
4. Breng je dagen niet door in zwaarmoedigheid, omdat je mij door de dood verloren hebt. Als men in de hemel weet zou hebben van dingen die er op de aarde gebeurden, of als daar droefheid zou kunnen zijn, dan zou ik daar treuren als ik eraan dacht dat mijn geliefde op de aarde zou weklagen.
5. Begeef je altijd onder een zielsonderzoekende bediening. Ik weet dat je geen toehoorder bent die als een spons zowel vuil als schoon water opzuigt. God heeft je een goed verstand gegeven, dat in staat is dingen te onderscheiden die van de waarheid afwijken. Laat, zoals de mond het eten proeft, je oren de woorden beproeven.
6. Woon trouw de christelijke bijeenkomsten bij. Wees veel bezig met het oefenen van de doding, (der zonde) met vasten en met bidden. Houd daarbij echter wel

rekening met de zwakheid van je lichaam en met de toestand waarin je je nu bevindt.

7. Zorg voor jezelf en voor de kleine kinderen. God zal voor jou en hen zorgen. Ik kan niet meer schrijven; vaarwel, mijn liefste, vaarwel, vaarwel.

Dit zijn de laatste woorden die geschreven zijn door je stervende, doch getrooste man, Christopher

Mijn liefste, ik vraag je om tevreden te zijn. Mijn hart is zeer getroost in God. Ik kan mij gewillig onderwerpen aan het welbehagen van Zijn wil en ik hoop dat jij dat ook doet.

Ik ben door de bepaalde raad Gods overgegeven; de wil des Heeren geschiede. Als ik dood ben en er niet meer zal zijn, lees dan tot je vertroosting Jeremia 49:11 en het begin van vers 12; Jesaja 9:6-8; Psalm 5:6 en 146:9; 2 Korinthe 4:17-18 en Hebreeën 12:6-7.

De terechtstelling vond echter niet plaats op 15 juli. Vanwege de verzoekschriften die er aan het parlement gericht waren, werd de executie uitgesteld. Love had de gelegenheid nog meer brieven te schrijven. De volgende brief schreef hij op een zondag, maar is niet gedateerd.

Uit de Tower op de dag des Heeren.

*Aan mijn vrouw, die mij dierbaarder is dan ooit,
 Het vermeedert mijn vreugde dat ik voor de Heere Jezus van zo'n goede en lieve vrouw moet scheiden. Ik ben bedroefd geweest om jouw droefheid, maar in jouw vreugde ben ik getroost. Het is zeker dat de natuur je nooit zo zou kunnen helpen om zo'n zware slag met zoveel stilte en onderwerping aan Gods wil te dragen!
 Och allerliefste, elke regel die je schrijft, maakt mijn hart blij. Ik kan niet geloven dat er in heel de wereld zo'n schepsel is als Mary Love. Wat Kate en Mall (de twee nog levende kinderen) betreft, aan hen kan ik denken zonder me zorgen te maken, omdat ik ze achterlaat in de handen van een God Die zo goed is en van zo'n goede moeder.
 Wees getroost wat je man aangaat. Hij zal God misschien meer vereren in zijn dood dan in zijn leven. De wil des Heeren geschiede. Je man berust volkomen in de weg die God met hem houdt. Al is er maar weinig tussen hem en de dood, toch weet hij dat er ook slechts weinig is tussen hem en de hemel en dat brengt zijn ziel in verrukking.
 De Heere zegene je en vergelde je voor je wijze en goede raadgevingen.
 Je bent me voor geweest, en juist de dingen die ik van plan was aan jou te schrijven, heb jij aan mij geschreven. Ik heb meer troost geput uit je zeer hartelijke brieven dan uit al de raadgevingen die ik van iemand anders in de wereld heb ontvangen. Nu, wees ervan verzekerd dat we elkaar in de hemel zullen ontmoeten.
 Ik ga nu rusten tot ik rust in de hemel.
 Je stervende, maar getrooste vriend,
 Christopher*

Vier dagen voor zijn dood schreef hij in antwoord op een brief van zijn vrouw een korte brief.

Uit de Tower
 18 augustus 1651

Mijn liefste vreugde op aarde,

Ik was vast in slaap toen je brief kwam. Ik dank God dat ik ondanks mijn verdrukkingen, geen uur slaap mis. Ik weet dat ze voor mij een gans zeer uitnemend gewicht der heerlijkheid zullen voortbrengen. Ik sliep deze nacht van tien uur 's avonds tot zeven uur 's morgens.

Mijn liefste, ik word getroost door de genadige ondersteuning die God je geeft, zodat de lasten die op mijn schouders drukken lichter zijn, omdat ze niet te zwaar op jouw schouders drukken, of dat, als ze zwaar zijn, God je helpt om ze te dragen.

Geve de Heere dat het altijd het voornemen van ons hart zal zijn om ons te onderwerpen aan het goede welbehagen van God. Ik dank God dat ik bemerk dat mijn hart in een even rustige en bedaarde stemming is als het ooit in heel mijn leven geweest is. Ik ben tot de dood, je teerhartige man,

Christopher

Op de dag voordat hij terechtgesteld zou worden, schreef Mary Love nog een laatste brief aan haar man.

21 augustus 1651

Mijn hemelse lieveling,

Ik noem je zo, omdat God de hemel in je gelegd heeft, voordat Hij je naar de hemel zal voeren. Je aanschouwt nu de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel, maar morgen zullen de poorten van de hemel geopend worden en je zult ten volle al die heerlijkheden genieten die geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord, noch in het hart van een mens is opgeklommen. God heeft je hart nu vervuld met gedachten aan de hemel, maar weldra zul je vervuld zijn met het genieten van de hemel. En het is geen wonder dat er zo'n kalmte en rust in je geest is terwijl je door zo'n onstuimige zee vaart, omdat je door het oog des geloofs een haven van rust ziet, waar je rijk beladen zult zijn met al de heerlijkheden van de hemel. O, verhef je hart met vreugde wanneer je je lieve hoofd op het blok legt met de gedachte dat je je hoofd ter ruste legt in de schoot van je Vader, dat, wanneer je wakker wordt, je gekroond zult worden, niet met een aardse kroon, maar met een eeuwige kroon der heerlijkheid.

En wees niet ontmoedigd wanneer je een wacht van soldaten zult zien, die met hun trompetten de overwinning over je uitschallen, maar hef je hoofd op en je zult God zien met een wacht van Zijn heilige engelen, die een overwinningslied aanheffen om je in de heerlijkheid te ontvangen. Wees niet ontzet door de spot en de hoon die je misschien zult ondervinden op je korte weg naar de hemel, want wees ervan verzekerd dat God niet alleen je lichaam en ziel zal verheerlijken in de hemel, maar Hij zal ook de herinnering aan je heerlijk maken op de aarde!

O, laat er geen enkele bezorgde gedachte voor je vrouw en je kleine kinderen in je opkomen. Jouw God zal onze God en ons deel zijn. Hij zal een Man zijn voor je weduwe en een Vader voor je kinderen; de genade van je God is ons genoeg.

Nu, mijn liefste, ik wil mijn recht op jou gewillig en met vreugde afstaan aan jouw Vader en mijn Vader, Die het grootste recht op je heeft. En ik ben vol vertrouwen dat, hoewel de mensen ons voor een tijd van elkaar zullen hebben gescheiden, God ons binnen korte tijd weer bij elkaar zal brengen, daar waar we eeuwig van elkaar zullen genieten, om nooit meer te scheiden.

O, laat mij horen hoe God je hart ondersteunt en laat mij proeven van de vertroosting die je ondersteunen, zodat ze pilaren van marmer kunnen zijn om mijn zwakker wordende geest te ondersteunen.

Ik kan niets meer schrijven. Vaarwel, vaarwel, mijn lieveling, tot we elkaar ontmoeten waar we nooit meer afscheid hoeven te nemen. Tot die tijd laat ik je achter in de schoot van een teerhartige Vader, en zo zal ik afbreken en rusten tot ik voor eeuwig zal rusten in de hemel,

Mary

Afscheid

's Avonds op 21 augustus bracht Mary een laatste bezoek aan haar man. Ze beseften beiden dat ze elkaar hier op aarde niet meer zouden ontmoeten. Tijdens het gesprek dat hij toen met haar had, zei hij tegen Mary:

'Word niet gekweld met de gedachte wat er van jou en de kinderen terecht zal komen na mijn dood. Wees ervan verzekerd dat mijn God en de God van weduwen en wezen je niet zal verlaten. Hij zal op wonderlijke wijze voor jullie zorgen. Al nemen mensen je man weg, ze kunnen toch je God niet wegnemen. Je moet dus niet denken dat je je man verloren hebt, maar je bent slechts een poosje van hem gescheiden. Ondertussen zal je Heiland een Man voor je zijn en een Vader voor je kinderen.'

Voor de laatste keer vroeg hij zijn vrouw samen in gebed te gaan: *'Kom, laten we nog eens samen tot onze goede God gaan in het gebed.'* In dit gebed stortte hij zijn hart overvloedig uit en zegende hij God voor de rijkdom van Zijn genade die aan zijn ziel bewezen werd door Jezus Christus.

Toen hij van zijn knieën was opgestaan, zei hij tot zijn vrouw: *'Ik smeeek je dat, als ik morgen naar de hemel zal zijn gegaan, dan moet het je geen pijn doen, als je hoort dat ik in mijn gebeden op het schavot jou of de kinderen niet noem. Als ik dat zou doen, dan kan het niet anders of natuurlijke gevoelens die niet geschikt zijn voor die plaats, zullen opwellen. Wees er echter van verzekerd dat de laatste woorden die ik in deze kamer tot God zal spreken, voor jullie zullen zijn.'*

Nadat ze nog een poos met elkaar gepraat hadden, zei hij tegen Mary dat ze de volgende dag geen eten naar hem moest sturen. Ze antwoordde dat hij toch wat eten moest en dat ze wat voedsel zou sturen. Hij zei toen tegen haar:

'Ik zal dan wat eten om je een plezier te doen, maar ik zal geen eten nodig hebben, want binnen een paar uur zal ik een gezegend avondmaal hebben, het avondmaal van de Bruidegom. Daar zal ik aanzitten met Abraham, Izak en Jakob en ik zal dan geen honger en dorst en leed meer kennen. Zodra mijn hoofd van mijn lichaam is gescheiden, zal ik verenigd zijn met Christus, mijn Hoofd in de hemel, en ik ben ervan verzekerd dat ik morgen even blij naar Tower Hill zal gaan om voor eeuwig in het huwelijk te treden met mijn Verlosser, als toen ik naar de kerk van St. Gyfes-in-the-Field ging om met jou in het huwelijk te treden.'

Hij gaf haar daarna nauwkeurige aanwijzingen inzake uitwendige zaken, wat ze moest doen met zijn bezittingen en hoe ze voor de kinderen moest zorgen. Hij sprak de wens uit dat ze hem zo gauw als dat mogelijk was, moest laten begraven zonder enige plechtigheid. Hij liet haar beloven dat ze niet naar hem zou kijken na zijn dood. Hij vroeg haar ook om de baby die spoedig geboren zou worden, geen naam te geven die haar deze bittere bezoeking in herinnering zou brengen. Hij zei: *'Ik zou niet graag hebben dat mijn arme vrouw zou treuren op de aarde, terwijl ik mij verheug en in de hemel halleluja's zing.'*

Op 22 augustus, de dag dat hij terechtgesteld zou worden, volgde toen zijn laatste brief. In deze brief trachtte hij op een zeer gevoelige wijze zijn vrouw te troosten over haar verlies. Ook gaf hij aan hoe ze zich onder dat verlies moest gedragen.

Mijn dierbaarste geliefde,

Ik ga nu van een gevangenis naar een paleis. Ik heb mijn werk gedaan, ik ga nu mijn loon ontvangen. Ik ga nu naar de hemel waar twee van mijn kinderen zijn. Ik laat je achter op de aarde waar drie van mijn kleine kinderen zijn. Die twee daarboven hebben mijn zorg niet nodig, maar de drie beneden hebben jouw zorg nodig.

Het verblijdt mij te bedenken dat twee van mijn kinderen zich bevinden in Abrahams schoot en dat drie van hen in de armen zullen zijn van zo'n teergevoelige en godvrezende moeder en aan haar zorg zijn toevertrouwd. Ik weet dat je een vrouw bent die bezwaard is van geest, maar wees getroost. Al zal je smart groot zijn dat je man uit de wereld weggaat, toch zullen je smarten in het ter wereld brengen van je kind minder zijn. Je zult een blijde moeder zijn, al ben je een bedroefde weduwe. God heeft veel genade voor je weggelegd; de gebeden van een stervende echtgenoot voor jou zullen niet verloren zijn. Tot mijn schande moet ik zeggen dat ik nooit zoveel voor je gebeden heb toen ik in vrijheid was als ik gedaan heb in de gevangenis.

Ik kan niet meer schrijven, maar ik wil je nog een paar praktische raadgevingen nalaten:

1. *Blijf je begeven onder een zuivere, rechtzinnige en zielsontdekkende bediening. O, er zijn vele bedriegers uitgegaan in de wereld, maar de schapen van Christus kennen Zijn stem en een vreemde zullen ze geenszins volgen. Blijf bij die prediking die de weg Gods in waarheid leert en volg de raadgeving van Salomo op: "Laat af, horende de tucht, af te dwalen van de redenen der wetenschap."*
2. *Voed je kinderen op in de lering en vermaning des Heeren. De moeder behoort de onderwijzeres te zijn als de vader afwezig is. Salomo luisterde naar de woorden waarmee zijn moeder hem onderwees. Timothéüs werd onderwezen door zijn grootmoeder Loïs en zijn moeder Eunice.*
3. *Bid dagelijks met je gezin, opdat je mag vertoeven onder die families die de Naam des Heeren aanroepen.*
4. *Tracht naar een zachtmoedige en stille geest, die kostelijk is voor God, 1 Petrus 3:4.*
5. *Staar niet op de vertroosting die je mist, maar op de genade die je hebt.*
6. *Zie liever op het doel dat God met je verdrukkingen heeft dan op de trap en mate van je verdrukkingen.*
7. *Probeer duidelijke bewijzen te krijgen dat je op weg bent naar de hemel, wanneer God de aardse genoegens van je afneemt, opdat, terwijl je ontberingen zeer talrijk zijn, je vertroosting in Christus nog groter in aantal zijn, 2 Kor. 1:4.*
8. *Hoewel het goed is om voortdurend zeer waakzaam te zijn voor de bedrieglijkheid van je hart, toch is het verkeerd als je vrees en twijfel koestert over de oprechtheid van je genade. Als ik ooit enig vertrouwen heb gehad in de genade van een ander, dan is het wel in de genade die jij bezit. Ik kan van je zeggen, zoals Petrus van Sylvanus zei: "Ik ben ervan overtuigd, dat dit de waarachtige genade Gods is, in welke gij staat." O mijn lieve vrouw, hoe durf je te twijfelen, terwijl je hart oprecht is geweest en je wandel heilig! Ik zou mijn ziel durven stellen in de plaats van jouw ziel. Zo'n vertrouwen heb ik in je.*
9. *Wanneer je bemerkt dat je hart zorgeloos is, verwaand en trots, let dan meer op je verdorvenheid dan op je genade. Als je echter bemerkt dat er twijfel en ongeloof is in je hart, zie dan naar je genade en niet naar je gebreken.*

10. *Bestudeer het verbond der genade en de verdiensten van Christus en wees dan bezorgd, als je dat dan nog kunt zijn. je bent opgenomen in zo'n verbond dat het willen aanneemt voor het volbrengen, de begeerte voor de daad, oprechtheid voor volmaaktheid, de gerechtigheid van een ander, namelijk die van Jezus Christus, alsof het onze gerechtigheid was. O mijn liefste, rust dan in de liefde van God, in de schoot van Christus.*
11. *Onderwerp jouw wil aan de wil van God. Het is een bittere beker die wij moeten drinken, maar het is de beker die onze Vader in onze handen heeft gegeven. Toen Paulus naar Jeruzalem moest gaan om daar te lijden, konden de christenen zeggen: "De wil des Heeren geschiede." O, zeg dan ook, als ik naar Tower Hill ga: "De wil des Heeren geschiede."*
12. *Verblijd je in mijn blijdschap! Als je buitensporig over mij zou treuren, dan zou dat erop wijzen dat je mij mijn geluk benijdt, of dat je twijfelt aan mijn geluk. De vreugde des Heeren is mijn sterkte. O, laat het ook jouw sterkte zijn!*

*Lieve vrouw, vaarwel! Ik zal je niet meer mijn vrouw noemen. Ik zal je aangezicht niet meer zien. Toch ben ik niet beroerd, want nu ga ik mijn Bruidegom ontmoeten, de Heere Jezus Christus, met Wie ik voor eeuwig gehuwd zal zijn!
Je stervende, maar toch zeer toegenegen vriend tot aan de dood,
Christopher Love.*

*Uit de Tower van Londen 22 augustus 1651
De dag van mijn verheerlijking.*

HOOFDSTUK 8

De terechtstelling

Christopher Love werd op vrijdagmiddag 22 augustus 1651 om ongeveer twee uur door de gerechtsdienaars van de Tower naar het schavot op Tower Hill gebracht, waar hij terechtgesteld zou worden. Hij verliet zijn kamer met zijn Bijbel in de hand. De predikanten die hem vergezelden, waren: Simeon Ashe, Edmund Calamy en Thomas Manton.

Mary Love schreef over zijn terechtstelling: 'Toen hij door de poorten van de Tower kwam, deden duizenden toeschouwers en vrienden de heuvel weergalmen van hun bitter geschrei en geklaag. De menigte verdrong zich om hem maar te kunnen aanraken en het gezicht te zien dat ze niet meer zouden zien. Onder de menigte bevond zich iemand die eerder op de dag spottend tegen zijn buurman had gezegd: *'Laten we eens gaan kijken welk een vlek het bloed van Love zal maken op Tower Hill.'* Toen hij hem echter zag en hem hoorde spreken en bidden, schreeuwde hij het uit en klaagde dat hij naar zijn bloed gedorst had. Men zegt dat de dood van deze martelaar voor hem en voor sommige anderen een middel was tot hun bekering.'

Toen hij op Tower Hill aankwam, beklom hij het schavot met grote moed en vastberadenheid. Op het schavot toonde gerechtsdinaar Tichburn hem het bevelschrift voor zijn terechtstelling. Hij zei tegen Love dat hij er geen genoeg in schepte, maar dat het een plicht was die hem opgelegd was.

'Ik geloof het, meneer', zei Love.

'Ik heb mijn plicht voor u gedaan', antwoordde Tichburn.

'De Heere zegene u', was het antwoord van Love.

Op dat ogenblik zei de luitenant van de Tower: 'De Heere sterke u in dit uur van uw beproeving.'

Hierop antwoordde Love: 'Meneer, ik zegen God, mijn hart is in de hemel. Ik maak het goed.'

Laatste toespraak

Daarna wendde hij zich tot gerechtsdinaar Tichburn, en vroeg: 'Mag ik de vrijheid hebben om te spreken en te bidden?'

Tichburn antwoordde: 'ja, maar ik vraag u om te bedenken dat wij nog iemand na u (dat was de heer Gibbons) moeten terechtstellen. Om zes uur moet alles afgelopen zijn, maar wij zullen u zoveel tijd geven als wij maar kunnen.'

'Ik zal heel kort zijn', zei Love.

Daarna nam hij tweemaal zijn hoed af voor de mensen en sprak het volgende:

'Geliefde christenen, ik word vandaag gemaakt tot een schouwspel voor God, engelen en mensen. Onder de mensen word ik gemaakt tot een droefheid voor de godzaligen, tot een mikpunt van bespotting voor de goddelozen en tot een schouwtoneel voor allen. Toch ben ik, God zij geloofd, geen verschrikking voor mijzelf. Al is er maar weinig tussen mij en de dood, toch geeft dit mij moed dat er maar weinig is tussen mij en de hemel. Het was geen kleine troost voor dr. Taylor, de martelaar, toen hij naar de plaats van terechtstelling ging, *dat er maar twee overstapjes waren tussen hem en het huis van zijn Vader.* Er is nog minder tussen mij en het huis van mijn Vader. Er zijn

maar twee stappen tussen mij en de heerlijkheid. Ik hoef slechts te gaan liggen op het blok en dan zal ik een troon bestijgen.

Ik vaar vandaag naar de oceaan der eeuwigheid, over een woelige zee, naar mijn haven van rust, door een Rode Zee, naar het Beloofde Land. Ik denk dat ik God tot mij hoor zeggen, zoals Hij tegen Mozes zei: "Klim op de berg Nebo, en sterf aldaar." Zo zegt Hij tegen mij: "Klim op Tower Hill en sterf aldaar."

Izak zei van zichzelf dat hij oud was en toch de dag van zijn dood niet wist, maar dat kan ik niet zeggen. Ik ben jong en toch weet ik de dag van mijn dood, en ik weet hoe en op welke manier ik zal sterven en ook de plaats waar ik zal sterven. Ik word zo ter dood gebracht, zoals twee beroemde predikers van het Evangelie voor mij ter dood werden gebracht: Johannes de Doper en de apostel Paulus. Ze werden beiden onthoofd. De dood van de een wordt in de Bijbel genoemd, de dood van de ander vermeldt ons de kerkgeschiedenis. En ik lees in Openbaring 20:4 dat de heiligen onthoofd werden om het Woord Gods en om de getuigenis van Jezus.

Maar hier ben ik volgens velen in het nadeel, omdat ik naar hun oordeel niet moet lijden om Gods Woord of om des gewetens wil, *maar omdat ik mij met staatszaken bemoeid heb.*

Hierop antwoord ik in het kort dat het een oude list van de duivel is om het lijden van sommigen toe te schrijven aan het smeden van samenzweringen tegen de staat, terwijl ze in werkelijkheid vervolgd worden vanwege hun godsdienst en hun geweten. De regeerders van Israël zouden Jeremia ter dood veroordeeld hebben vanwege een zaak die de staat betrof, al was het alleen de waarheid van zijn profetie die de regeerders kwaad op hem maakten. En toch beweerden zij ten onrechte dat hij vanwege een staatszaak moest sterven, omdat hij de Chaldeeën wilde toevallen en omdat hij gewild zou hebben dat vreemde troepen het land binnenvielen.

Hetzelfde wordt mij ten laste gelegd, maar ik ben wat dat betreft net zo onschuldig als Jeremia. Ja, ik vind in de Schrift nog meer voorbeelden dat het lijden van de heiligen toegeschreven werd aan hun bemoeizucht met staatszaken. Zo moest Paulus, al preekte hij alleen Jezus Christus, toch sterven als het volk zijn zin gekregen had, onder voorwendsel dat hij een oproermaker was. Zo beweert men nu ook ten onrechte dat ze mij het leven zullen benemen vanwege staatszaken. Echter heb ik nimmer iets uitgevoerd tegen de tegenwoordige regering. In werkelijkheid word ik echter vervolgd omdat ik trouw bleef aan mijn Verbond en mij niet wil verlagen om mijn principes op te geven voor de wellusten van de mensen. Ik sterf liever als iemand die trouw blijft aan het Verbond dan als een verbondsbreker.

Geliefden, ik doe vandaag een dubbele ruil. Ik verwissel een preekstoel voor een schavot en een schavot voor een troon. Ik zou er nog een derde ruil aan toe kunnen voegen: ik verwissel deze talrijke menigte die hier aanwezig is op Tower Hill voor het ontelbare gezelschap van engelen op de heilige berg Sion. Ik verwissel een wacht van soldaten voor een wacht van engelen, die mij zullen ontvangen en mij zullen dragen in Abrahams schoot. Dit schavot is de beste preekstoel waar ik ooit op gepreekt heb. Op mijn preekstoel in de kerk maakte God, door Zijn genade, van mij een instrument die anderen naar de hemel bracht, maar op deze preekstoel zal Hij mij naar de hemel brengen. Dit zijn de laatste woorden die ik op deze wereld zal spreken en het kan zijn dat deze toespraak op het schavot God meer eer zal toebrengen dan ik heb gedaan door vele preken op een preekstoel.

Ik zal mijn toespraak in drieën verdelen. Ik zal iets zeggen over wat mij ten laste is gelegd, een enkel woord over mijn beschuldigers en rechters, zonder enige

vijandigheid, en ten slotte een woord van vermaning, en zo zal ik mijn ziel aan God toevertrouwen.

1. Wat mijn beschuldiging betreft, merk ik op dat deze kwaadaardig en afschuwelijk is. Vele dingen zijn op leugenachtige wijze voorgesteld, terwijl er nauwelijks een regel van waar is. Er is niets wat de doodstraf verdiende tegen mij bewezen. Men heeft geen enkele daad waarvan ik mij bewust ben die verricht te hebben, kunnen opnoemen. De beschuldiging is gewichtig en zwaar, maar het bewijs is onbetekenend en laag. Al waren er acht getuigen tegen mij opgeroepen, toch kon geen van hen bewijzen dat ik ooit een brief heb geschreven naar Schotland of naar enig ander land. Ze konden ook niet bewijzen dat ik iemand daartoe opdracht heb gegeven. Niemand bewees dat ik een brief heb verzonden of dat ik een brief heb ontvangen. Niemand bewees dat ik ooit enig geld inzamelde, gaf of leende om de Schotten te helpen of te stimuleren bij hun oorlog. Alles wat onder ede tegen mij verklaard werd, is dat ik aanwezig was toen er brieven werden gelezen en dat ik voorstelde om aan Massey geld te geven. Ik moet dus nu sterven omdat ik aanwezig was bij het lezen van brieven en het verbergen van brieven die ontvangen werden en uit andere landen gestuurd waren.

Wat mijn beschuldigers betreft, over hen zal ik niet veel zeggen. Ik vergeef het hun van ganser harte en ik bid dat God het hun ook zal vergeven. Toch, wat het Evangelie zegt over de beschuldigers van Christus, kan ik zonder ijdelheid of valsheid ook van mijn beschuldigers zeggen, namelijk dat ze het niet met elkaar eens waren. De ene getuige zwoer iets en een andere getuige zwoer geheel het tegenovergestelde. Ja, niet alleen dat ze elkaar tegenspraken, maar soms sprak een getuige ook zichzelf tegen. En hoewel hun getuigenis mijn persoon veroordeelde, toch heb ik hun getuigenis veroordeeld. En werkelijk er zijn vele merkwaardige omstandigheden die hebben plaatsgevonden tijdens, voor of sedert de rechtszaak die het opmerken waard zijn. Ik zou daarop kunnen ingaan, maar ik zal dat niet doen en wil er slechts in het algemeen iets over zeggen, omdat ik mijn beschuldigers niet met name zal noemen. Sommigen hebben bericht naar mij gestuurd om mij om vergeving te smeken voor het kwaad dat ze mij aangedaan hebben. En een van hen heeft mij zelf een brief geschreven om mij om vergeving te vragen voor het onrecht dat hij mij heeft aangedaan. Hij heeft mij verteld dat als ik op een dag een gewelddadige dood zou sterven, het leven voor hem verder troosteloos zou zijn, omdat hij het middel was geweest om het mijne weg te nemen. Andere getuigen waren doodsbenauwd, voordat ze konden getuigen. Sommigen werden gehoord, sommigen werden beboet, voordat ze een getuigenis tegen mij aflegden. Maar ik houd hierover op. Wat mijn rechters betreft: over hen wil ik geen oordeel uitspreken en toch wil ik hen ook weer niet rechtvaardigen. Ik geloof dat wat Herodes bewoog om Johannes de Doper te laten onthoofden, ook mijn rechters bewogen heeft om mij te laten onthoofden. Hij deed dit namelijk omwille van de eed die hij gezworen had. Herodes wilde om meinedigheid te vermijden, een moord begaan. Als het hoofd van Johannes op zijn schouders was gebleven, dan zou hij echter aan geen van beide schuldig zijn geweest.

2. In de tweede plaats heb ik iets over mijzelf te zeggen, en daarna zal ik in het kort mijn rede beëindigen. Wat mijzelf betreft, ze hebben over mij allerlei dingen beweerd. Er zijn lasteraars wier monden gelijk zijn aan geopende graven waarin zij mijn naam zouden willen begraven voordat mijn vrienden mijn lichaam kunnen begraven. Maar dit is mijn troost: er zal op de laatste dag zowel een opstanding van namen zijn als een opstanding van lichamen. God zal niet alleen vandaag alle tranen van mijn ogen afwissen, maar Hij zal ook, voordat er vele dagen voorbij zijn, alle smet en smaad van

mijn naam afwissen. Al zal mijn lichaam spoedig onder de grond vergaan, toch heb ik hoop dat mijn naam boven de grond niet zal vergaan. Ik weet wel welke lasterpraatjes er over mij rondgestrooid worden en waarschijnlijk nog rondgestrooid zullen worden na mijn dood. Dezelfde avond voordat men verleden maand van plan was mij terecht te stellen, werd er een beledigende brief naar mij gezonden om mij te vertellen dat er na mijn dood iets gepubliceerd zou worden wat tot mijn schande was. Ik hoop dat u zo mild zult zijn in uw oordeel dat u de verwijten niet zult geloven die gericht zijn aan een overleden man, die stil zal zijn in het graf en geen woord tot zijn eigen verdediging zal kunnen spreken. Ik ben beklad zowel vanwege mijn daden als vanwege mijn principes. Ik zal met het eerste beginnen.

Men noemt, wat mijn daden betreft, vijf lasterlijke zaken waaraan ik schuldig zou zijn, namelijk dat ik een leugenaar ben, een afperser, een overspeler, een moordenaar en dat ik een oproermaker ben.

Dit zijn misdaden die schandalig zijn voor elk mens, maar die nog afschuwelijker zijn in een predikant. Ik hoop dat u een stervend mens, die niet voor God durft verschijnen met een leugen in zijn mond, zult geloven. Ik word beschuldigd van liegen. Men zegt dat ik voor het hooggerechtshof ontkende wat ik later toegegeven heb of wat later tegen mij bewezen werd. Nu zeg ik u in de tegenwoordigheid van God dat, terwijl ik niets wilde bekennen wat misdadig was, ik ook niets ontkende wat waar was. Ik kan het voor u ondertekenen met mijn bloed dat ik dezelfde verklaringen die ik voor het hooggerechtshof aflegde, nu in het kort zal afleggen:

- (1) Ik heb nooit enige brieven geschreven aan de koning, koningin, Kerk of Staat van Schotland. Ik heb sedert de oorlog begon tot op heden ook nooit een brief geschreven aan enig particulier persoon die behoort tot het Schotse volk.
- (2) Ik heb sedert de oorlog begon tot op heden nooit een brief ontvangen van de koning of van de koningin of van de Kerk of Staat van Schotland.
- (3) Ik heb nooit één stuiver ingezameld, gegeven of geleend, hetzij aan de koning, koningin, Kerk of Staat van Schotland, hetzij aan enig particulier persoon die behoort tot de Schotse natie. Het is waar dat ik bekende, al werd dat niet bewezen (en mogelijk dat om die reden de vergissing kon ontstaan), dat ik wel geld gaf aan Massey en dat ik ook een brief aan hem schreef, maar hij behoort tot het Engelse volk en niet tot het Schotse volk. De reden dat ik hier nu sta, is slechts omdat ik hem geld gegeven heb en dat niet voor militaire doeleinden, maar enkel en alleen voor zijn persoonlijke behoeften. Ook ben ik aanwezig geweest toen er brieven van hem en anderen werden voorgelezen. En, hoewel mensen mij hebben veroordeeld, toch kan ik mij niet indenken dat of God of mijn geweten mij veroordeelt voor het zondigen in die dingen waarvoor ik ben veroordeeld, maar waarvan God en mijn eigen geweten mij vrijspreken. En wat ik voor de rechtbank gezegd heb, zal ik nu ook op het schavot zeggen, namelijk dat voor de dingen waarvoor ik veroordeeld ben, noch God noch mijn geweten mij veroordeelt.

Ik word er ook van beschuldigd dat ik een afperser ben en dat uit de mond van hen van wie ik niet graag de naam wil noemen, omdat ik alle wraakgierige gevoelens wil vermijden. Maar ik word ervan beschuldigd dat ik een verschrikkelijke afperser zou zijn door dertig pond te ontvangen voor het lenen van driehonderd pond en daarbij acht procent rente. In de tegenwoordigheid van God en u allen verklaar ik u dat dit een zeer afschuwelijke onwaarheid is die overal verteld wordt. Ik word er eveneens van beschuldigd dat ik een overspeler ben, en dit wordt niet rondverteld door mensen van lage afkomst, maar door degenen die het roer in handen hebben, alsof ik een

lichtzinnig man zou zijn en schuldig aan onkuisheid. Nu zeg ik u dat, zoals Luther eens van zichzelf zei in een ander geval dat hij niet verzocht werd tot geldgierigheid, ik door Gods genade kan zeggen dat ik heel mijn leven niet verzocht ben tot onkuisheid. Het verdriet mij - niet zo erg dat deze lasterpraatjes over mij rondgestrooid worden. Ik weet dat voor mijn tijd betere mannen dan ik van ergere dingen zijn beschuldigd. Athanasius werd door twee hoeren beschuldigd dat hij onkuisheid met hen bedreven had en toch was de man kuis en onschuldig. Beza werd niet alleen beschuldigd van dronkenschap, maar ook van wellustigheid, en vele anderen zijn van dezelfde, zo niet ergere, lasterlijke zaken beschuldigd.

Wat mij echter het meeste ter harte gaat, is dat ik ervan beschuldigd ben dat ik ook een moordenaar ben, en dat is werkelijk een zware beschuldiging. Al het bloed dat in Schotland vergoten is, wordt mij ten laste gelegd. Indien ik echter schuldig zou zijn aan één druppel bloed, dan zou ik niet tot God, durven opzien met zo'n opgewekt gelaat. Ik zou dan niet zo'n vrede in mijn hart en geweten hebben als ik op deze dag heb. Gode zij dank ben ik vrij van het bloed van alle mensen. Zij die mij dit ten laste leggen, handelen met mij zoals Nero met de christenen handelde. Hij stak Romein brand en beschuldigde toen de christenen ervan. Zo hebben zij Engeland en Schotland in brand gestoken om de brand te blussen die door de eerezucht en wellusten van deze mannen is aangestoken. En ik zou graag van iemand willen horen wat ik gedaan heb. Wat is er voor het hooggerechtshof tegen mij bewezen dat mij schuldig maakt aan het bloed dat in de oorlog met de Schotten vergoten is? Heb ik de Schotten uitgenodigd om Engeland binnen te vallen? Wie beschuldigt mij daarvan? Heb ik ooit het Engelse leger aangemoedigd om Schotland binnen te vallen? Welke actie heb ik ondernomen die mij schuldig maakt aan dat bloed? Dit heb ik gedaan en daar blijf ik bij: ik heb als particulier persoon vele dagen tot God gebeden en menige dag gevast, waarbij ik God heb gesmeekt dat er een overeenkomst gesloten zou mogen worden tussen de koning en de Schotten, in het belang van de godsdienst en de voorwaarden van het Verbond. Nu, hoe is het dan mogelijk dat men daaruit opmaakt dat ik schuldig ben aan het bloed van Schotland? Wat mij betreft, ik ben slechts op een vergadering aanwezig geweest waar de vraag voorgelegd werd wat men geschikt achtte om gedaan te worden om de overeenkomst tussen de koning en de Schotten te bevorderen. En deze vraag werd in mijn huis gesteld. En toen er met het oog hierop sommige dingen werden voorgesteld, zoals het zenden van een uitvoerend comité, zoals zij dit noemden, naar Holland, heb ik, zodra ik dit hoorde, mij daartegen verklaard. Ik heb verklaard dat het voor particuliere personen een daad van hoge aanmatiging was en een daad van openlijke onwaarheid om een commissie te machtigen om te zeggen dat ze spraken namens de presbyteriaanse partij, terwijl, voor zover ik weet, niemand er iets van afwist dan alleen die enkelen die toen aanwezig waren. Dat zou alleen dienen om de presbyteriaanse partij hatelijk te maken, terwijl de presbyterianen toch de grootste voorstanders zijn van een goedgeordende regering van welke natie ter wereld ook.

Ik word er ook van beschuldigd dat ik een man ben met een oproerige aard, dat ik een vijand ben van de vrede en de rust van de natie. Nu, wat dit betreft, laat mijn gemeente en mijn familieleden voor me getuigen of ik niet een man ben die gaarne rustig in dit land geleefd had. Ik ben, zoals Jeremia dat was, geboren als een man van twist. Ik ben dat niet actief, ik maak met niemand ruzie, maar ik ben dat passief velen twisten met mij en strijden tegen mij. God is mijn Getuige dat mijn inzicht mij ertoe aangezet heeft om te streven naar alle eervolle en rechtvaardige zaken om de vrede en liefde onder hen die God vrezen te bevorderen. Mijn hart heeft getreurd over de

verdeeldheid en de begeerte van mijn ziel is uitgegaan naar eenheid onder Gods volk. Maar wanneer ik spreek over een eenheid, dan moet u mij niet misverstaan. Ik bedoel daarmee niet een staatseenheid om de tegenwoordige overheid aan te vallen. Dat houdt in dat ik geen samenzwering bedoel met hen die streven naar een verbond van staten. Dat is eerder een combinatie dan een evangelische eenheid. O, voegt u zich niet bij hen om niet door hun zonden verteerd te worden. Zij die de macht in handen krijgen door politiek en die macht met wreedheid gebruiken, zullen die macht op smadelijke wijze verliezen. Men zegt van paus Bonifacius dat hij het pausschap verkreeg als een vos, dat hij regeerde als een leeuw, maar stierf als een hond.

Geliefden, *de eenheid waarvoor ik pleit, is een kerkelijke eenheid, namelijk liefde onder hen die God vrezen.* Het is altijd de begeerte van mijn ziel geweest dat zij die God vrezen, hand in hand zouden wandelen in de gemeenschap van het Evangelie, zowel in de waarheid als in de liefde. Als deze eenheid er niet is, dan ben ik bang dat er door deze verdeeldheid een gezelschap van lichtzinnige vrijdenkers zal opstaan dat niet alleen zal trachten om de leerstukken van het geloof en de kracht der godzaligheid, maar ook zelfs de goede zeden te vernietigen. Ik herinner mij een opmerking van de heilige Richard Greenham, toen hij een oordeel uitsprak over de toestand in Engeland. Hij zei: "Er is grote vrees dat het papendom in Engeland zal komen, en ik vrees het ook, maar ik vrees veel meer de komst van het atheïsme in Engeland dan de komst van het papendom." En werkelijk dat is ook mijn vrees. Ik heb nu een woord gezegd over mijn daden. Ik ga nu iets zeggen over mijn principes.

Ik word ervan beschuldigd dat ik een afvallige ben, dat ik een overloper ben, dat ik dit ben of dat, dat ik van alles ben, behalve wat ik werkelijk ben. In het algemeen wil ik u zeggen dat ik mijn God dank dat een hooggerechtshof, een lang zwaard, een bloedig schavot mij niet het minst ertoe hebben kunnen brengen dat ik mijn principes veranderd heb of dat ik mijn geweten tekort heb gedaan. Ik ga u nu iets zeggen over mijn principes en ik hoop dat met vrijmoedigheid te doen. Ik wil niemand irriteren of ophitsen. Wat ik zal zeggen, is niet bedoeld als ergernis of irritatie voor anderen, dat bedoel ik tenminste niet. Wat ik zeg, is alleen bedoeld als een oprechte en duidelijke verklaring van mijn eigen principes en wat ze inhouden.

- Ten eerste dan: mijn principes inzake burgerlijke en godsdienstige zaken. Ik verklaar dat ik sterf met mijn oordeel gericht tegen boosaardigheid. Daar ben ik geheel afkerig van. Ik heb nog steeds een even heftige afschuw van een boosaardige belangengroep als ooit tevoren. Toch moet u mij niet misverstaan. Ik beschouw of reken de godvrezende partij, onze broeders van het Verbond in Schotland, niet als een kwaadwillige partij en ook beschouw ik de Schotten die hun natie en de titel van de koning verdedigen, niet als een kwaadwillige belangengroep, maar ik beschouw hun zaak als eerlijk en te rechtvaardigen.
- Ten tweede ben ik, al ben ik tegen kwaadwilligheid, niet tegen, maar voor een geordende monarchie. Ik acht een gemengde monarchie, zoals de onze is, als de beste regering ter wereld. Ik heb, het is waar, in mijn eigen positie en beroep mij verzet tegen de machten van wijlen de koning, maar ik was nooit een tegenstander van het ambt van koning. Ik ben niet alleen tegen hofprofiteurs, die de monarchie willen opschroeven tot tirannie, maar ook tegen diegenen die de monarchie omlaag willen halen om anarchie in te voeren.
- Ten derde ben ik er nooit een voorstander van geweest om de koning om het leven te brengen. Ik beloofde in mijn Verbond om zijn persoon te beschermen. Het is waar dat ik in mijn positie en beroep zijn machten tegenstond, maar ik trachtte nooit om zijn persoon te vernietigen. Er is een schandelijk gerucht verspreid over

mij dat ik, in een dienst te Windsor, de volgende woorden zou hebben gesproken: "Het zou nooit goed met Engeland gaan, totdat de halsader van de koning zou zijn doorgesneden." Zo'n taal verafschuw ik geheel en al en ik belijd, als een stervend mens in de tegenwoordigheid van God en u allen, dat ik nooit zulke woorden met betrekking tot hem heb gesproken. Hoewel ik van oordeel was dat kwaadwilligen, die de koning verleidden en hem van het parlement aftrokken, hun verdiende straf moesten ondergaan, toch achtte ik het een slechte manier om het lichaam van de staat te helen door het hoofd van de staat er af te hakken.

- Ten vierde sterf ik terwijl ik die onderneming absoluut afkeur. Ik hoop dat God hen zal vergeven die dat opleggen en er steun aan verlenen, en dat God hen zal bewaren die er tegen zijn.
- Ten vijfde zou ik vervolgens niet willen dat men mij beschouwt, nu ik een stervende man ben, als iemand die deze tegenwoordige regering erken. Ik sterf terwijl mijn oordeel over hen negatief is. Het is wel waar dat, toen mijn leven ervan afhing, ik bij de tegenwoordige regering een verzoekschrift heb ingediend en hun de titels heb gegeven die zij zichzelf toe-eigenen, maar hierin heb ik mijn principes geen geweld aangedaan. Er zijn veel voorbeelden in de Schrift om dit te rechtvaardigen. Husai gaf de titel van koning aan Absalom, al had Absalom geen recht op die titel, want David was de wettige koning. En Calvijn gaf de titel aan de Franse koning en noemde hem de "christelijkste koning". Toch was hij een papist. En wij geven een titel aan Hendrik VIII en noemen hem de "Beschermer van het geloof". En toch had hij geen recht op deze titel, want hij was een tegenstander van het geloof en geen verdediger ervan. Die titel werd hem op een verkeerde grond gegeven, omdat hij zich verzette tegen het geloof. Hij was een tegenstander van de leer van Luther en daarom gaf de paus hem de titel van "Beschermer van het geloof". Toch had niemand gewetensbezwaren om hem die titel te geven die hem in die tijd in het algemeen gegeven werd.
- Ten zesde maak ik u mijn oordeel bekend. Ik wil niemand ergeren. Ik vertel u alleen wat mijn eigen gedachten zijn, zodat men na mijn dood geen verkeerde indruk van mij zou kunnen geven, want ik durf mijn principes nu niet te verloochenen. Ik ben van oordeel dat het binnenvallen van Schotland door het Engelse leger niet gerechtvaardigd is. Ik zou in geen duizend jaar het zwaard trekken tegen hen die ons vriendelijk bijstand verleenden, die met ons in hetzelfde Verbond verbonden zijn en die het zwaard uittrokken in dezelfde twist. Maar het Engelse leger heeft het broederlijke Verbond vergeten, zodat Schotland wel mag zeggen, zoals Edom: "Mijn bondgenoten die in vrede met mij leefden, zijn tegen mij opgestaan en hebben mij overmocht." Omdat ze niet tot de Republiek willen behoren, mogen ze geen natie zijn. Omdat ze het Verbond niet willen breken, willen sommigen hen vernietigen. Omdat zij hun geweten geen geweld willen aandoen, moet hun land verwoest worden.
- Ten slotte - en dan wil ik besluiten met een woord van vermaning - ik sterf terwijl ik trouw blijf aan al die eden, plechtige beloften, verbonden, en verklaringen die door de huizen van het parlement zijn afgelegd. Ik erken ze en ik wil sterven, terwijl ik vasthoud aan de plechtige verklaring, de belofte en het Verbond, het Plechtig Verbond tussen Engeland en Schotland. En ik zeg u dat ik liever wil sterven als iemand die vasthoudt aan het Verbond dan als iemand die het Verbond breekt.

3. Ik kom nu tot het derde en laatste deel van mijn redevoering, en dan is mijn leven voorbij en beveel ik mijn ziel aan God Die haar gaf. Ik richt mijn vermaning tot deze

grote stad, tot de godzalige predikanten ervan, en tot mijn eigen gemeente, van wie niets dan de dood mij kon scheiden.

De stad wens ik een overvloed van zegeningen toe. Toch ben ik met grote vrees vervuld, daar de droevige symptomen van verval hier en daar in Londen waar te nemen zijn, en toch weet ze het niet. O Londen, Londen! God ontheiligt de hovaardij van al uw sieraad! Uw heerlijkheid vliegt weg als een vogel. Een minachting voor de predikanten, tegenstand tegen de hervorming en een algemene verbreking van het Verbond hebben Londen in een vervallen toestand gebracht en ik vrees dat het tot een nog groter verval zal komen. Ik beef als ik eraan denk welke rampen er over deze stad zullen komen. Deze stad is een vergaarbak van alle dwalingen. Zoals uw koopwaar van hieruit verspreid wordt naar iedere hoek van het land, zo worden ketterijen en godslasteringen die hun oorsprong vonden in deze grote en volkrijke stad, verspreid naar alle landen.

Aan de inwoners van deze stad raad ik slechts enkele dingen aan:

- (1) Laat mij u smeken om van uw godvrezende predikanten die zich zoveel moeite getroosten, te houden. Indien zij van u weggenomen worden, dan zult u waarschijnlijk slechtere in hun plaats krijgen. Ik weet dat de presbyteriaanse predikanten, die vroeger beschouwd werden als de wagens en ruiters van Israël, nu de grote doorn in het oog zijn. Maar ik zal van Londen zeggen, zoals er van Leiden gezegd werd dat, nadat Junius, een rechtzinnig predikant, werd weggenomen Arminius, die zeer gevaarlijke ketter, voor hem in de plaats kwam. Indien uw godzalige predikanten worden weggenomen, en er zijn er al tien plotseling van u weggenomen, dan zullen hoogstwaarschijnlijk, arminianen, anabaptisten, ja zelfs jezuiten hun plaats innemen, als God het niet genadiglijk verhoedt.
- (2) Onderwerp u aan de kerkelijke regering. Dat zou uw wellusten beteugelen. Het is een gouden juk en gemakkelijk te dragen. Als u zich daaraan niet onderwerpt, dan kan God u een zwaar en ijzeren juk op uw hals leggen.
- (3) Pas op voor die leerstukken die komen onder het begrip van "nieuw licht". U moet argwaan koesteren tegen die leerstukken waarvan zij die ze naar voren brengen, zeggen dat ze nieuw zijn. De waarheid is immers zo oud als de Bijbel. Ik wil uw aandacht vestigen op een opmerkelijk gedeelte uit de Schrift en wel Deuteronomium 32:17, waar gezegd wordt dat zij zich nieuwe goden kozen, goden die zij niet gekend hadden. En wat waren deze nieuwe goden? De tekst zegt u dat het oude duivelen waren, want "zij hebben aan de duivelen geofferd." Nu, hun offeren aan oude duivelen wordt, om de mensen te bedriegen, een offeren aan nieuwe goden genoemd, die van nabij gekomen waren. Toch waren het slechts oude duivelen. Daarom zeg ik u dat, al worden vele dingen voorgesteld onder het begrip van "nieuw licht", ze toch slechts "oude duisternis" zijn. Het zijn oude ketterijen die uit de mesthoop zijn opgerakeld, terwijl ze in vorige eeuwen met minachting en afkeuring door de kerk vele honderden jaren geleden werden begraven.
- (4) Beklaag uw grote verlies dat u hebt geleden, doordat zoveel predikanten uit uw stad zijn weggenomen. Er zijn, als ik me niet vergis, tien predikanten plotseling weggenomen. Zij waren brandende en schijnende lichten, ieder op zijn kandelaar, en heldere sterren, ieder in zijn baan. Al ben ik de wereld niet waard, en word er daarom uit weggenomen, toch wat mijn lijdende broeders betreft, die nu in banden verkeren en zich in ballingschap bevinden, is de wereld ook hen niet waard.

- (5) Nogmaals, wacht u er vervolgens voor om oorlog te gaan voeren tegen uw broeders die behoren tot het Schotse volk. Wat mij betreft, ik heb de tirannie van een koning tegengestaan, maar ik heb nooit de titel tegengestaan. Let erop wat u doet.

Ik heb nu nog iets te zeggen tegen de godvrezende predikanten van deze stad. Ware het niet dat ik een stervend mens ben, ik zou niet spreken tot zulke eerbiedwaardige en ernstige mannen. Ik zou net als Elihu zeggen, omdat hij zo'n jonge man was: "Laat de veelheid der jaren wijsheid te kennen geven." Ik zou mijn mond houden, maar de woorden van een stervend mens leggen beslag, of ze nu onsamenhangend zijn of niet, of ze goedgeordend zijn of niet. Wat de predikanten aangaat, in de eerste plaats smeed ik God of Hij genade wil betonen aan hen die om genade voor mij smeekten. Nu, op de dag van mijn dood, zou ik hun alleen dit willen vragen, namelijk dat zij, zoals zij zich niet geschaamd hebben voor mijn ketenen, zij nu in vrijmoedigheid zouden toenemen door mijn banden en door mijn bloed. Ik weet dat zij belasterd en bedreigd worden en toch is mijn gebed voor hen als het gebed in Handelingen 4:29: "En nu dan, Heere, zie op hun dreigingen, en geef Uw dienstknechten met alle vrijmoedigheid Uw Woord te spreken." Al ben ik maar jong, toch wil ik mijn bevindingen aanbieden aan mijn ernstige vaders en broeders. Ik ga nu sterven. Ik heb een overvloed van vrede in mijn geweten, omdat ik mij gekeerd heb tegen de zonden en afval van deze tegenwoordige eeuw. Mijn trouw heeft mij de haat van mensen bezorgd, maar ze heeft mij vrede met God verschaft. Ik heb in vrede geleefd en ik zal in vrede sterven. Wat ik van de predikanten dringend verzoek, is dit: ik smeed hun vast te houden aan de kerkelijke regering. Wat de Heere ook doet met de regeringen van de wereld, terwijl Hij koninkrijken omverwerpt, toch zal de regering der kerk in stand blijven. Ik sterf met de overtuiging dat, van alle regeringen die er zijn, de presbyteriaanse regering het meest de zuiverheid en eenheid in de kerken der heiligen bevordert. Ik zou er daarom ernstig bij hen op willen aandringen om de regering der kerk te handhaven. Ik dring erop aan dat zij het ambt van ouderling niet laten vallen en dat zij moeten oppassen voor een algemene toelating van de mensen tot het Avondmaal, die verzegelende ordonnantie.

En nu ik klaar ben met tót hen te spreken, zal ik nu een woord óver hen spreken, en dan ben ik gereed. Ik heb sedert ik in de gevangenis ben gekomen, veel geraas gehoord, alsof al de predikanten uit de stad betrokken waren bij een "complot", zoals het genoemd wordt. Nu, als een stervend mens, zeg ik u dat al de predikanten die aanwezig waren bij de samenkomsten en betrokken waren bij de zaak waarvoor ik nu ter dood gebracht word, zich of in de gevangenis bevinden, of al ontdekt zijn. En daarom spreek ik hier bij mijn dood de predikanten van deze stad vrij die nog niet in moeilijkheden zijn of ontdekt zijn door de commissie van onderzoek. Niemand van hen was betrokken bij de zaak waarmee ik bezig was en waarvan mijn geweten mij zegt dat ik niet gezondigd heb. Ik zal zo klaar zijn, want ik wil graag naar het huis van mijn Vader.

Ik moet slechts nog een woord spreken tot mijn eigen gemeente. Ik prijs God en dank hen voor het leven dat ik onder hen genoten heb. Ik vond hen een betrouwbaar, verstandig en, velen van hen, een godsdienstig volk. De bediening van die geleerde man, de heer Anthony Burgess, deed veel goeds onder hen, al heb ik reden om mij te vernederen omdat mijn zwakke bediening slechts weinig vrucht heeft gehad. Zij hebben mij heel veel liefde bewezen en mij rijkelijk onderhouden. Alles wat ik nog van hen begeer, is dit: ik begeer dat zij een godvrezende, geleerde en rechtzinnige

predikant kiezen om mij op te volgen. Ik wens dat zij iemand kiezen die de kerkelijke regering handhaaft en daaraan vasthoudt. Het zou een grote troost voor mij zijn als ik, voordat ik naar de hemel ga, de overtuiging had dat een geleerde, rechtzinnige, godvrezende man die preekstoel zou vervullen.

En ter aanmoediging van welke godvrezende predikant ook, wil ik wel zeggen dat hij een even goed levensonderhoud zal hebben en een volk dat evenveel van hem houdt, als er maar enig volk te krijgen is in Londen, een paar uitgezonderd. Ik had evenveel genoeg onder hen als ik ooit had in welke levensomstandigheid dan ook. Ik zou nooit van hen vertrokken zijn, als de dood geen scheiding tussen ons gemaakt had, maar ik onderwerp mij daaraan met alle christelijke zachtmoedigheid en blijdschap. Ik geraak nu tot het einde van mijn toespraak en ook tot het einde van mijn leven, maar voordat ik de laatste adem uitblaas, begeer ik God te rechtvaardigen en mijzelf te veroordelen in alles wat mij overkomt.

Hier kom ik tot wat men noemt een ontijdige en schandelijke dood, maar, geloofd zij de Heere, het is mijn heerlijkheid en mijn troost. Ik zal God rechtvaardigen; Hij is rechtvaardig, omdat ik gezondigd heb. Hij snijdt mij af in het midden van mijn dagen en in het midden van mijn bediening. Ik kan die klacht niet uiten die wij vinden in Psalm 44:13: "Gij verkoopt Uw volk om geen waardij, en Gij verhoogt hun prijs niet." Mijn bloed zal niet voor niets vergoten worden. Ik zal mogelijk meer nut doen door mijn dood dan door mijn leven, en ik zal God meer verheerlijken door op een schavot te sterven dan ik gedaan zou hebben als ik aan een ziekte op mijn bed was gestorven.

Ik loof God dat ik niet de minste zwaarigheid op mijn ziel heb, maar ik leg mijzelf met evenveel gemoedsrust, naar ik hoop, neer op het blok alsof ik op mijn bed zou gaan liggen of zou gaan rusten. Ik zie dat mensen hongeren naar mijn vlees en dorsten naar mijn bloed. Zij mogen ze hebben; het zal mijn geluk verhaasten en hun ondergang, en het zal hun schuld vergroten. Al ben ik een mens uit een onbekende familie, van geringe afkomst, zodat mijn bloed niet van adel is, toch wil ik zeggen dat het 't bloed van een christen is, het bloed van een predikant; ja, het is ook onschuldig bloed. Mijn lichaam, mijn dode lichaam, zal een bete zijn die, naar ik denk, moeilijk te verteren zal zijn en mijn bloed zal slecht voedsel zijn voor deze jonge republiek (zoals Prideaux haar noemde) om op te zuigen. Mijn bloed is geen kwaadaardig bloed, al word ik hier gebracht als een snode en beruchte misdadiger.

Nu, geliefden, ik zal niet alleen God rechtvaardigen, want Hij zou ongetwijfeld zeer rechtvaardig geweest zijn als mijn gevangenis een hel was geweest en dit schavot de afgrond, zodat ik niet alleen God rechtvaardig, maar ook op deze dag begeer om God te verheerlijken, te verheerlijken voor de rijkdom van Zijn heerlijke genade dat zo iemand die geboren werd in een onbekend land (in Wales), van onbekende ouders, dat God op mij neerziet en mij uitkiest uit het midden van al mijn familie om een voorwerp te zijn van Zijn eeuwigdurende liefde. Terwijl ik gedurende de eerste veertien jaar van mijn leven nooit een preek gehoord had, toch bekeerde mij God door Zijn genade in het vijftiende jaar van mijn leven. En hier spreek ik zonder enige ijdelheid, want waar moet een stervend mens trots op zijn? Al word ik beschuldigd van vele schandelijke boosheden, toch (ik spreek tot lof en glorie van mijn God) heeft God mij gedurende twintig jaar zo bewaard dat ik niet in enige schandelijke zonde gevallen ben. Ik heb van mijn jeugd aan mij ingespannen om een goed geweten te bewaren en ik verheerlijk Zijn genade dat Hij niet alleen een christen van mij gemaakt heeft, maar ook een predikant en mij getrouw achtte om mij in de bediening te stellen. En al wordt het ambt vertreden en te schande gemaakt, toch is het mij een eer dat ik sterf als een veracht predikant. Ik zou liever een prediker zijn op een preekstoel dan

een vorst op een troon. Ik zou liever een instrument zijn om zielen naar de hemel te brengen dan dat alle naties mij eer zouden bewijzen. Ik ben niet alleen een christen, maar ik ben ook, hoe men ook over mij oordeelt, een martelaar. Ik zeg het zonder enige ijdelheid. Als ik mijn Verbond verzaakt had en mijn geweten had bedorven en mijn ziel eraan gewaagd had, dan zou er misschien hoop zijn geweest dat ik mijn leven had gered, zodat ik niet naar deze plaats had hoeven te komen. Maar mijn God zij geloofd dat ik de beste keuze heb gemaakt. Ik heb liever voor verdrukking gekozen dan voor de zonde en daarom: welkom schavot en welkom bijl en welkom blok en welkom dood en welkom alles, omdat het mij zal zenden naar het huis van mijn Vader.

Ik heb grote reden om Gods genade te verheerlijken dat Hij mij bijgestaan heeft gedurende mijn gevangenschap. Het is een tijd geweest van geen kleine verleiding voor me en toch, geloofd zij Zijn genade, heeft Hij mij bijgestaan en mij gesterkt. Ik loof Zijn genade dat, hoewel ik een gewelddadige dood sterf, die dood toch geen verschrikking voor mij is. Door het bloed der besprenging is de vrees voor de dood uit mijn hart weggenomen. Ik loof God, ik zeg het zonder ijdelheid, dat ik vroeger meer vrees had voor het uittrekken van een tand dan ik nu heb voor het afhakken van mijn hoofd. Ik ben gedurende vijf of zes jaar onder een Geest der dienstbaarheid geweest en ik was buitengewoon bang voor de dood, maar toen ik bezet was met de vreze des doods, was de dood niet dicht bij mij. Maar nu de dood dicht bij mij is, is de vrees ver van mij verwijderd. Gezegend zij mijn Heiland, Die de prikkel des doods in Zijn eigen zijden heeft en zo van het graf een rustplaats voor mij maakt. Hij maakt dat de dood, de laatste vijand, een vriend wordt, al is hij een grimmige vriend.

Verder prijs ik God dat, al zijn mensen van oordeel geweest dat ik uit de wereld geworpen moest worden, Hij mij toch niet geworpen heeft uit het hart en het gebed van Zijn volk. Ik zou liever uit de wereld geworpen worden dan uit het hart van godvrezende mensen. Sommigen vinden, het is waar, dat ik niet waard ben om te leven en toch oordelen anderen dat ik niet verdien te sterven. Maar God zal allen oordelen; ik oordeel niemand.

Ik ben nu klaar. Ik heb vandaag niets anders meer te wensen dan de hulp van al uw gebeden dat God mij bij voortduring Goddelijke genade zal schenken om mij te ondersteunen tijdens dit grote werk dat ik nu moet gaan doen. Bid God dat ik, daar ik een werk moet doen dat ik nog nooit gedaan heb, een kracht mag ontvangen die ik nooit had. Bid God dat ik dit lichaam mag afleggen met evenveel kalmte en gemoedsrust als ik ooit had als ik mijn kleren uitdeed om naar bed te gaan.

En nu beveel ik mijn ziel aan God aan en ga ik mijn dodelijke slag ontvangen. Ik ben hierin getroost dat, al doden mij de mensen, zij mij niet kunnen verdoemen, en al stoten ze mij uit deze wereld, zij mij niet buiten de hemel kunnen sluiten. Ik ga nu naar mijn lange thuis en u gaat naar uw korte thuis, maar ik zeg u dat ik eerder thuis zal zijn dan u. Ik zal in het huis van mijn Vader zijn voordat u in uw eigen huis zult zijn. Ik ga nu naar het hemelse Jeruzalem, naar het ontelbare gezelschap van engelen, naar Jezus, de Middelaar van het nieuwe verbond, naar de geesten van rechtvaardige mensen die volmaakt zijn gemaakt, en naar God, de Rechter van allen, in Wiens tegenwoordigheid is verzadiging der vreugde, en aan Wiens rechterhand zijn lieflijkheden, eeuwiglijk.

Ik besluit nu met de toespraak van Paulus uit 2 Timothéüs 4: 6-7: *"Want ik word nu tot een drankoffer geofferd, en de tijd mijner ontbinding is aanstaande. Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden; voorts is mij*

weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, en niet alleen voor mij, maar voor allen die de verschijning van onze Heere Jezus Christus liefgehad hebben", door Wiens bloed, als mijn bloed vergoten is, ik verwacht vergeving der zonden en het eeuwige leven. De Heere zegene u allen.'

Slotgebed

Toen wendde hij zich tot de rechter en vroeg: 'Mag ik bidden?'

Rechter Tichburn zei: 'Ja, maar denk om de tijd.'

'Ik ben zo gereed, meneer', zei Love.

Daarna wendde hij zich tot de mensen en zei: 'Ik zal slechts een kort gebed doen, terwijl ik bij u ben om mijn ziel aan God aan te bevelen, en dan ben ik gereed.'

Hij sprak toen met luide stem het volgende gebed uit:

'Heerlijke en eeuwige Majesteit. U bent rechtvaardig en heilig in al Uw doen met de kinderen der mensen. Al hebt U toegestaan dat mensen Uw dienstknecht veroordelen, Uw dienstknecht wil U niet veroordelen. Hij rechtvaardigt U, al snijdt U hem zijn hoofd af in het midden van zijn dagen en in het midden van zijn bediening. Geloofd zij Uw heerlijke Naam dat, al wordt hij weggenomen uit het land der levenden, hij toch niet uitgewist wordt uit het boek des levens. Vader, mijn ure is gekomen. Dit kan Uw arm schepsel zeggen zonder ijdelheid en valsheid, dat hij begeerd heeft U te verheerlijken op de aarde.

Verheerlijk hem nu in de hemel. Hij heeft begeerd om de zielen van andere mensen naar de hemel te brengen; laat zijn ziel nu naar de hemel gebracht worden. O gezegende God, Die Uw schepsel gediend heeft, dat U tot zijn hoop en zijn vertrouwen gemaakt heeft van zijn jeugd af, verlaat hem nu niet, terwijl hij dichter naar U komt. Hij is nu in het dal van de schaduwen des doods. Heere, wees U het leven voor hem. Lach hem toe, terwijl de mensen hem met afkeuring beziën. Heere, U hebt deze overtuiging in zijn hart gegeven dat, zodra de slag gegeven is om het hoofd van zijn lichaam te scheiden, hij verenigd zal worden met zijn Hoofd in de hemel. Geloofd zij God dat Uw knecht in die hoop sterft. Geloofd zij God dat U de ziel van Uw knecht met vreugde en vrede hebt vervuld door het geloof. O Heere, gedenk aan mijn arme broeder, die een metgezel is in mijn verdrukking en die vandaag zijn leven zal verliezen zoals ik. O, vervul hem met de vreugde van de Heilige Geest, wanneer hij de geest moet geven. Heere, sterk onze harten, opdat wij de geest mogen geven met vreugde en niet met smart.

Wij smeken u, o Heere, gedenk aan Uw arme kerken. O, dat Engeland moge leven in Uw ogen! O, dat Londen een getrouwe stad aan U moge zijn! Dat er recht onder hen moge zijn, dat er vrede en overvloed moge zijn binnen haar muren en welvaart onder haar inwoners. Heere, heel de breuken van deze naties. Laat Engeland en Schotland zijn als een staf in de hand des Heeren. Dat Efraïm Juda niet zal benijden, en dat Juda Efraïm niet zal benauwen, maar dat zij beiden de Filistijnen op de schouder zullen vliegen. O, dat mannen van de protestantse religie, die werken voor dezelfde zaak en hetzelfde Verbond, toch geen genoeg schein in het verspillen van elkanders bloed, maar dat ze mogen strijden tegen de gemeenschappelijke vijanden van onze godsdienst en onze vrijheid! O God, wees allen die U vrezen, genadig. O Heere, gedenk aan onze broeders uit het Koninkrijk Schotland, die vasthouden aan het Verbond. Houd hen getrouw aan U en laat hen die in hun land zijn gevallen, niet hun gehele land bezetten. Voorkom het vergieten van nog meer christelijk bloed, als het goed mag zijn in Uw ogen. O God, wees Uw arme dienstknecht, die nu de geest geeft, genadig. O gezegende Jezus, pas niet alleen Uw bloed toe voor de

rechtvaardigmaking ten leven, maar ook voor mijn troost, voor het tot rust brengen van mijn ziel, zodat ik de vreugden van de hemel mag genieten voordat ik in het bezit kom van de hemel! Hoor de gebeden van al Uw volk, die zij opgezonden hebben voor uw knecht. En al hebt U het gebed niet verhoord wat dat speciale verzoek betreft om mijn leven te behouden, laat toch hierin de vrucht van het gebed gezien worden dat U mijn hart bestand maakt tegen de vrees voor de dood. God, wees allen die U vrezen, genadig en wees allen genadig die zich ingezet hebben voor het leven van Uw knecht. Laat hen genade vinden op de dag van hun verschijning voor Jezus Christus. Bewaar godvrezende predikanten in dit land en herstel een godvrezende regering, en wil nog goede dagen bezorgen aan de erfenis van Uw volk om des Heeren wil.

Nu, Heere, in Uw handen vertrouw ik mijn ziel toe; en al ziet Uw knecht niet zoals Stefanus de hemel geopend, laat toch de hemel voor hem open zijn. En al mag hij op het schavot de Zoon des mensen niet zien staan ter rechterhand Gods, laat hem toch komen tot het heerlijke lichaam van Jezus Christus, en laat hem toch op dit uur een wezenlijk gezicht hebben van het heerlijke lichaam van zijn Heiland. Heere Jezus, ontvang mijn geest en, Heere Jezus, sta mij bij. Help uw stervende dienstknecht, die in zijn leven getracht heeft U trouw te blijven. Heere, hoor, vergeef al zijn zwakheden, was zijn ongerechtigheid af door het bloed van Christus, wis de schuld van zijn persoon uit en ontvang hem zuiver en vlekkeloos en schuldeloos voor U in liefde. En dit alles smeken wij u om Jezus' wil. Amen, ja, amen.'

De uitvoering van het vonnis

Nadat hij gebeden had, wendde hij zich tot opperrechter Tichburn en zei tot hem: 'Meneer, ik dank u voor uw hartelijkheid. U hebt zeer veel hartelijkheid aan mij betoond. Wel, ik ga van een blok naar de schoot van mijn Heiland.'

Daarna vroeg hij naar de beul. Toen de beul naar voren kwam, zei hij: 'Bent u de gerechtsdienaar?'

'Ja', zei de beul.

Op dat moment moet Love zijn beul drie geldstukken hebben gegeven, die gewikkeld waren in een stukje wit papier, terwijl hij zei: 'Vriend, hier zijn drie ponden voor u; doe wat u moet doen en God vergeve u, zoals ik u vergeven heb.'

Dit was de gewone praktijk in die dagen om de man aan te moedigen om ervoor te zorgen dat de onthoofding gebeurde met één enkele slag. Veel onthoofdingen werden niet voltooid met één slag, wat een enorme angst en pijn bezorgde aan de menigte en aan de persoon die onthoofd werd.

Love richtte toen zijn ogen naar de hemel en zei: '*O gezegende Jezus, Die mij bewaard heeft voor de pijn des doods en de vreeze des doods, o, God zij gezegend, God zij gezegend.*'

Daarna, terwijl hij afscheid nam van de predikanten en zijn andere vrienden, zei hij: 'De Heere zij met u allen.'

Toen knielde hij neer en bad een ogenblik in stilte.

En terwijl hij opstond, zei hij: '*God zij gezegend, ik ben vol vreugde en vrede in het geloof. Ik ga liggen met een wereld van troost, alsof ik in mijn bed ging liggen. Mijn bed is slechts een korte slaap en deze dood is een lange slaap, waar ik zal rusten in Abrahams schoot en in de omhelzingen van de Heere Jezus.*'

Toen hij zich klaarmaakte om zijn hoofd op het blok te leggen, zei Simeon Ashe tot hem: 'Lieve broeder, hoe is uw hart gesteld?'

Love antwoordde: 'Ik zegen God, meneer, ik ben zo vervuld van vreugde en troost als mijn hart maar kan bevatten.'

De laatste woorden die hij sprak, waren: '*Gezegend zij God om Jezus Christus.*'

Love haalde toen een rode sjaal tevoorschijn, die op zijn aanwijzingen op het blok gelegd werd. Hij knielde daarna neer en rustte met zijn hoofd op de sjaal.

Toen hij zijn handen uitstreckte, scheidde de beul met één slag het hoofd van het lichaam.

De heer Dun, de dienstdoende arts, hechtte snel het hoofd weer aan het lichaam. Daarna werd het lichaam van Christopher Love in een zwart gedrapeerde kist gelegd, die gereed stond om het overblijfsel van die plaats weg te brengen. Zijn lichaam werd later naar de pastorie gebracht waar hij gewoond had, waar het lag tot aan zijn begrafenis, drie dagen later.

Edmund Calamy, die bij de terechtstelling aanwezig was, zei van hem: 'Hij stierf niet bedeesd, maar ook niet trots, maar met grote bereidwilligheid en blijheid, alsof hij naar bed ging.'

Dit was, vooral voor zijn gemeenteleden, een aangrijpende gebeurtenis. Hoe zullen ze getracht hebben elk woord dat hij sprak, op te vangen. Er moeten ook beslist toehoorders zijn geweest die opgeschreven hebben wat Love gesproken heeft, al was het alleen maar om aan Mary Love een nauwkeurig verslag te kunnen geven van wat haar man nog gezegd had. Zijn rede op het schavot is, op welke wijze dan ook, voor het nageslacht bewaard gebleven.

Op de dag van zijn terechtstelling was de lucht helder en onbewolkt, maar spoedig nadat zijn terechtstelling was uitgevoerd, werd de lucht bewolkt en zwart en een vreselijke onweersbui met donder en bliksem die de hele avond tot aan de volgende morgen duurde, brak los. De presbyterianen beschouwden dit als een teken van Gods toorn over wat er gebeurd was. Calamy zinspeelde erop in zijn lijkpreek. De tegenstanders van Love, - en die waren er onder de Independenten, de anabaptisten, maar vooral een oudere garde die koningsgezind waren (Charles I) beschouwden het als een 'juiste rechtvaardiging van God voor zijn onverzoenlijke afvalligheid en vijandigheid.'

Volgens de memoires van Mary Love heeft Christopher Love zelf tijdens hun laatste gesprek voor hij stierf, voorspeld dat God een zichtbaar teken van Zijn ongenoegen zou geven over deze hele gang van zaken.

En zo werd Love, predikant, echtgenoot van Mary en vader van twee kinderen, met een derde dat nog geboren moest worden, op 22 augustus 1651 op de leeftijd van drieëndertig jaar terechtgesteld. Hij stierf vol moed en hoop, omdat hij vast geloofde dat een oneindig groot en onverstoort geluk hem stond te wachten. Algemeen was men van gevoelen dat Love veel te hard was behandeld en de regering werd door velen als zeer onbarmhartig beschouwd. Richard Baxter zei ervan: 'Deze slag trof de wortel van de nieuwe republiek harder dan men kan geloven'.

Daarna beschouwden de meeste predikanten en een groot deel van het Engelse volk de leiders van de nieuwe republiek als een tiranniek bestuur, dat geen lang leven beschoren zou zijn.

HOOFDSTUK 9

De begrafenis en nabeschouwing

Op 25 augustus 1651 schreef de Staatsraad aan de burgemeester een brief met de volgende inhoud:

'Het ligt in de bedoeling om Christopher Love, die pas geleden onthoofd werd wegens hoogverraad, op plechtige wijze te begraven. James Winstanley, zijn zwager, is daar het meest bij betrokken. Zij zijn van plan om hem te dragen vanaf Merchant Tailors Hall, een van de bekendste plaatsen van de stad. Wij achten het niet gepast dat hij die zo'n beruchte verrader was, terwijl hij leefde, en daarvoor zo'n oneervolle dood stierf, zo'n plechtige begrafenis zal krijgen. Beveel dat de Merchant Tailors' Hall gesloten moet blijven. Laat Winstanley en alle anderen die erbij betrokken zijn, voor u verschijnen en beveel hun dat ze van zo'n onderneming moeten afzien, daar zij anders daarvoor hun straf zullen moeten ondergaan. Geef hun opdracht dat het lichaam in stilte begraven moet worden, zoals zo iemand verdient. Wij hebben u de geheime informatie die ons bereikt heeft, toegezonden om te voorkomen dat u door andere rapporten verkeerd wordt ingelicht.'

Christopher Love werd in stilte begraven in de St. Lawrence Jewry, aan de noordkant van het koor. Zijn beste vriend, Thomas Manton, hield de lijkrede. We hebben gezien dat hij een van de drie predikanten was die bij hem stonden op het schavot op de dag dat hij onthoofd werd. Love schonk hem zijn mantel als teken van respect. Toen bekend werd dat Manton de begrafenisrede zou uitspreken, dreigden regeringssoldaten hem neer te schieten, maar Manton was onverschrokken en hield de preek op 25 augustus 1651 in de kerk van St. Lawrence Jewry, waar Love predikant was geweest. Hij had als tekst 1 Korinthe 15:57: *'Maar Gode zij dank, Die ons de overwinning geeft door onze Heere Jezus Christus.'*

Bij de uitleg ging hij uit van twee hoofdgedachten, namelijk:

1. een moedig getuigenis en uitdaging.
2. een plechtige dankerkentenis.

In deze preek wees Manton erop dat de vrijwillige dood van Christus een rantsoen was voor de uitverkorenen. Hij heeft de overwinning behaald over dood en graf. De aard van de dood is veranderd. De dood is geen vernietiging meer, maar een verlossing. De begrafenis van de godzaligen zijn slechts de begrafenis van hun zonden, tekortkomingen en zwakheden. Met Simeon kunnen zij zeggen: 'Nu, laat Gij, Heere, Uw dienstknecht gaan in vrede.' Door de dood wordt een weg gebaad voor een volmaakte vereniging van de ziel met Christus. Zonder de naam van Love te noemen, moeten de hoorders begrepen hebben dat heel de uitleg van de tekst op Love van toepassing was. Hij beëindigde zijn preek door terug te komen op hetgeen voorgevallen was en zei toen het volgende:

'Sommigen verwachten misschien dat ik iets zal zeggen over de dienstknecht van God, onze lieve broeder die nu van ons weggegaan is. Ik hoef echter niets anders te zeggen dan wat ik gesproken heb tijdens deze hele verhandeling. Ik heb inderdaad over hem gesproken en dat ter beoordeling van uw geweten. De plichten waar ik u met nadruk op heb gewezen, heeft hij vervuld. De troost die ik u heb voorgesteld, heeft hij genoten. Ik zal nu geen bijzondere herhaling geven van het verloop van zijn voorbeeldig leven. Ik vind dat dit nu niet gelegen komt. Ik neem alleen de vrijheid om aan

hen die tot deze gemeente behoren, zijn leer aan te bevelen. Ik smeed u om goed acht te geven op die kostelijke waarheid die hij onder u gezaaid heeft, terwijl de Heere hem hier gebruikt heeft als een bekwaam zaaier. God zoekt naar enige toename en let vooral op de tijd dat hij hier gearbeid heeft. Er wordt een precieze rekening gehouden in de hemel, zoals in de gelijkenis uit Lukas 13:7: "Zie, ik kom nu drie jaren, zoekende vrucht." Waarschijnlijk worden hier de drie jaar van Christus' bediening bedoeld, want toen begon Hij aan Zijn laatste halve jaar. God rekent nu hoeveel jaar, hoeveel maanden, uw predikant bij u geweest is en naar gelang daarvan verwacht Hij vrucht. Uw predikant sprak kort voor zijn lijden loffelijke en prijzenswaardige woorden over u. Laat hem niet bedrogen worden. Het zou droevig voor u zijn op die grote dag waarop de scheiding zal vallen, dat, terwijl hij verwacht dat u zich onder de schapen bevindt en dat u zijn kroon bent en verheuging, hij u onder de bokken zou zien. Hij zal u daar kennen: de herinnering in de hemel is niet afgeschaft, maar vervolmaakt. Ik zeg dat hij u zal kennen, al is het zonder dat zijn eigen gelukzaligheid verminderd wordt, of dat hij zal klagen over Gods rechtvaardige oordelen.'

Dr. Manton, die Love heel goed gekend had, zei later van hem: 'Hij was een man die uitblonk in genade, zeer aangenaam in de omgang en een navolgenswaardig toonbeeld van vroomheid.'

Ook ds. Edmund Calamy hield een lijkpreek. Zijn tekst was: "*En als hij dit gezegd had, ontsliep hij*", Handelingen 7:60.

Het thema luidde: *De rust der heiligen, of hun gelukzalig ontslapen in de dood.*

1. De persoon die ontsliep.
2. De rede die hij uitsprak, voor hij ontsliep.
3. Wat hij deed nadat hij zijn rede beëindigd had.

Kerkhistorici die behoorden tot de hoogkerkelijke richting in de Anglicaanse Kerk en dus voorstanders waren van het bisschoppelijk bestuur, hebben getracht om de nagedachtenis van Love te schande te maken. Een van hen, Edward Hyde, graaf van Clarendon, wiens dochter, lady Anne Hyde, huwde met James II, gaf een volkomen verkeerde voorstelling van de terechtstelling van Love. In zijn *History of the Rebellion*, waarin hij de geschiedenis van de opstand weergaf, schreef hij: 'Hij was schuldig aan zoveel verraad als de preekstoel maar kon bevatten. En daarom scheen hij, toen hij op het schavot kwam, zo verheugd over wat hij had gedaan dat hij het zelfs niet kon nalaten om met bitterheid en vijandschap te spreken over zowel de koning als de bisschoppen.' Deze beschuldiging is geheel ongegrond en komt in het geheel niet overeen met wat Love op het schavot gezegd heeft, zoals iedereen zelf kan lezen. Love sprak zelfs zijn afkeuring uit over het doden van de koning, Hij was wel tegen het vorstelijk absolutisme, maar niet tegen het koningschap op zich.

De kerkelijke archieven gaven deze korte mededeling over de dood van Love: 'Christopher Love, onze predikant, werd begraven bij het koor, dicht bij de lessenaar, op de vijfentwintigste dag van augustus 1651.'

Dertien dagen na de terechtstelling, op 4 september 1651, schonk Mary Love het leven aan haar vijfde kind, James. Het kerkelijke archief van de St. Lawrence Jewry, zegt eenvoudig: James Love, zoon van de eerbiedwaardige Christopher Love, onze predikant, gedoopt de 22e dag van september 1651.

Enige tijd nadat haar man stierf (waarschijnlijk na 1660, want ze spreekt van het Herstel van de Monarchie in de verleden tijd), schreef Mary Love haar memoires. In

140 bladzijden vertelde ze over het leven en de bediening van haar man. Er zijn een paar verwijzingen naar haarzelf, maar altijd in de derde persoon.

In een voorwoord schreef ze:

'Ik weet niet in hoever uw ingewanden en genegenheden ontroerd worden, als u aandacht aan dit schrijven wilt geven. Het is zeker dat mijn genegenheden wel bewogen waren terwijl ik daarmee bezig was. Toch ben ik het verschuldigd aan de waarheid om het getuigenis te geven dat ik aan Gods genade verplicht ben. De herinnering aan Zijn dienstknecht liet mij niet toe om het leed uit de weg te gaan dat zo'n herhaling in mij zou teweegbrengen, of de afkeuring ervoor en de onvolmaaktheden ervan, die over mij zullen ontbranden.'

Op 27 oktober 1651 laten de notulen van de parochie van de St. Lawrence Jewry zien dat de kerkelijke leiders stemden om Mary Love de som van 75 pond te geven, die zij verschuldigd waren terug te geven aan wijlen haar man.

Van Mary is bekend dat ze later hertrouwd is met Edward Bradshaw, burgemeester van de stad Chester in het westen van Wales. Het was in die tijd niet ongewoon dat men trouwde met de weduwe van een man die men hoog achtte. Uit een testament, dat gedateerd is in 1670, blijkt dat de vader van Edward Bradshaw de som van 150 pond naliet aan Mary Love. Waarschijnlijk moeten we hieruit opmaken dat haar tweede man toen al gestorven was. De gegevens van de parochiekerk St. Peter's tonen aan dat er uit haar tweede huwelijk verscheidene kinderen zijn geboren: Elisabeth in 1653, Suzanna in 1658, Hannah in 1659, Esther in 1661 en Benjamin in 1662. Er is geen datum gevonden die de dood van Mary aangeeft.

In zijn brieven die Christopher aan zijn vrouw schreef voor zijn dood, noemde hij twee zonen, Kit en Mall. In een van zijn brieven die hij aan zijn vrouw schreef vanuit de gevangenis, zinspeelde hij op twee van hun kinderen die al gestorven waren. Hun beide eerste kinderen waren meisjes en ze heten beiden Mary. We hebben gehoord dat Mary in verwachting was van een vijfde kind toen hij op het schavot stierf. Zoals reeds vermeld, was het een zoontje, dat echter niet ouder werd dan 7 maanden. Het werd begraven op 26 april 1652. Hun oudste levende zoon, Christopher, die zijn vader Kit noemde en die slechts twee jaar was toen zijn vader stierf, liet zich als student inschrijven op de universiteit van Oxford in 1666 op de leeftijd van zeventien jaar: Over hem is verder niets bekend. Van de tweede zoon, die door zijn vader Mall werd genoemd, zijn geen verdere gegevens gevonden.

Een predikant uit Love's tijd, die hem persoonlijk gekend heeft, zegt van hem: 'Hij was een levendige, krachtige spreker, een uitstekend man in het gebed, een man met een vurige geest, zeer ijverig in de dienst van God, en vasthoudend aan het Verbond tot in de dood. Er was veel lieflijkheid in zijn karakter. Hij had veel goede eigenschappen die hem bemind maakten onder zijn broeders in het leraarschap en onder zijn gemeenteleden.'

Mary Love zegt van haar man: 'Hij leefde te veel in de hemel om lang buiten de hemel te blijven.' En als naschrift onder een brief aan hem die gedateerd is 11 juli 1651, schreef zij: 'Een troost zou ik van u hebben om u naar het graf te brengen; als God ooit iets goeds aan mijn ziel deed, dan was jij het voornaamste instrument ervan, want ik zocht God nooit voor ik jouw gezicht zag.'

In haar memoires schrijft ze: 'Zijn familie zag op hem als een Mozes vanwege zijn zachtheid en als een job vanwege zijn geduld.'

Naschrift

Het ideaal van Christopher Love, dat één presbyteriaanse, calvinistische kerk, Staatskerk in Engeland en Schotland mocht worden, is nooit werkelijkheid geworden. Wel kwam er reeds in 1660 een eind aan de republiek als regeringsvorm (Cromwell was al in 1658 overleden). Wel werd het koningschap hersteld met de troonsbestijging van Charles II, maar dat betekende niet dat er nu onmiddellijk een betere tijdvoor de Kerk van Engeland aanbrak. Integendeel, Charles II bleek een zeer zedeloos, lichtzinnig vorst te zijn, veel lichtzinniger en onbetrouwbaarder dan zijn vader was geweest. Zijn streven was erop gericht om de Anglicaanse Kerk, de Church of England, haar oude vorm te geven van voor 1640, met het bisschoppelijk bestuur, het gebedenboek en heel de rooms aandoende liturgie. Vóór zijn troonsbestijging had hij in de 'verklaring van Breda' beloofd op godsdienstig gebied tolerant te zijn voor 'tedere gewetens', maar hij hield zich niet aan zijn woord. Hij neigde naar absolutisme en rooms-katholicisme. In 1662 vaardigde hij een nieuwe wet uit, de Act of Uniformity (Wet van Gelijkvormigheid), waarbij onder andere bepaald werd dat alle predikanten bevestigd moesten worden volgens het bisschoppelijk systeem. Ze moesten ook een verklaring afleggen van hun ongeveinsde instemming met het 'Gebedenboek'. Vele rechtzinnige predikanten kregen het moeilijk, ook Thomas Manton, die na de dood van Love de belangrijkste leider en woordvoerder van de presbyterianen was geworden.

Ongeveer tweeduizend predikanten werden uit de Anglicaanse Kerk geworpen. En hoe zwaar de vervolgingen in Schotland geweest zijn door de tiran Charles II, kan alle belangstellende lezers bekend zijn.

Vrijheid van godsdienst zou er pas komen toen in 1688 onze stadhouder Willem III naar Engeland overstak en daar de laatste regerende Stuart, zijn schoonvader, Jacobus II, verdreef. Deze omwenteling wordt de 'Glorious Revolution, de *Glorierijke Revolutie*, genoemd.

Staande op het schavot, was het voor Love een troost te mogen geloven dat God na zijn dood alle smaad en hoon van zijn naam zou uitwissen en hij sprak de hoop uit dat zijn naam niet zou vergaan.

Op 13 februari 1652 verschenen in Engeland de eerste zestien preken, volgens het titelblad 'gepredikt door die getrouwe en moeitevolle dienstknecht van Jezus Christus, Christopher Love M.A. De uitgave werd verzorgd door vier predikanten: Edmund Calamy Simeon Ashe, Jeremiah Whitaker en William Taylor. Aan hen waren de papieren en notities van Love toevertrouwd. In het voorwoord dat ze schreven, zeiden ze: "dat het hun doel niet was om door deze uitgave oude wonden open te rijten, of iemands ongenoegen op te wekken, of het verdriet van iemand te vernieuwen wat de veel betreurde dood van deze godzalige en achtenswaardige schrijver betreft. Ze wilden ook niet ingaan op het grote verlies dat Gods kerk had geleden door de dood van zo'n verdienstelijk en veelbelovend predikant."

Ze hebben de uitgaven van deze preken op zich genomen omdat er vele gebrekkige exemplaren van de preken van Love in omloop waren gebracht door sommige mensen die geen ander doel hadden dan er zelf beter van te worden. Ze wezen erop dat alleen de door hen uitgegeven preken als zuiver beschouwd konden worden. De zestien preken zijn de laatste preken die Love uitgesproken heeft. 'Dit waren zijn laatste meditaties', zeiden ze, 'en we hopen dat ze zeer welkom zullen zijn, vooral bij hen voor wie de bediening van Love nuttig en dierbaar is geweest. De lezer zal in deze

preken geen nieuwe, vreemde en onschriftuurlijke uitdrukkingen vinden, maar duidelijke, praktikale leerstellingen en gezonde, vaste waarheden die passen bij een zielsontdekkende prediking. Terwijl hij preekte, drukte de begenadigde schrijver deze waarheden op de harten van zijn toehoorders. Men zal geen geschimp tegenkomen op onze tegenwoordige regeerders, waarvan men de presbyteriaanse predikanten gewoonlijk, doch geheel ten onrechte, beschuldigt.'

De eerste vijf preken handelen over de tekst uit 1 Koningen 14:13, het laatste gedeelte: *'omdat in hem wat goeds voor de HEERE, de God Israëls, in het huis van Jerobeam gevonden is.'*

De tien preken die hierop volgen zijn naar aanleiding van de tekst uit 2 Timothéüs 2:1: *'Gij dan, mijn zoon, word gesterkt in de genade, die in Christus Jezus is.'*

De zestiende preek is de laatste preek van Love uit Job 30:23.

De samenstellers hoopten dat door deze preken de geestelijke zinnen geoefend zouden worden om te onderscheiden tussen goed en kwaad. 'Helaas!', zo merkten ze op: 'met al die veranderingen in de staat en de verwarringen in de kerk worden de geestelijke waarheden verwaarloosd. Weinigen onderzoeken de staat van hun ziel, terwijl dat toch de beste bezigheid in de wereld is. Het is een vreselijk iets te bedenken hoe vele belijders in onze dagen rusten in vervulde plichten en verkregen talenten en nooit onderzoeken of ze in het geloof zijn of niet. Wanneer we in de Schrift lezen dat Kaïn offerde, Faraó zijn zonde beled, Achab vastte, Saul weende, Jehu hervormde, judas berouw had en de penningen terugbracht, Simon de tovenaer geloofde, Herodes zich verheugde en Felix beefde bij het horen van het Woord - en dat toch geen van hen één kruimel genade bezat - hoe nauwkeurig dienen we dan onszelf te onderzoeken en te beproeven of we in de staat der genade zijn of niet!' Ze raadden daarom de lezer aan om met alle vlijt te onderzoeken hoe het stond met hun kostbare en onsterfelijke ziel en ze hoopten dat deze preken zouden dienen als een toetssteen.

In Nederland verscheen Alle de Theologische Wercken van den Hooggeleerden Mr. Christophorus Love reeds in 1659.

Men zou verwachten dat zijn preken veel politieke discussies zouden bevatten. Dat is niet het geval, want behalve in de aangehaalde preek naar aanleiding van het verdrag van Uxbridge gaat het in zijn preken niet over staatszaken, maar over zielszaken. Love probeerde de waarheid, die hij bij bevinding kende, duidelijk te verklaren. Hij deed dit met grote ernst en liefde, en als men rekent dat zijn werk als predikant geen langere tijd omvat dan zes jaar, dan beseft men pas welk een rijke, geestelijke schat deze nog zo jonge predikant heeft nagelaten. Zeer verhelderend en leerzaam zijn onder andere zijn preken over 2 Petrus 1:10: *'Daarom, broeders, benaarstigt u te meer om uw roeping en verkiezing vast te maken; want dat doende zult gij nimmermeer struikelen.'* Hieraan besteedde hij 16 preken.

Zeer geliefd is ook zijn verhandeling over *de dienst der engelen* geweest.

Love is ook een van de weinige theologen die uitvoerig geschreven en gepreekt hebben over het koopmanschap. Daaraan wijdde hij 15 preken met als titel *'Eens Christens Onderricht'*, naar aanleiding van de tekst uit 1 Korinthe 7:30 en 31: *'En die wenen als niet wenende; en die blijde zijn, als niet blijde zijnde; en die kopen, als niet bezittende; en deze wereld gebruiken, als niet misbruikende; want de gedaante dezer wereld gaat voorbij.'*